

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

TILARATKAISUIDEN MERKITYS PÄIVÄKOTISUUNNITTELUSSA

VAIKUTUKSET LAPSEN KASVUUN JA KEHITYKSEEN SEKÄ PEDAGOGIIKAN TOTEUTUMISEEN

TEKIJÄ Johanna Janhonen

Koulutusala Kulttuuriala			
Tutkinto-ohjelma Muotoilun tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Johanna Janhonen			
Työn nimi Tilaratkaisuiden merkitys päiväkotisuunnittelussa Vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä pedagogiikan toteutumiseen			
Päiväys	9.4.2024	Sivumäärä/Liitteet	75/1
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Isolahden päiväkotij, Muuramen kunta			
Tiivistelmä Tässä opinnäytetyössä käydään läpi, miten tilaratkaisut vaikuttavat päiväkodin toiminnallisuuteen, lasten kasvuun ja kehitykseen sekä pedagogiikan toteutumiseen. Työssä tutkitaan päiväkotia pedagogisena toiminta- ja oppimisympäristönä painottuen fyysiseen näkökulmaan. Lisäksi käydään läpi varhaiskasvatuksen historiaa, jonka tavoitteena on selvittää asioita nykykehityksen taustalla. Työn lopussa kerrotaan palvelumuotoilun tuomista mahdollisuuksista ja käsitellään päiväkodin palvelupolkua sekä käyttäjien aisteja ja tunteita. Läpi työn esimerkkinä kulkee Isolahden päiväkodin pohjapiirustus, jotta teoriaa voidaan peilata oikeaan palvelurakennukseen. Lopuksi ääneen päästetään varhaiskasvatuksen asiantuntijat eli kasvattajat, joilta on selvitetty tutkimuksessakin esiin tulleita aiheita. Työstä koostui konkreettisia esimerkkejä sisältävä, ja fyysisiä tiloja eri näkökulmista tutkiva kokonaisuus, jonka lopputuloksena esitellään yhden päiväkotiryhmän palvelupolku sekä muutosehdotuksia kohteena olevaan palvelurakennukseen. Työssä selvitettiin, että muun muassa päiväkodin avointen tilojen ja vähäisten jakotilojen määrän vaikutus pedagogiikan toteutumiseen oli negatiivinen. Toimintojen päällekkäisyyden katsotaan estävän lasten omaa aktiivista toimintaa, ja häiritsevän kognitiivisen kehityksen kannalta tärkeitä leikkejä, joiden aikana opittaisiin uusia taitoja.			
Avainsanat Päiväkotisuunnittelu, varhaiskasvatusympäristö, palvelumuotoilu, fyysinen tila			

Field of Study Culture	
Degree Programme Degree Programme in Design	
Author Johanna Janhonen	
Title of Thesis The Importance of Spatial Solutions in Daycare Centre Design	
Date 9 April 2024	Pages/Appendices 75/1
Client Organisation /Partner Isolahti daycare centre, Muurame	
Abstract <p>This thesis discusses how spatial solutions affect the functionality of the daycare centre, the growth and development of children, and the implementation of pedagogy. The thesis examines the daycare centre as a pedagogical environment for activity and learning, with an emphasis on the physical aspect. In addition, the history of early childhood education and care was reviewed with the aim of clarifying the issues behind the current development. The paper concluded with a discussion of the possibilities offered by service design, the service pathway of the daycare centre and the senses and emotions of the users. A floor plan of the Isolahti daycare centre was used as an example throughout the work, so that the theory could be mirrored in a real service building. Finally, the early childhood education experts, the educators, were interviewed to find out more about the issues raised in the study. The work was a compilation of concrete examples and a study of physical spaces from different perspectives, resulting in the presentation of a service path, proposals for change and reflections for one group of daycare centre. The final result was that the number of open spaces and the limited number of shared spaces in the daycare centre have a negative impact on the pedagogy. The overlapping of activities was considered to hinder children's own activities and to interfere with play, which are important for cognitive development and during which new skills are learned.</p>	
Keywords Daycare centre design, early childhood education environment, service design, physical space	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	7
3	NYKYAJAN PÄIVÄKOTI	9
3.1	Huhtisen päiväkot, Porvoo	9
3.2	Vantaa panostaa lapsiin.....	10
3.3	Tähystäjän päiväkot, Espoo	11
3.4	Isolahden kylä ja päiväkotihanke	11
4	PÄIVÄKOTISUUNNITTELU	13
4.1	Tila- ja suunnittelukäsitteitä.....	14
4.2	Ryhmätilat.....	17
4.3	Lepotilat.....	20
4.4	Yhteistilat	21
4.5	Wc- ja peseytymistilat	23
4.6	Säilytystilat.....	24
4.7	Ulkoalueet	24
4.8	Keittiö-, huolto- ja varastotilat	26
5	VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ	28
5.1	Lastentarhojen ja pedagogiikan kehitys Suomessa	28
5.2	Fyysinen tila ja pedagoginen toimintaympäristö	31
5.3	Pienryhmätoiminta ja leikkialuepedagogiikka	32
5.4	Pedagogiikkaa tukevat tilaratkaisut	36
5.5	Sidosryhmät	38
6	TILA, AISTIT JA LAPSEN KEHITYS	40
6.1	Ympäristöpsykologia	40
6.2	Lapsen kognitiivinen kehitys	41
6.3	Aistit	44
6.4	Näkö	46
6.5	Haju.....	47
6.6	Kuulo	48
6.7	Tunto.....	48
7	LAPSIKESKEINEN PALVELUMUOTOILU	49

7.1	Palvelupolku	50
7.2	Kokemuskartta.....	51
8	RYHMÄKESKUSTELU	53
8.1	Ryhmäkeskustelun lähtökohdat.....	53
8.2	Isojen tilojen haasteet.....	54
8.3	Lepotilojen sijainnin vaikutukset.....	54
8.4	Yhteiset alueet ja aulatilat	56
8.5	Ulkotilat.....	57
9	LOPPUTULOS	59
9.1	Palvelupolku 5–6-vuotiaiden lasten päivästä	59
9.2	Vastauksia tutkimuskysymyksiin.....	62
9.3	Jatkotutkimusehdotuksia	65
9.4	Muutosehdotukset kohderakennukseen	65
9.5	Pohdinta.....	71
	LÄHTEET	72
	LIITE 1: ENNAKKOKYSYMYKSET KASVATTAJILLE	75

1 JOHDANTO

Helsingin yliopiston, Aalto-yliopiston ja arkkitehtitoimisto JKMM Arkkitehtien tekemä tuore tutkimus kertoo päiväkotien avointen tilojen ja melun vaikutuksista sekä tilojen toimivuudesta. Tutkimuksen mukaan suurimpina haasteina pidettiin mm. suuria ryhmäkokoja, tilojen läpikuljettavuutta ja äänen leviämistä avoimissa tiloissa. Etenkin ryhmien yhteiset avoimet tilat koettiin haasteellisiksi, koska samaa avointa tilaa käytti useampi ryhmä. Henkilökunnan puheissa toistui toive mahdollisuudesta jakaa pienryhmiä suljettaviin jakotiloihin. (Helsingin yliopisto 2023)

Päiväkotiympäristöt päihittävät koulumaailman meluisuudellaan, ja äänenkäytöstä johtuvat oireet, sekä melusta aiheutuva pitkäaikainen stressi vaikuttavat haitallisesti oppimiseen ja hyvinvointiin. Lasten on myös todettu kärsivän melun aiheuttamista unihäiriöistä muita väestöryhmiä enemmän. Melulla on myös todettuja vaikutuksia lasten kognitiivisiin häiriöihin ja mielenterveydellisiin haittoihin. (Helsingin yliopisto 2023; Koskenranta & Vähämäki 2017, 16)

Työskenneltyäni useissa uudehkoissa päiväkodeissa törmäsin jatkuvasti samoihin tiloista johtuviin ongelmiin, jotka vaikuttivat oman ja myös kollegoideni työn toteutumiseen. Silloin, jos omaa työtä ei pysty toteuttamaan niin kuin haluaisi, voi aiheutua ristiriitaisia tunteita liittyen ammattietikkaan, puhumattakaan työn kuormittavuudesta tai vaikutuksista lapsiin. Olen työskennellyt kokoaikaisesti sekä sijaisena eri ikäisten lasten parissa, jonka myötä katsontakanta on laaja. Sijaisena toimiessa ja tullessa ensimmäistä kertaa uuteen päiväkotiin huomaa tilojen toiminnallisuuden herkemmin, koska uuteen paikkaan tullessa ei ole niihin tiloihin juurtuneita käytäntöjä. Aiheen merkityksellisyys on tullut minulle selväksi työskennellessäni varhaiskasvatuksen kentällä. Tämän vuoksi koen opinnäyte-työni aiheen sellaisena, jonka kautta voin ammentaa tietoa muille ja toisaalta syventää osaamistani.

2 LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Aiheen valinta tuntui minulle itsestään selvältä, sillä olen valmistunut lähihoitajaksi vuonna 2017 lasten- ja nuorten osaamisalalta. Muotoilun opintojen alussa syntyi ajatus, että olisi hienoa pystyä yhdistämään nämä kaksi ammattia, ja lastenhoitajan työssä esiin tulleet tilalliset haasteet vahvistivat asiaa. Valmistumisen jälkeen olen tehnyt lastenhoitajan töitä enimmäkseen yksityisissä päiväkodeissa, mutta myös kunnallisella puolella. Elokuussa 2023 aloitin sijaisuuksien tekemisen Isolahden päiväkodissa Muuramessa ja minulle oli selvää, että uudehkosta hirsipäiväkodista saisi hyvän esimerkin opinnäytetyöhöni. Työni alkoi syyskuun alussa ja tavoitteenani oli saattaa työ valmiiksi toukokuuhun 2024 mennessä.

Työn aikajana alkaen syyskuusta 2023 päättyen huhtikuuhun 2024:

1. nykytilanteen kartoittaminen, havainnointi ja opinnäytetyön suunnittelu
2. teoriatiedon koostaminen ja oman asiantuntijuuden peilaaminen tutkittuun tietoon
3. yhteistyömenetelmien suunnittelu ja yhteistyökumppanin osallistaminen (ryhmäkeskustelu)
4. ryhmäkeskustelun tulokset, tiedon käsittely ja ryhmittely
5. lopputuloksen kasaaminen, pohdinta, muutos- ja jatkotutkimusehdotukset.

Tavoitteena on tutkia varhaiskasvatuksen fyysistä tilaa. Tietoa kerätessä aihe luonnollisesti selkiintyi ja sai uusia näkökulmia. Tarkoituksena oli käyttää Isolahden päiväkotia case-esimerkin tavoin, ja sen kautta havainnollistaa, miten tilaratkaisut vaikuttavat esimerkiksi ryhmätoimintaan, arjen toimivuu-teen, lasten kasvuun ja kehitykseen sekä pedagogiikan toteutumiseen. Kirjoittaessa olen pyrkinyt siihen, että työni toimii monipuolisena ja realistisena esimerkkinä vastaten alla esiteltyihin tutkimuskysymyksiin:

Millaisia tiloja päiväkodissa on ja mihin niitä tarvitaan?

Miten fyysinen tila vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen?

Miten tila koetaan eri aistien kautta?

Tämä työ rakentuu:

1. **Nykytilanteen kartoituksesta**, jossa kuvataan nykyajan palvelurakennuksia.
2. **Teoriaosuudesta**, jossa käsitellään:
 - päiväkodin tiloja ja niiden suunnitteluun vaikuttavia ohjeita ja sääntöjä
 - varhaiskasvatusympäristöä ja pedagogista toimintaympäristöä
 - tilan ja ympäristön merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykselle
 - palvelumuotoilun tuomia mahdollisuuksia suunnitteluun.
3. **Ryhmäkeskustelusta**, joka toimii työni yhtenä tiedonkeruumenetelmänä hyödyntäen varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja heidän tietoaan tiloissa toimimisesta.

4. **Lopputuloksesta**, jossa tarkastellaan ja pohditaan saatuja tuloksia, sekä ehdotetaan jatkotutkimus- ja muutosehdotuksia.

Tässä opinnäytetyössä en keskity akustisiin ratkaisuihin tai materiaali- ja kalustevalintoihin. Tarkoituksenani ei ole myöskään mallintaa uutta päiväkotia, vaan etsiä, havainnollistaa ja tunnistaa toimivia ja ei niin toimivia tilaratkaisuja, sekä tuoda esille päiväkotisuunnittelussa esiintyviä sudenkuoppia.

3 NYKYAJAN PÄIVÄKOTI

Jotta pystymme tarkastelemaan nykyajan päiväkotien tilaratkaisuja ja toiminnallisuutta täytyy ymmärtää, millaisia nämä rakennukset ja palveluympäristöt ovat, millaisia elementtejä ne sisältävät tai millaisia asioita niihin halutaan rakentaa. Tässä luvussa olen pyrkinyt teorian ja esimerkkien tavoin luonnehtimaan ja kuvaamaan näitä palveluympäristöjä.

Nykyajan päiväkodit saattavat olla jopa 300 lapselle suunniteltuja palvelurakennuksia, joihin ei rakenneta kaikille ryhmille omia tiloja, vaan ryhmien toimintoja porrastetaan ja näin tiloja vuorotellaan. Uudet konseptit kiinnostavat ja yksi niistä on päiväkotikoulujen rakentaminen, jolloin koulutuspolulle siirtyminen on helpompaa. Tehokkuus ja yhä suuremmat palvelurakennukset yleistyvät, mutta millaisia vaikutuksia nämä luovat varhaiskasvatukseen, kun kodinomaisuus vähenee? Tutkittua ainakin on, että itsessään uudenlaiset tilat eivät paranna esimerkiksi oppimistuloksia tai luo uudenlaista pedagogista toimintaa, vaan kyse on siitä, kuinka uusien tilojen tuomia mahdollisuuksia osataan hyödyntää. (Ranta 2023)

Tärkeää on tietää, mikä varhaiskasvatuksessa on arvokasta, tärkeää ja tavoiteltavaa ja onneksi varhaiskasvatusympäristöjen toiminnan laatua tarkkaillaan. Esimerkiksi Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi julkaisi syyskuussa 2023 kansallisen Valssi- Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmän, joka tuottaa ja antaa päiväkodissa työskenteleville työkaluja toiminnan arviointiin. Näin saadaan tietoa siitä, kuinka laatu kohtaa pedagogisen toimintaympäristön. (Ranta 2023)

Päiväkotisuunnittelun ohjenuorana toimii yhteiskäytettävyys, monikäyttöisyys, muunneltavuus ja joustavuus, vaikka kotipesissä ja omissa ryhmissä toimimiseen pyritään. Tärkeää olisi pohtia, kuka tilasuunnittelua määrittelee ja ohjaa, mistä suunnittelu lähtee käyntiin ja huomioidaanko siinä ensisijaisesti päiväkodin toiminnalliset ja pedagogiset lähtökohdat vai määritteleekö kunnan tai kaupungin taloudellinen tilanne asiaa. Vaikka toimintaympäristöjen suunnittelu olisi lapsilähtöistä ja siinä huomioitaisiin laadukkaan pedagogiikan toteutuminen, voi mahdollisiin ratkaisuihin liittyä taloudellisia ja poliittisia kysymyksiä ja päätöksiä. (Sillanpää 2023, 83)

3.1 Huhtisen päiväkotito, Porvoo

Rakennustyöt aloitetaan Porvoossa kesällä 2024, kun vanha Huhtisen päiväkotito puretaan ja tilalle rakennetaan kaksikerroksinen, noin 210:n varhaiskasvatuspaikan päiväkotito. Pareittain sijoitetut ryhmätilat tukevat kahden ryhmän yhteistoimintaa ja rakennuksen keskelle sijoittuva kodikas ja rauhallinen ruokailutila yhdistyy tarvittaessa siirtoseinien kautta salitilaan. (Lapti 2024)

”Uuden päiväkodin toteutuksessa tulemme kiinnittämään erityistä huomiota toiminnallisuuteen. Lisäksi päiväkodissa korostuu puurakentamisen tunnelma ja hyvä akustiikka. Kestävää rakentamista on myös toteuttaa laadukas tilaajan sekä käyttäjien toiveet huomioon ottava päiväkotito”, kertoo Laptin aluejohtaja Tuomo Turkkinen. (Lapti 2024)

Huhtisen päiväkodin piha-alueelle on suunniteltu monipuolisesti leikkivälineitä, sekä varattu tilaa vapaalle leikille. Monimuotoiselle pihalle tullaan istuttamaan esimerkiksi kunttaa, niittyä, pensaita ja puita. Näiden elementtien tuominen edesauttaa päiväkodissa toimivien viihtyvyyttä, jaksamista ja

kohottaa mielialaa. Luonnonmukainen päiväkotipiha edistää lasten fyysistä aktiivisuutta, immuunitasapainoa ja luovaa leikkiä ja siksi myös Aluehallintovirastot ovat myöntäneet tammikuussa 2024 miljoonaluokan avustukset jo olemassa olevien päiväkotipihojen parantamiseen ja luonnonmukaistamiseen. Alla olevassa kuvassa 1 esimerkki monimuotoisesta päiväkodin pihasuunnitelmasta. (Aluehallintovirasto 2024; Lapti 2024)

Kuva 1. Helsingin Pakilan päiväkodin pihasuunnitelma. Pihasuunnitelman laatinut Arkkitehdit Rüdanko + Kankkunen Oy ja Arkkitehdit Frondelius + Keppo + Salmenperä Oy. (Helsingin kaupunki 2023)

3.2 Vantaa panostaa lapsiin

Vantaalla päiväkotikäisten lasten määrä on kasvanut ja kaupunki haluaa vastata tarpeeseen rakentamalla jopa kuusi uutta päiväkotia, jotka korvaavat vanhat rakennukset. Kaikki uudet päiväkodit suunnitellaan siten, että niiden tiloja voidaan käyttää myös muuhun toimintaan päiväkodin käyttöajan ulkopuolella. Asukkailla on mahdollisuus varata päiväkodin sisätiloja omiin tilaisuuksiin tai muuhun käyttöön. Piha-alueet ovat puolestaan vapaasti käytettävissä päiväkodin ollessa kiinni. Uusien päiväkotien varhaiskasvatuspaikat sijoittuvat 168–224 lapsen välille. Päiväkotiryhmät tekevät keskenään yhteistyötä ja osa tiloista ovat yhteiskäytössä. (Vantaan kaupunki 2023)

3.3 Tähystäjän päiväkotia, Espoo

Esponlahden kaupunginosaan rakentuva palvelurakennus sulkee sisäänsä kaksi päiväkotia, joissa kummassakin toimii 7-ryhmäiset suomen- ja ruotsinkieliset päiväkodit. Yhteenlaskettuja varhaiskasvatuspaikkoja on 294. Kaikki kotialueet suunnitellaan ja varustellaan 25 lapsen käyttöön ja jokainen kotialue tulee toimimaan pareittain toisen kotialueen kanssa. Näin ollen parilliset kotialueet jakavat esimerkiksi yhteisen sisäänkäynnin ja kuraeteisen. Muita yhteiskäyttöisiä tiloja tulevat olemaan mm. ruokailutilat, monitoimitilat, henkilökunnantilat sekä osa pienryhmätiloista. Yhteiskäyttötilojen rinnalle jokainen ryhmä saa omat eteisaulat sekä pesuhuoneet. Liikennetilat, kuten aulat, eteiset ja niissä olevat syvennykset ja sopet suunnitellaan leikkiin ja oleskeluun sopiviksi. (Espoon kaupunki 2024)

3.4 Isolahden kylä ja päiväkotihanke

Isolahti on noin 520 asukkaan kylä, joka sijaitsee Keski-Suomessa, Muuramessa, noin 14 km Jyväskylästä etelään. Kylältä matkaa kertyy suurin piirtein saman verran Jyväskylän keskustaan, kuin Muuramenkin keskustaan. 1920- ja 1930-luvuilla kylän talot olivat harvassa ja jokaisessa maalaistalossa viljeltiin ja pidettiin karjaa sekä hevosia. Harvoista taloista huolimatta, samassa talossa saattoi asua paljon ihmisiä piikojen ja renkien asustaessa tiloilla. (Isolahden kyläyhdistys 2019)

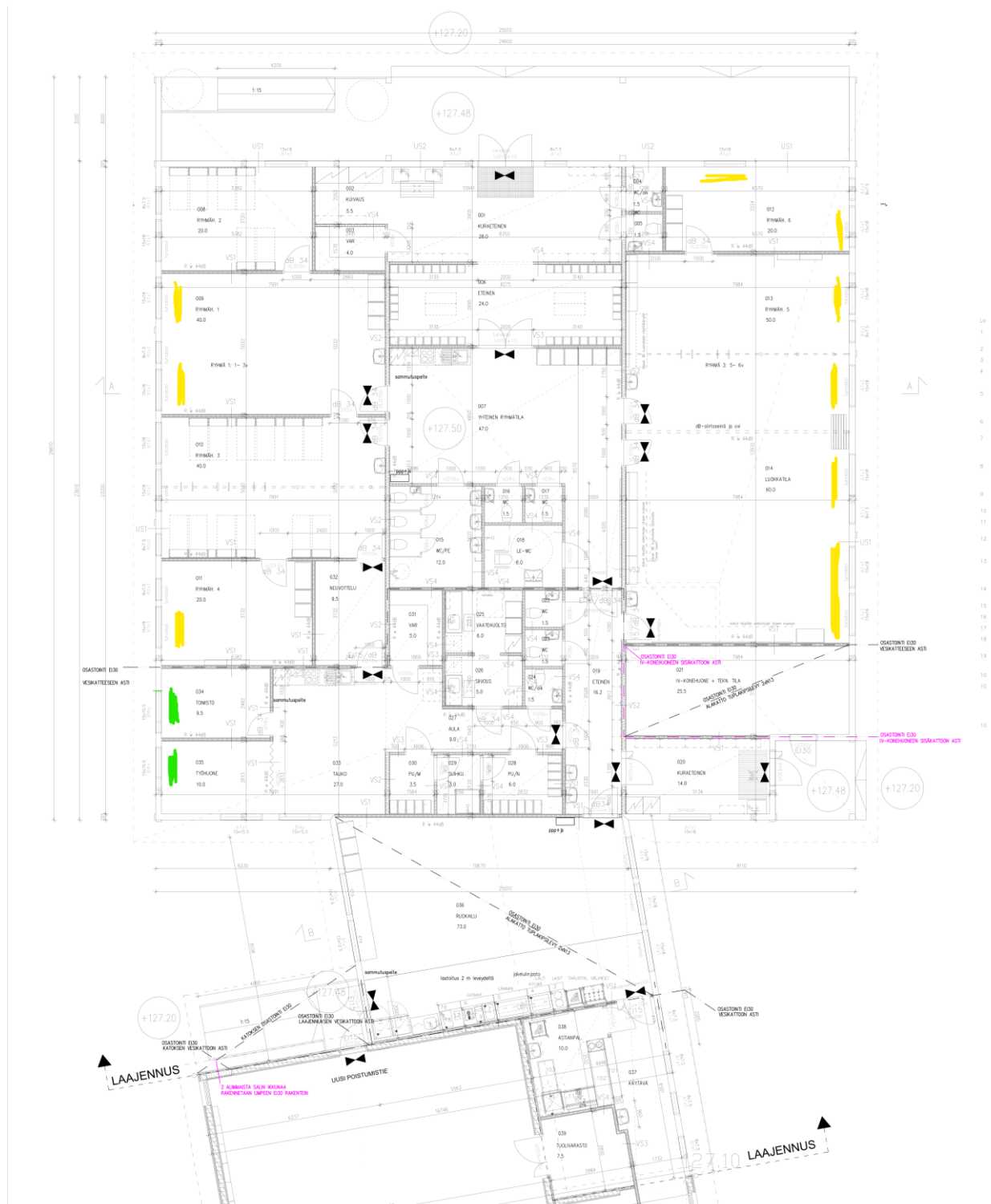
Pääteiden rakentaminen Muuramesta Isolahteen ja sitä kautta Saukkolaan Korpilahden rajalle, sekä Isolahdesta silloisen Jyväskylän maalaiskunnan rajoille alkoi 1930-luvulla. Myöhemmin 1980-luvulla teitä paranneltiin ja uusia teitä valmistui, jolloin matka Jyväskylään lyheni ja helpottui. Isolahdessa vuodesta 1947 toiminut kyläkauppa on sittemmin lakkautettu, sillä lähimpiin isoihin marketteihin ajaa autolla vain noin 10–20 minuutin matkan. (Isolahden kyläyhdistys 2019)

Tänä päivänä maatiloja on paljon vähemmän, mutta yrittäjähenkisyyttä ei puutu. Paikallisia yrityksiä eri toimialoilta löytyy paljon. Muurame on valittu vuonna 2002 Suomen luovimmaksi kunnaksi, joka esimerkillään edistää luovuutta alueellaan, sekä tarjoaa hyvän toimintaympäristön yrityksille ja keksijöille. Valinnassa korostui yrittäjä- ja innovaatiohenkisyys, laaja patenttien haku sekä metallialan yritysten laaja keskittymä. Muuramen väestöstä on kehittynyt reilun 10300 asukkaan elinvoimainen ja Keski-Suomen runsaslapsisin kunta. (Isolahden kyläyhdistys 2019; MTV Uutiset 2002; Muuramen kunta 2024)

Viime vuosien aikana Isolahden kylän vetovoimaisuus on lisääntynyt runsaasti ja elinvoimaisuudelle tärkeän kyläkoulun oppilasmäärä on lisääntynyt. Aikaisemmin rivitalossa toiminut perhepäivähoito ei pystynyt enää vastaamaan lisääntyneeseen hoidontarpeeseen, joten päätös uuden päiväkodin rakentamisesta oli selvä. (Muuramen kunta 2021)

Hirsirunkoiseen massiivipuusta tehtyyn päiväkotiin rakentuivat tilat kahdelle hoitoryhmälle, jossa toimivat 0–2-vuotiaat ja 3–4-vuotiaat lapset. Omat tilat päiväkotiin saivat myös esikoulu, jossa toimivat 5–6-vuotiaat lapset, sekä esikoulun yhteyteen rakentunut ensimmäinen koululuokka. Päiväkodin ja koulun yhteyteen rakentui myös koko palvelurakennuksen yhteinen ruokala. (Muuramen kunta 2021)

Isolahden päiväkodissä kaikista ryhmätiloista on yhtäläinen pääsy keskellä sijaitsevaan yhteiseen ryhmätilaan sekä yhteisiin wc-, peseytymis- ja eteistiloihin. Yhteisestä ryhmätilasta haaraudutaan koulun puolelle johtavalle käytävälle, jota seuraavat henkilökunnantilat sekä lastenkin käytössä oleva uusi ruokala. Sisemmän eteisen ja kuraeteisen jälkeen pääsemme päiväkodin sisäänkäynnille, jota käyttävät henkilökunta sekä perheet. Piha-alue on koko päiväkodin yhteinen ja sieltä on pääsy koulun piha-alueelle. Kaksi ryhmätiloista on mitoitettu niin isoiksi, että niitä voidaan käyttää pienten lasten lepotilana, jumppasalina tai esimerkiksi juhlatilana. Alla olevassa kuvassa 2 on esitelty tarkemmin tutkimuksen kohteena olevan Isolahden päiväkodin pohjapiirustus.

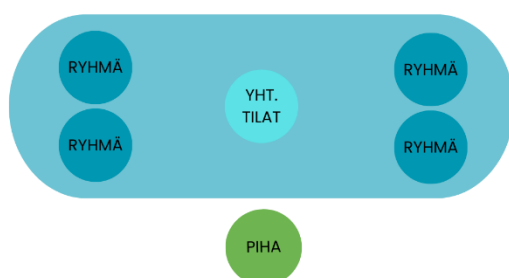
Kuva 2. Isolahden päiväkodin pohjapiirustus (Arkkitehtuurisuunnittelu P. Pylkkönen-Palm 2020)

4 PÄIVÄKOTISUUNNITTELU

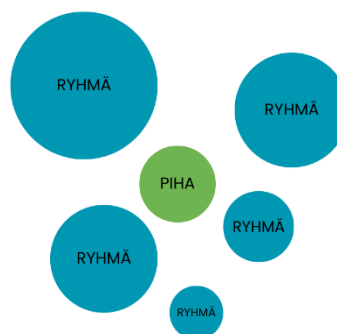
Massoittelulla tarkoitetaan rakennuksen tai rakennuskokonaisuuden muodon antamista, jossa huomioidaan mm. rakennuksen sijoittelu tontille, ilmansuunnat ja energiatehokkuus. Tarkasti harkitulla huonesijoittelulla voidaan vaikuttaa energiatehokkuuteen ja viihtyvyyteen. Lämmön jakautumisen kannalta, lämpöä ympärilleen jakavat keittiölaitteet kannattaa sijoittaa keskelle rakennusta ja auringonvaloa voidaan hyödyntää sijoittamalla sellaisia tiloja auringonpuolelle, jossa tarvitaan enemmän luonnonvaloa tai lämmitystä. Ulkotiloissa piharakennuksia voidaan sijoittaa niin, että ne suojaavat rakennusta ja ihmisiä säältä. Hyvin suunniteltu massoittelu mahdollistaa rakennuksen elinkaaren aikana tapahtuvat muutokset, jolloin tilojen uudenlainen hyödyntäminen on helpompaa. Ylimääräisten neliöiden rakennuttaminen maksaa ja vaatii aina enemmän esimerkiksi huoltamista ja suunnittelua, jolloin huomiota tulisi kiinnittää tehokkaaseen tilankäyttöön ja huonesijoitteluun. (Eksergia 2024) Alla olevassa kuvassa 3 on havainnollistettu erilaisia päiväkodin massoittelu- vaihtoehtoja.

Tässä luvussa annetaan tarkempi yleiskuva tapaustutkimuksen kohteena olevasta Isolahden päiväkodistä. Luvussa eritellään myöhemmin päiväkodin eri tiloja havainnollistaen näitä Isolahden päiväkodin kautta.

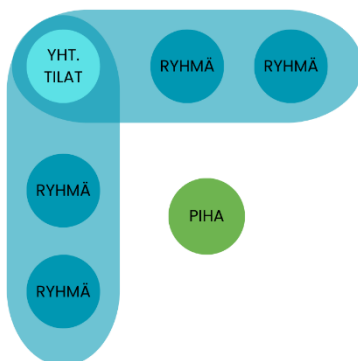
Sakaramalli

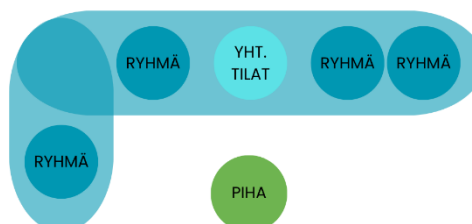
Sisäpihojen sarja

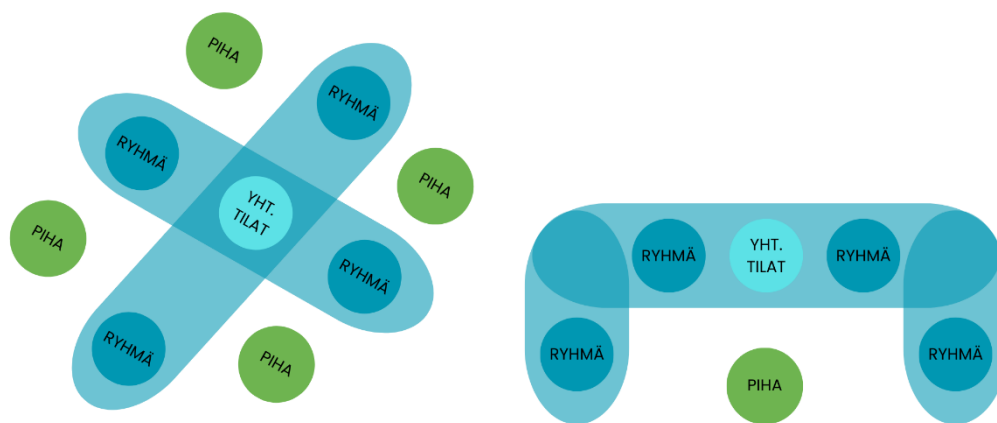
Keskeistila

Kampus

L-massa x2

Sakaramalli

U-massa

Kuva 3. Päiväkodin massoitteluvaihtoehtoja (Mukaiillen RT103081 2019, 2)

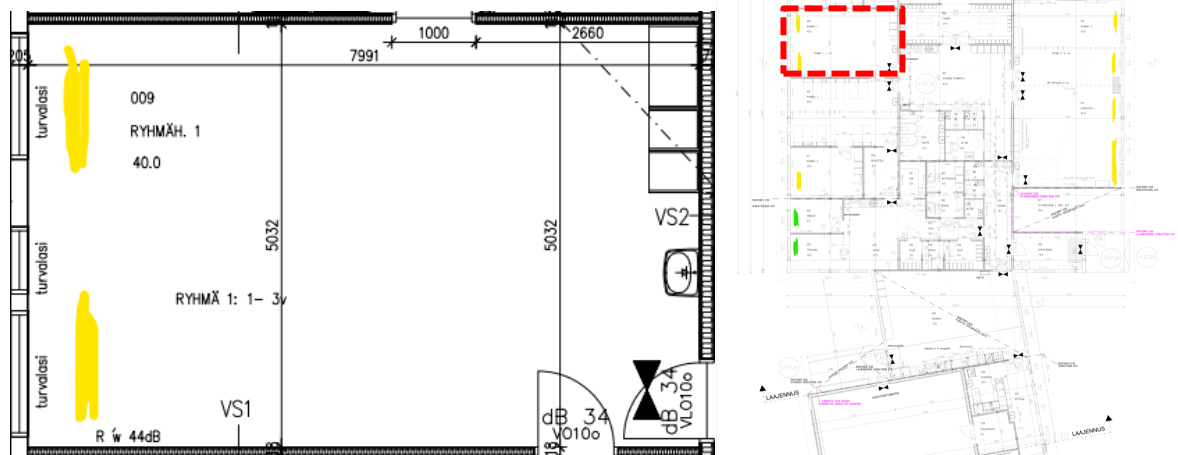
4.1 Tila- ja suunnittelukäsitteitä

Monitilaympäristöllä tarkoitetaan erilaisia tiloja, joita voidaan hyödyntää tilanteen mukaan haluttuun toimintaan ja erilaisiin käyttötarkoituksiin. Päiväkodissa tapahtuu samanaikaisesti monenlaisia toimintoja, ja tällaiset tilat antavat käyttäjälle mahdollisuuden valita käyttötarkoitukseen soveltuvan tilan. Mukaan voidaan lukea myös isommat tilat, joita voidaan jakaa kalusteilla, verhoilla tai liukuseinillä. Tässä haasteeksi nousee meluhaitta, jolloin akustinen suunnittelu nostaa tärkeyttänsä. Melun on havaittu vaikuttavan puheen- ja kielen oppimiseen sekä aiheuttavan oppimisvaikeuksia. Melun kauaskantoisia negatiivisia vaikutuksia voivat olla huono koulumenestys ja syrjäytyminen. Huonojen akustiikkaratkaisuiden tai niiden puuttuminen kokonaan on yhteydessä työperäisiin kuulo- ja äänielinten häiriöihin ja vammoihin. Vakaviin terveyshaittoihin kuuluvat myös sydän- ja verisuonitaudit. Alla olevassa kuvassa 4 esimerkki monitilaympäristöstä Isolahden päiväkodissa. 5–6-vuotiaiden ryhmätila on yhdistettävissä ensimmäisen luokan luokkatilaan siirtoseinän avulla. (Opetushallitus 2023; RT 103083 2019, 2, 5)

Kuva 4. Monitilaympäristö Isolahden päiväkodissa (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

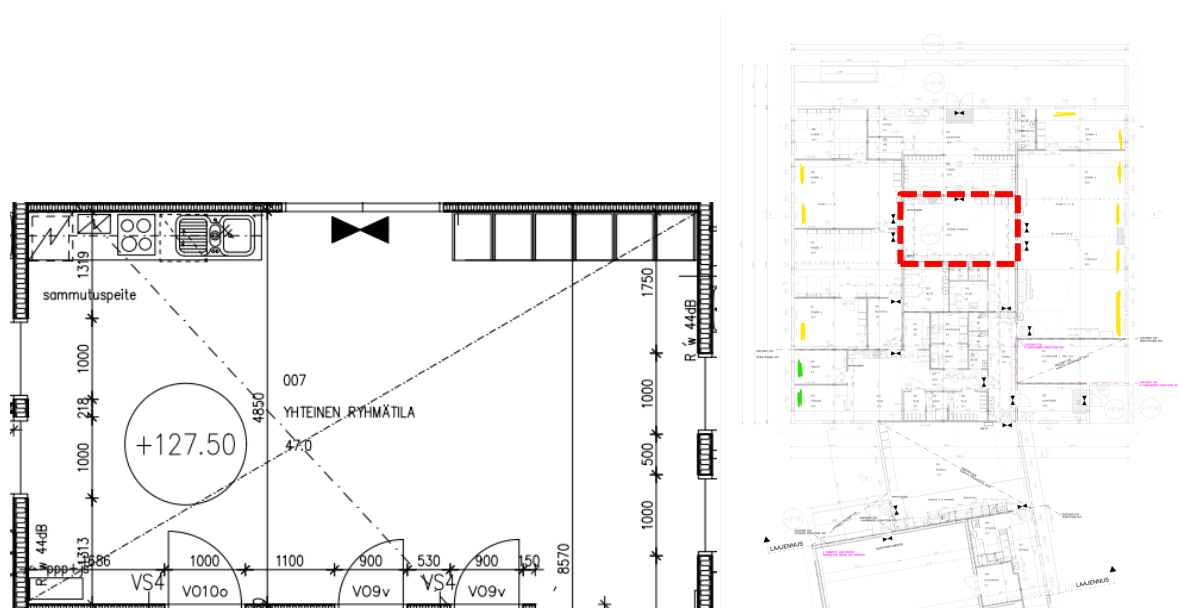
Avoimet tilaratkaisut tarkoittavat sitä, että kaikille toiminnoille ei välttämättä varata omia tiloja, vaan toiminnot sijaitsevat samassa tilassa. Esimerkiksi Isolahden päiväkodissa pienten ryhmässä askarteluhetki voidaan toteuttaa lapsiryhmän käytössä olevassa ruokailutilassa. Tilanjakajina on hyvä käyttää akustisia vaimentavia elementtejä. Alla olevassa kuvassa 5 esimerkki avoimesta tilaratkaisusta Isolahden päiväkodissa. Pienten ryhmätilaa käytetään ruokailuun ja leikkiin. Tilassa olevia pöytäryhmiä käytetään myös askartelussa. (RT 103083 2019, 2, 10)

Kuva 5. 1–3-vuotiaiden lasten ryhmätila (Mukaiillen P. Pykkönen-Palm 2020)

Yhteistiloiksi nimitetään tiloja, jotka ovat useamman lapsiryhmän yhteiskäytössä. Esimerkiksi liikuntasalit, tai aulatilat. Isolahden päiväkodin yhteiseen aula/ryhmätilaan on sijoitettu pöytäryhmiä lepohteken jälkeisiä pöytätoimintoja varten, esimerkiksi pelaaminen tai piirtäminen. Sovitusti näitä tiloja voidaan käyttää myös päiväkodin ulkopuolella, kuten iltapäiväkerhossa. Alla olevassa kuvassa 6 esimerkki Isolahden päiväkodin yhteisestä ryhmätilasta. Tilaa käytetään erityisesti lepohteken aikana ja sen jälkeen. (RT 103083 2019, 2)

Päiväkodissa kotikeittiön tarkoitus on vastata mitä tahansa asunnon normaalia keittiötä. Sen tarkoituksena on opettaa lapsille keittiötöitä, kuten leipomista ja astioidenpesua. Keittiö voidaan myös yhdistää ryhmätilaan, jolloin se kuuluu sen tilan varusteluun. Isolahden päiväkodissa kotikeittiö on sijoitettu ryhmien yhteiseen aulatilaan, eikä itse ryhmätiloissa ole omia keittiöitä. (RT 103083 2019, 13)

Kuva 6. Päiväkodin yhteinen ryhmätila (Mukaiillen P. Pykkönen-Palm 2020)

Toiminta-alue rajaa lapsiryhmien käytössä olevat tilat mukaan lukien wc- ja eteistilat. (RT 103083 2019, 2, 10) Tilamitoituksen periaatteena pidetään ohjetta, jossa lähtökohtana on päiväkodissa samanaikaisesti olevien lasten enimmäismäärä eli **tilapaikkaluku**. Ryhmätiloille suunniteltava pinta-ala määrittyy myös ryhmän koon ja ikäjakauman mukaan. (RT 103083 2019, 8)

Hyötyalaa (hym²) käytetään hankesuunnitteluvaiheessa ja sen ulkopuolelle jää mm. Liikenne- ja tekniset tilat. Lasten toimintatiloiksi varataan hyötyalaa 7–8 m²/tilapaikka. (RT 103083 2019, 8)

Huoneistoalaan (htm²) vaikuttaa päiväkodin suunnitteluratkaisut, mutta se tarkoittaa huoneistoa ympäröivien seinien sisäpintojen pinta-alaa. Huoneistoala on huonealojen ja ei-kantavien rakennusosien alojen summa. Esimerkiksi huoneiston kantavat seinät jäävät laskun ulkopuolelle. Päiväkodin ohjeena voidaan pitää 9–13 htm²/tilapaikka. (RT 103083 2019, 8)

Iso osa päiväkotien tiloista on yhteis- ja monikäyttöisiä, jolloin lapsille osoitettua omaa henkilökohtaista tilaa on vähän. Aikaisemmin päiväkodeissa personoitua tilaa on ollut enemmän, esimerkiksi vuodevaatteet olivat keskenään erilaisia, toisella lapsella oli eläinaiheiset ja toisella kasviaiheiset. Nykyisin henkilökohtaiseksi tilaksi voitaisiin lukea lasten omat lokerot tai istumapaikat. Lasten omaan ympäristösuhteeseen voidaan vaikuttaa sillä, että ryhmätiloihin tuodaan jotain omaa, ikään kuin personoidaan tilaa. Omat tavarat ja esimerkiksi askarteluiden esille laitto vahvistavat lasten ympäristösuhdetta ja persoonallisuutta. Tämä vahvistaa yksilön merkityksellisyyden tunnetta. (Sillanpää 2021, 258–259)

On myös katsottu, että henkilökohtaisilla tavaroilla on vaikutusta ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Esimerkiksi oman lelun päivänä lapset esittelevät toisilleen tuomiaan leluja. Näin voi syntyä uusia leikkejä sellaistenkin lasten kesken, jotka eivät normaalisti hakeudu samaan leikkiin. Uuteen aikuiseen voi olla helpompi ottaa kontaktia, jos esittelee omaa piirustustaan tai kertoo missä oma paikka on. (Sillanpää 2021, 258–259)

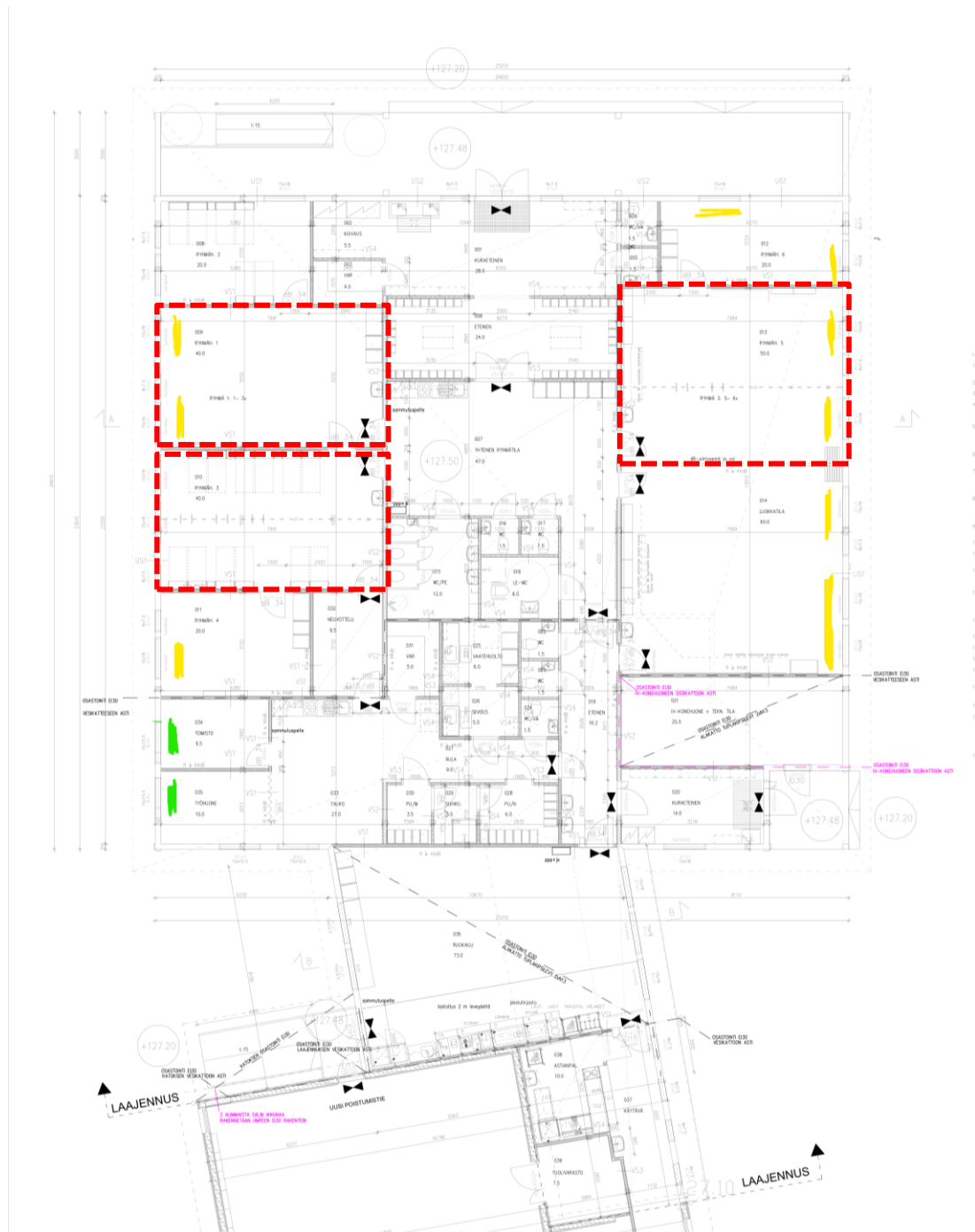
4.2 Ryhmätilat

Peruseriaatteena ryhmätilojen suunnittelussa tulisi pitää sitä, että jokaisella lapsiryhmällä on oma kotipesä. Kotipesällä tarkoitetaan päiväkotiryhmän pääasiallisesti käyttämää ryhmätilaa. Aiemmin tilanjako perustui laajempiin kotialueisiin, joihin kuului ryhmätilan lisäksi myös jokaiselle ryhmälle omat ruokailu-, aula-, pesu- ja wc-tilat. (RT 103083 2019, 6)

Tilojen pysyvyys ja omat ryhmätilat luovat turvaa ja helpottavat lasten itseohjautuvuutta siirtymätilanteissa, tai toimintoja ja leikkejä valitessa. Pienten, alle kolmevuotiaiden lasten kohdalla tämän merkitys on vanhempien lasten ryhmiä korostuneempi. (Opetushallitus 2023; RT 103083 2019, 3, 10)

Opetustilassa tulee olla lapsen omalle toiminnalle riittävästi lattia- ja pöytätilaa, mutta myös seinillä on merkitystä. Seinien neutraalit värit mahdollistavat lasten omien töiden esille ripustamisen, mutta myös opetusteknologian hyödyntäminen vaatii neutraalia seinäalaa. Kuvia, videoita tai muuta opetusmateriaalia voidaan hyödyntää heijastamalla niitä seinä- lattia- tai kalustepinnoille. Toisaalta taas

siirrettäville opetusnäyttöille on oltava käyttö- ja säilytystilaa. Alla olevassa kuvassa 7 merkittynä Iso-
lahden päiväkodin lapsiryhmien omat ryhmätilat. (RT 103083 2019, 4)

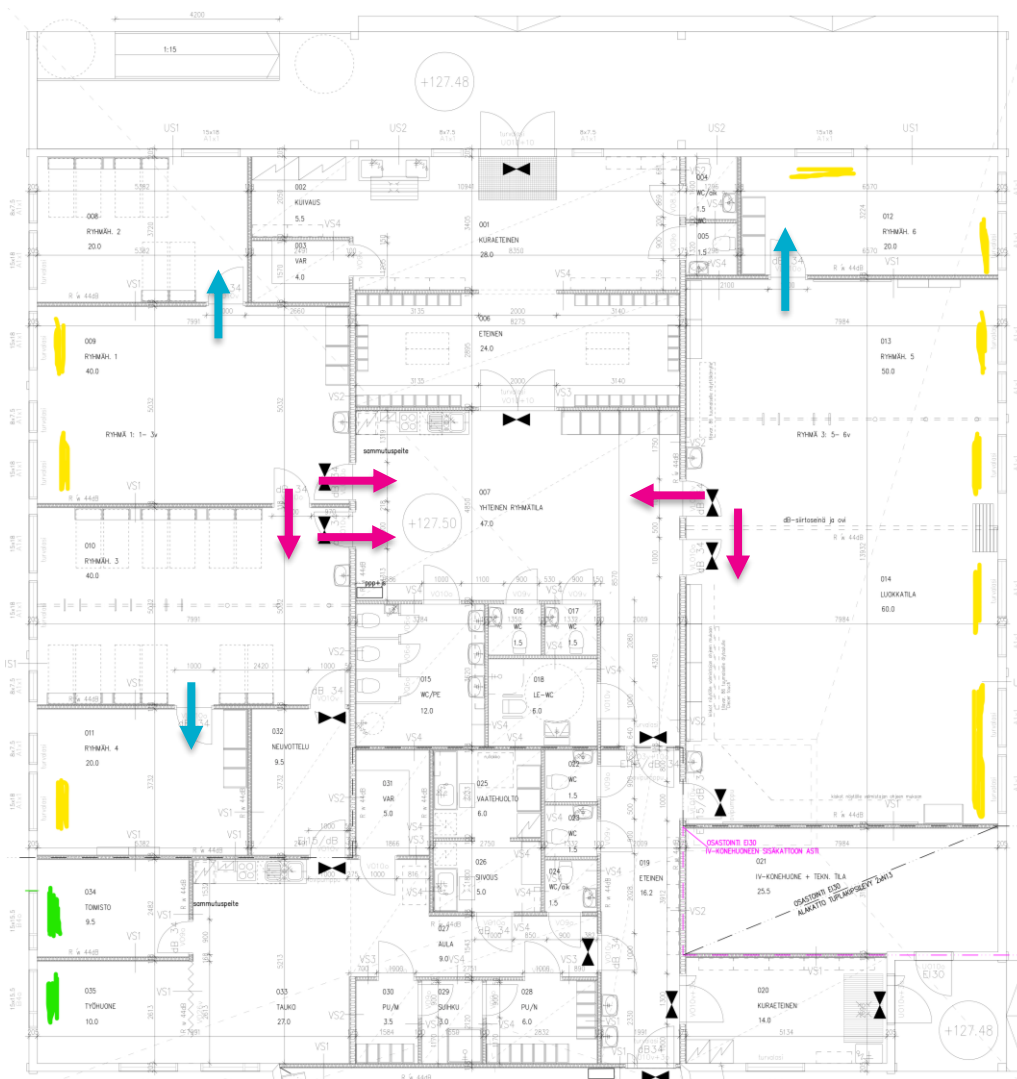
Kuva 7. Ryhmätilat/kotipesät pohjapiirustuksessa (Mukaiilen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Tavoitteena on tilojen yhteys toisiinsa, jotta niiden moninainen käyttö olisi helppoa. Toimintatilojen läpikuljettavuutta tulee kuitenkin välttää, sillä ohi kulkevat ruokakärryt tai henkilökunnan tiloihin kulkeminen ryhmätilan kautta häiritsevät toimintaa ja katkaisevat keskittymisen. Esimerkiksi oman kokemuksen pohjalta L-massaisissa taloissa ruokakärryjen kuljettaminen ryhmätilojen lävitse on keskeyttänyt muiden ryhmien toimintaa ja häirinnyt jo nukkuvien lasten unta.

Kotipesät/ryhmätilat voivat avautua myös viereisiin eteis-, käytävä- ja aulatiloihin, jolloin saadaan lisää avointa toimintatilaa ja hyödynnettyä liikennetilaa. Haasteeksi voi aiheutua melu ja valvottavuus varsinkin pienten lasten kohdalla. Liikennetilojen lattia- ja seinäpintoja voidaan käyttää hyödyksi sijoittamalla niihin esimerkiksi kiipeilytelineitä tai ruutuhyppelytarroja. Alla olevassa kuvassa 8 esimerkki Isolahden päiväkodin liikennetilasta, johon sijoitettuna kiipeilyseinä. (RT 103083 2019, 10, 11)

Kuva 8. Kiipeilyseinä (Janhonen 2023)

Kuva 9. Kulkuyhteydet tilojen välillä (Mukaiillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Yllä olevassa kuvassa 9 on merkittynä päiväkodin kulkuyhteydet nuolin. Pinkit nuolet kuvastavat kulkuyhteyksiä omien ryhmätilojen/kotipesien välillä, sekä kulkuyhteyttä yhteiseen ryhmätilaan. Siniset nuolet kuvastavat kulkuyhteyksiä ryhmätilojen omiin ryhmähuoneisiin.

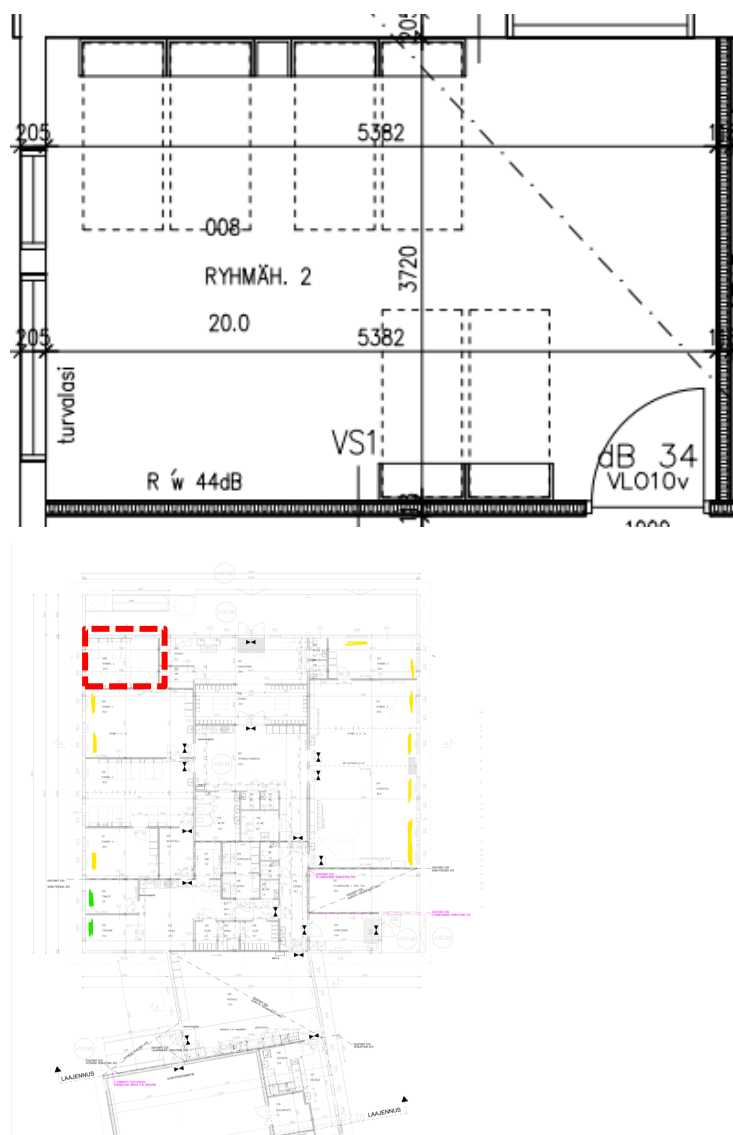
Yleisesti kaikki ryhmätilat suunnitellaan niin, että niissä voi toimia kaikenikäiset lapset. Ohjekortin mukaan päiväkodin lapsista yleensä noin ¼ osa on alle kolmevuotiaita. Liikkumista ja motoriikkaa harjoittelevien pienten lasten pinta-alan tarve on tällöin suurempi, mistä johtuen isommat lapset ohjautuvat käyttämään enemmän yhteistiloja. Lakisääteiset suhdeluvut eli esimerkiksi alle kolmevuotiaiden lasten määrä yhtä aikuista kohden on pienempi. Alle kolmevuotiaiden lasten ryhmässä, jossa työskentelee kolme aikuista, saa lapsia olla korkeintaan 12 eli ryhmätilan koko tulee suhteuttaa kyseisen lapsimäärän ja ikäluokan mukaisesti. (RT 103083 2019, 10–11)

4.3 Lepotilat

Pienten lasten unen tarve on suurempi, jolloin he tarvitsevat myös suurempia nukkumiseen tarkoitettuja tiloja. Osalle vanhemmista lapsista riittää rauhoittumishetki, joka ei yleensä ole yhtä pitkäkestoinen kuin päiväuniaika. Esimerkkinä lepoon suunniteltua 30 m² tilaa voidaan käyttää noin 15

lapsen lepotilana. Huomioitava on myös mahdollisesti käytössä olevat siirrettävät sängyt, jotka vaativat säilytystilaa lepohekien ulkopuolella. (RT 103083 2019, 3, 8, 10)

Isolahden päiväkodissa 5–6-vuotiaiden lepoheikki on sijoitettu 20 m² kokoiseen tilaan, jossa parhaimmillaan lepää yli 15 lasta. Lapset lepäävät tilassa vain hetkellisesti, mutta tästä huolimatta on tilassa ja sen käytössä havaittu haasteita. Alla olevassa kuvassa 10 on esitelty Isolahden päiväkodin 1–3-vuotiaiden ryhmähuone, minkä lisäksi on huomioitavaa, että tilaa käytetään myös 5–6-vuotiaiden lepotilana.

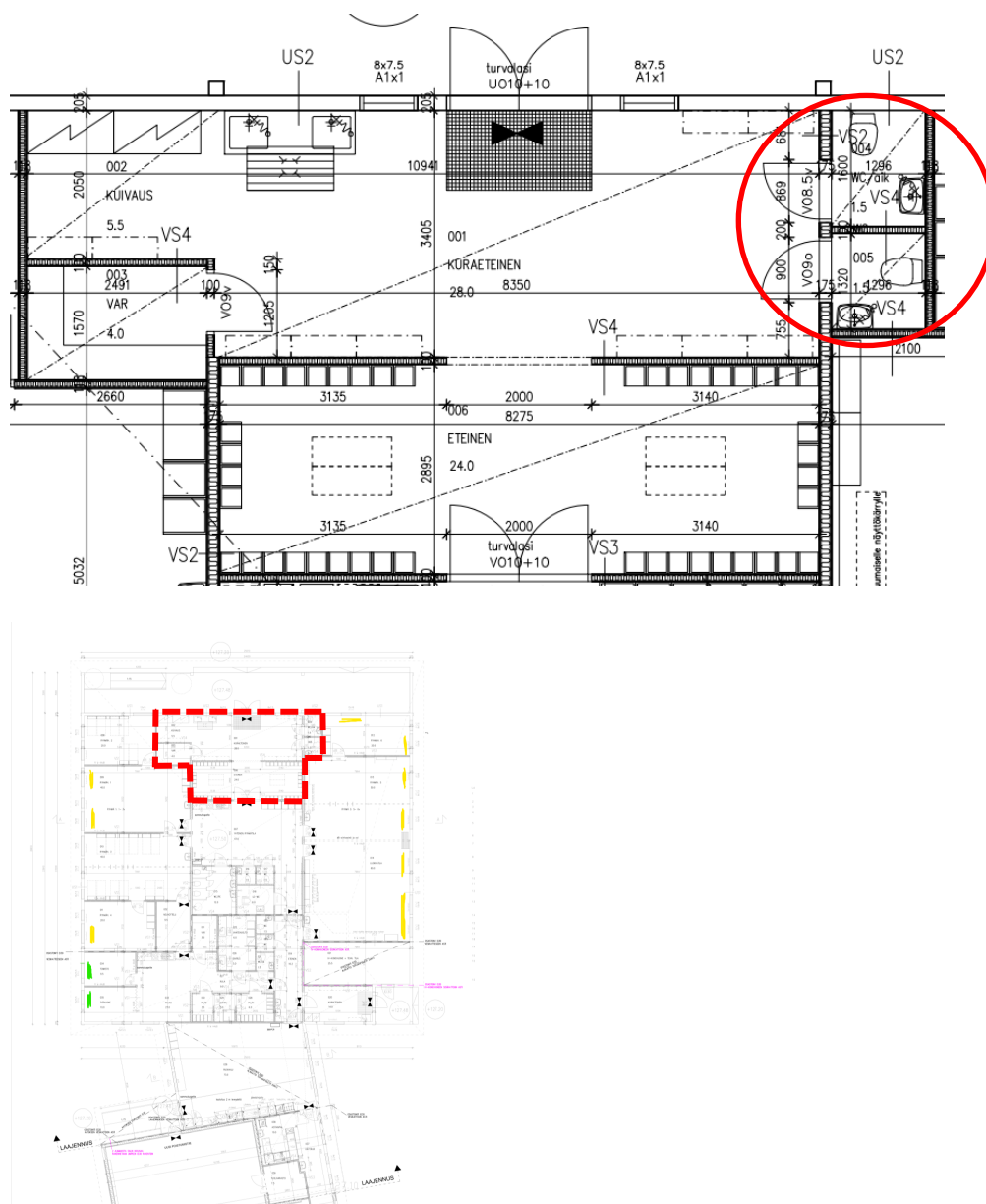

Kuva 10. 1–3-vuotiaiden ryhmähuone (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

4.4 Yhteistilat

Yleisesti ottaen jokaiselle toiminta-alueelle on oma sisäänkäynti, joka helpottaa myös huoltajien ohjautuvuutta oikeaan ryhmätilaan. Eteistiloihin luetaan märkäeteinen/kuraeteinen, jonka toimintoihin kuuluu märkien ulkovaatteiden ja kenkien pesu, kuivaus ja säilytys. Sitä seuraavassa sisemmässä eteistilassa sijaitsee lapsien omat lokerot, joissa säilytetään lasten omia tavaroita, kuten sisävaatteita ja reppuja. Eteiseen tilapaikkaa kohden varataan 0,6–0,9 m². (RT 103083 2019, 11–12)

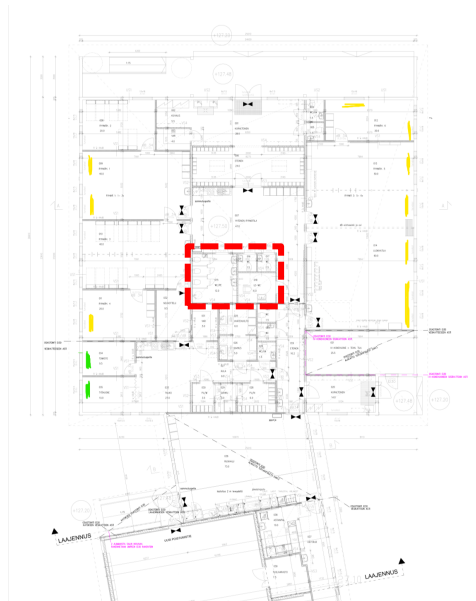
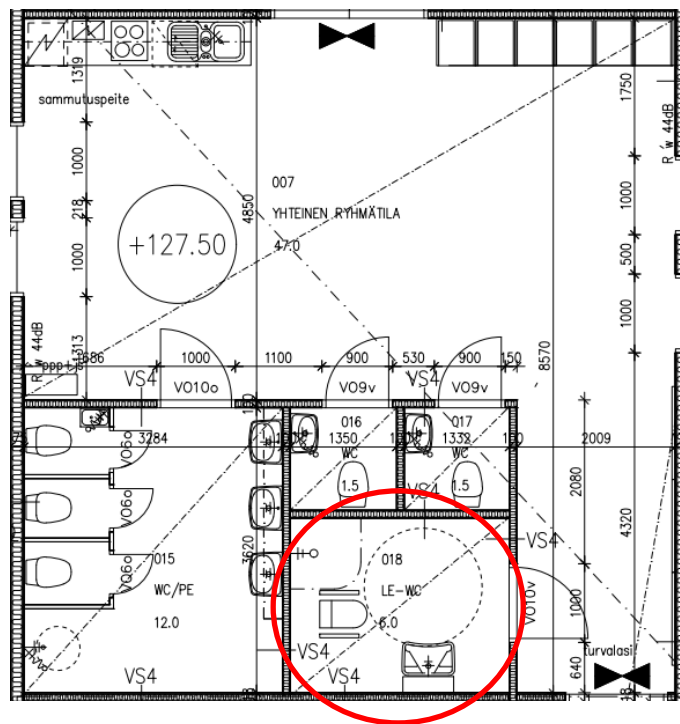
Joissakin tapauksissa eteistilat rakennetaan palvelemaan kahta tai useampaa lapsiryhmää, jolloin ulkoiluiden porrastaminen on pakollista ja eteistilaan tulee varata enemmän neliöitä. Ahtaat tilat aiheuttavat enemmän vaaratilanteita, kuten kaatumisia ja törmäyksiä. Lisäksi voi aiheuttaa haasteita, mikäli ryhmiä toimii tilassa samanaikaisesti, tai mikäli tilassa tapahtuu yhtä aikaa eri toimintoja. Porrastaminen vaatii suunnittelua, koska ryhmien kohtaamista samassa eteisessä tapahtuu väkisin. Isolahden päiväkodissa sisemmästä eteisestä on pääsy yhteiseen ryhmätilaan/aulaan, joka toimii yleisesti huoltajien ja kasvattajien kohtaamispaikkana. Alla olevassa kuvassa 11 esiteltynä Isolahden päiväkodin kuraeteinen, jossa säilytetään lasten ulkovaatteita. Sisemmässä eteisessä puolestaan säilytetään sisävaatteita sekä lasten muita omia tavaroita. Ympyröidyt oikealla olevat wc-tilat ovat helposti saavutettavissa ulkotiloista tullessa. (Opetushallitus 2023; RT 103083 2019, 11–12)

Kuva 11. Isolahden päiväkodin eteistilat (Mukaiillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

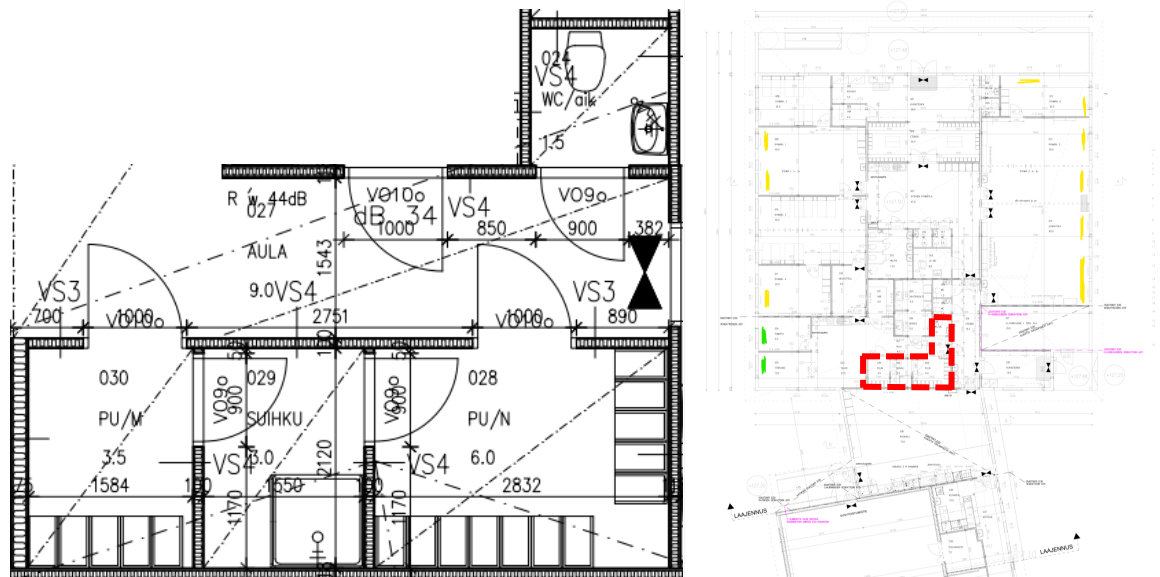
4.5 Wc- ja peseytymistilat

Eteistiloihin voidaan yhdistää muitakin toimintoja, kuten peseytymis- ja wc-tiloja. Yhden wc-tilan tuuleekin olla helposti saavutettavissa ulkotiloista tullessa. Tämä helpottaa iltapäivien pitkiäkin ulkoiluja. Wc ja pesutilaa varataan 0,4–0,5 m² yhtä tilapaikkaa kohden, sekä wc- ja pesuallaspaikkoja yksi alkavaa kymmentä lasta kohden. Wc-paikat tulee erottaa noin 1300 mm korkein jakoseinin, joiden salvat ovat aikuisen mahdollista avata. Wc-tilojen riittävällä mitoituksella ehkäistään myös tartuntatautien leviämistä. Alla olevassa kuvassa 12 on nähtävissä lapsille tarkoitetut wc- ja peseytymistilat. Punaisella ympyröitynä on työtilojen läheisyydessä sijaitseva henkilökunnan wc- ja peseytymistila. (Jyväskylän kaupunki 2018, 4; RT 103083 2019, 11–12)

Kuva 12. Wc- ja peseytymistilat (Mukaiillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Henkilöstölle tulee varata yksi wc jokaista alkavaa 15 työntekijää kohden ja niiden tulee sijaita lähellä työtiloja. Henkilöstötiloihin kuuluu pukuhuone, wc-, ja suihkutilat sekä ruokailu- ja lepotilat. Ne voidaan toteuttaa hajauttamalla toimintatilojen yhteyteen tai keskittää kaikki yhdeksi isommaksi tilaksi. Huomioon tulisi ottaa eri sukupuolet ja satunnaisesti päiväkodissa toimivat sijaiset sekä harjoittelijat, ja heidän säilytystarpeensa. Pienillä alle kymmenen hengen työpaikoilla riittää yksi yhteinen wc ja poikkeustapauksissa voidaan hyväksyä myös yhteinen pukuhuone. Alla olevassa kuvassa 13 esiteltynä Isolahden päiväkodin henkilökunnan käytössä olevat wc-, peseytymis- ja pukuhuonetilat. (RT 103083 2019, 15)

Kuva 13. Henkilökunnan wc-, peseytymis- ja pukuhuonetilat (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

4.6 Säilytystilat

Varastotilaa tarvitaan 2–4 m² toiminta-alueita kohden, jotta tarvittavia leluja ja askartelumateriaaleja, sekä roolileikki-, liikunta- ja musiikkivälineitä voidaan säilyttää ja ne ovat helposti haettavissa. Pariovelliset hyllykomerot tai tilanjakajina toimivat säilytyskalusteet voidaan lisätä säilytystilaksi. (RT 103083 2019, 12)

4.7 Ulkoalueet

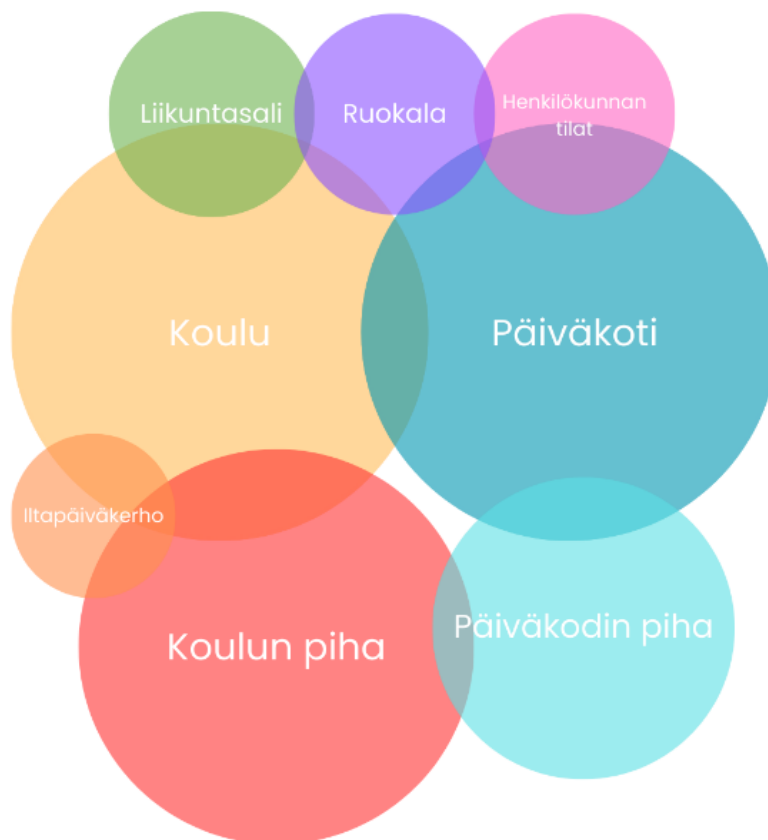
1970-luvulla esiin noussut lapsimyönteisyys asetti lopulta vaatimuksia kokonaisvaltaiseen ympäristön ja leikkipaikkojen suunnitteluun. Vuoden 1980 Sosiaaliturva-lehdessä kerrottiin, että lapselle jokainen paikka on leikkipaikka. Rakentamalla turvallisia ympäristöjä, vältytään jatkuvalta toimintojen ja liikkumisen kieltämiseltä. Välineitäkin tärkeämpää on se, mitä pihalla saa tehdä, kuin mitä ei saa. Tärkeää olisi arvioida ja tutkia, miten lasten luonnossa liikkumista voidaan ylläpitää ja edistää tinkimättä turvallisuudesta, ja miten luonnonmukainen ympäristö luodaan valmiiden leikkivälineiden rinnalle. (Sillanpää 2021, 102; Sillanpää 2023, 84)

Rakennuksen ja tontin suhteen keskeisessä roolissa ovat turvalliset ja toimivat yhteydet ulkoa sisälle ja toisinpäin. Tärkeä periaate on erottaa lasten käytössä oleva ulkoilue muusta liikenteestä, esimerkiksi saatto- ja huoltoliikenteestä. Pihan tulee olla aidattu ja portit olla salvoin lukittavia. Huolto-

sisäänkäynnit ovat erilliset, eivätkä kuulu lasten käyttämiin sisäänkäynteihin. Massoittelussa ja rakennuksen sijoittelussa on otettava huomioon koulun ja päiväkodin liikennevirrat, esimerkiksi mistä suunnasta lapset ohjautuvat sisälle ja menevätkö eri ikäiset eri sisäänkäynneistä. Isolahden päiväkodin saavutettavuus on otettu huomioon rakentamalla päiväkodille oma tie. Näin otetaan huomioon, että rakennus on hyvin saavutettavissa palo- ja pelastustilanteissa useammasta kuin yhdestä ilman suunnasta. (RT103081 2019, 2)

RT 103083 ohjekortin mukaan tilat ja piha-alueet voivat olla yhteiskäyttöisiä esimerkiksi koulun, kerho- ja asukastoiminnan kanssa sekä olla muussa ilta- ja viikonloppukäytössä. Isolahdessa päiväkodin ja koulun piha-alueet ovat erillisiä, mutta yhteydessä toisiinsa. Ulkoiluiden ollessa porrastettuja päiväkodin ryhmät käyttävät mahdollisuuksien mukaan myös koulun piha-alueita. (RT 103083 2019, 2)

Alun perin koulun käytössä ollut liikuntasali on nykyisin myös uuden päiväkodin käytössä, jolloin erillistä liikuntasalia ei ollut tarpeellista rakentaa ja näin ollen tilatehokkuus paranee jakamalla niitä käyttäjäryhmille. Usein myös koulujen liikuntasalit kuuluvat isoon osaan kunnan tarjoamista liikuntapaikoista, jolloin liikuntatilojen mitoitus voi olla suurempi, kuin mitä koulu tai päiväkotitoi itse tarvitsisi. Isolahden liikuntasaliin on sijoitettu myös kokoon työnnettävä katsomo, joka mahdollistaa erilaisten esiintymistilanteiden tai juhlien järjestämisen. Liikuntatila on mahdollista jakaa kahteen osaan ja niistä on pääsy varasto-, pukuhuone-, pesu- ja wc-tiloihin. Liikuntasalin sijoittelussa on otettu huomioon, että se ei sijaitse lähellä muita opetuksen tiloja, jolloin äänet voisivat häiritä muuta opetusta. Alla olevassa kuvassa 14 esiteltynä Isolahden päiväkotikoulun toiminnot, joiden käyttäjät lainaavat toistensa tiloja. (RT 103083 2019, 4; RT103081 2019, 11)

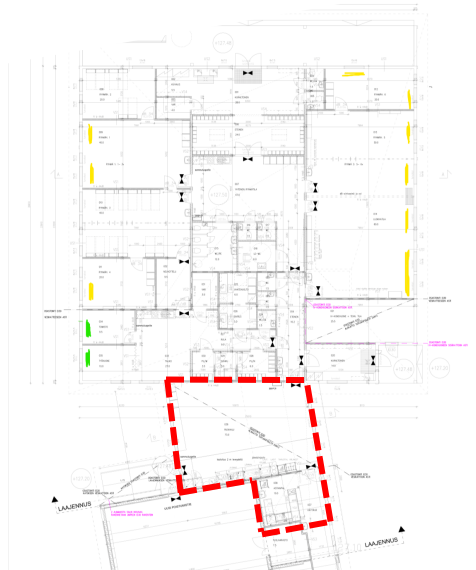
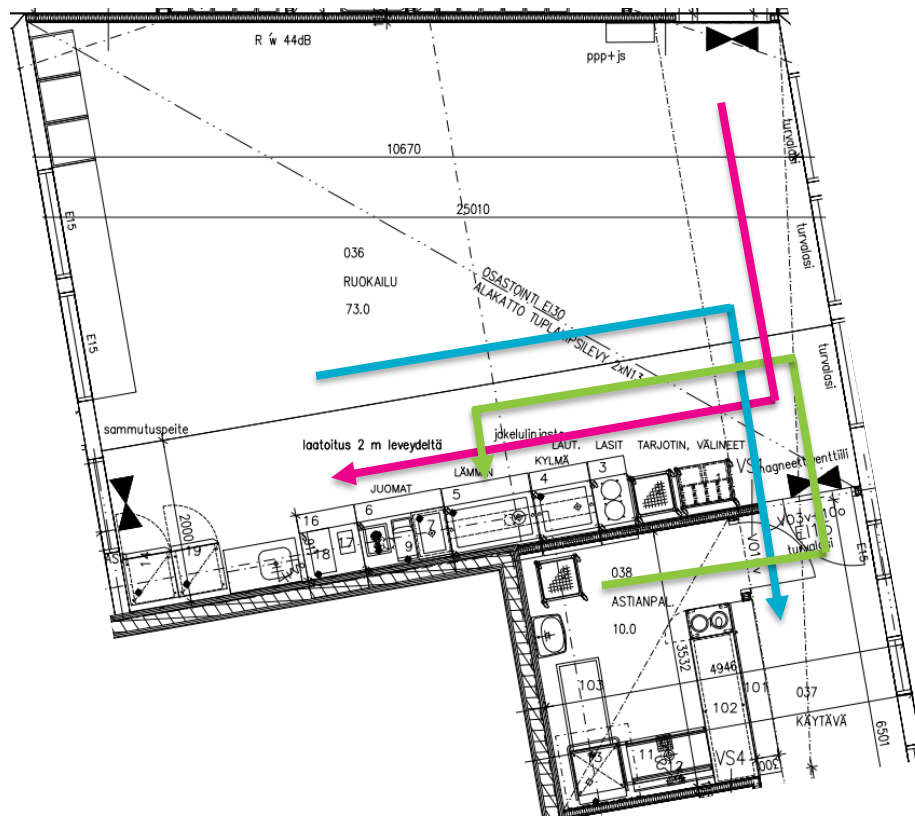

Kuva 14. Isolahden palvelurakennuksen toiminnot (Mukaillen RT103083 2019, 4)

4.8 Keittiö-, huolto- ja varastotilat

Isolahden päiväkodissa ruokaillaan erillisessä ruokalassa lukuun ottamatta pienten ryhmää, joka ruokailee omassa ryhmätilassaan, ja johon ruoka tuodaan kärryillä tarjoiltavaksi. Ruokala mahdollistaa sen, että ryhmätiloihin ei tarvitse sijoittaa isoja määriä ruokapöytiä, vaan tilaa vapautuu muulle. Keittiö ja ruokala ovat jaettu erillisiin osiin, joka mahdollistaa tarvittaessa ruokailutilan käytön myös muuhun työskentelyyn. Haasteena voidaan pitää keittiöstä tai koulun puolelta kuuluvia ääniä, jotka kantautuvat häiritsevästi ruokalan puolelle. Jotta keittiöstä kantautuvat äänet eivät kuuluisi ruokalaan, tulisi niiden välistä ovea pitää suljettuna, mutta silloin se vaikeuttaa ruoan tuomista keittiöstä ja lasten astianpalautusta.

Ruoan haku- ja palautusreitit eivät saisi mennä ristiin. Ruokailutilojen on oltava helposti saavutettavissa keittiöstä ja suuremmissa yksiköissä useampi ruokailutila voi olla tarpeellinen. Alla olevassa kuvassa 15 esiteltynä Isolahden päiväkotikoulun ruokala. Nuolet kuvastavat käyttäjien liikkumista tilassa. Pinkki nuoli kuvastaa ruoan hakureittiä ja sininen nuoli astioiden palautusreittiä. Vihreä nuoli kuvastaa keittäjän reittiä, kun hän tuo lisää ruokaa keittiöstä. (RT 103083 2019, 3, 14)

Kuva 15. Palvelurakennuksen käytössä olevat ruokailutilat (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

5 VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ

Varhaiskasvatustilain 3 § 1 momentin 2 kohdan ja 10 § mukaan tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Opetushallituksen määritelmän mukaan oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Käsitteeseen sisältyy fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. (Opetushallitus 2022, 34)

Päiväkotisuunnittelun perustana tulisi pitää yksikkökohtaista pedagogista suunnitelmaa, joka kuvaa millaista pedagogista toimintaa tiloissa toteutetaan. Suunnitelma toimii tärkeänä työkaluna rakennushankkeelle ja ohjaa onnistunutta oppimisympäristön suunnittelua. Muita tilasuunnitteluun vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi rakennuttajan tavoitteet ja erityisryhmien tarpeet. (RT 103083 2019, 3, 8)

Tämän päivän pedagogiikka ja palveluiden järjestäminen vaativat varhaiskasvatusympäristöltä monimuotoisuutta ja joustavuutta. Päiväkodit ovat yleensä erillisiä yksiköitä, mutta ne voivat myös olla osa isompaa kokonaisuutta. (RT 103083 2019, 2) Tämän työn esimerkkinä toimiva Isolahden päiväkoti on yhteydessä kouluun, jolloin se muodostaa isomman palvelurakennuksen.

Joustavalla varhaiskasvatusympäristöllä voidaan tarkoittaa mm. mahdollisuutta toimia vaihtelevan kokoisten lapsiryhmien kanssa, jolloin tilan tulee soveltua esimerkiksi erilaisiin leikkeihin, peleihin, askarteluun, esityksiin ja lepoon. Ympäristön tulee soveltua moninaiseen käyttöön esimerkiksi toiminnan ulkopuolella tapahtuvaan harrastetoimintaan tai rakennuksen elinkaaren aikana tapahtuvaan käyttötarkoituksen muutokseen. Tilojen yhdisteltävyyttä voidaan parantaa liukuovien tai siirtoseinien käytöllä. Tiloja rajaamalla voidaan myös turvata tukea tarvitsevien lasten häiriötön leikki, kehitys ja oppiminen. (RT 103083 2019, 3)

Pohjaratkaisun tulee olla selkeä, jotta siirtymätilanteet olisivat vaivattomia. Selkeydellä vaikutetaan myös turvallisuuteen pelastustilanteissa. Vaikka muunneltavuutta ja monikäyttöisyyttä painotetaan paljon, tulee tilassa olla myös riittävästi pysyvyyttä ja kiinteitä elementtejä. Esimerkiksi vesipisteet ja lepoon tarvittavat kaappisängyt ovat sellaisia. Muunneltavuus ei saa haitata tilan pedagogista käyttöä, turvallisuutta tai toimivuutta. Esimerkiksi ryhmätilassa, jonka voi tarvittaessa muuttaa jumppasaliksi, täytyy huomioida ilmanvaihto ja materiaalivalinnat. (Opetushallitus 2023; RT 103083 2019, 3, 10)

5.1 Lastentarhojen ja pedagogiikan kehitys Suomessa

Suomessa olevat pedagogiset juuret pohjautuvat lastentarhatyön perustajan Friedrich Fröbelin ajatteluun kasvattaa lapsia. Hänen ajattelunsa korostaa merkitystä lapsentahtisesta rauhallisesta kasvusta ja siitä, miten heille on sisäsyntyistä olla leikkiviä ja aistivia olentoja. Fröbelin kasvatustilafilosofiaan liittyi myös luonnon arvostaminen ja tietoisuus siitä, että yksilöllä on merkitystä ryhmässä, sillä lapset kehittyvät yhdessä toisten lasten ja ympäristön kanssa. (Sillanpää 2021, 87)

Hanna Rothman ja Elisabeth Alander, joita pidetään suomalaisen lastentarhatoiminnan ja lastentarhaopettajakoulutuksen perustajina ja kehittäjinä, opiskelivat saksalaissyntyisen Fröbelin opetuksessa

olleen Henriette Schrader-Breymannin ohjauksessa. Tämän jälkeen Hanna Rothman perusti ensimmäisen suomalaisen kansanlastentarhan Helsinkiin vuonna 1888. Yhteistyössä Elisabeth Alanderin kanssa he aloittivat myös lastentarhanopettajien koulutuksen vuonna 1892. (Sillanpää 2021, 87)

Toimintaa ohjasi hoidon ja silmälläpidon lisäksi, jokaisen lapsen kehityksen ja yksilöllisyyden huomiointi. Näin ollen Fröbelin filosofian innoittamassa lastentarhassa huomioitiin ympäristön vaikutukset lapsen oppimiseen ja leikkiin, jolloin lastentarhan tarjoamiin puitteisiin ja materiaaleihin kiinnitettiin huomioita. (Sillanpää 2021, 87)

Fröbeliläisen omaksutun ideologian mukaan lapset olivat jo syntyessään aktiivisia toimijoita, joille tulisi pienestä saakka mahdollistaa monipuolista toimintaa, leikkiä, kehon vahvistamista, ongelmanratkaisutaitoja kehittäviä tehtäviä sekä pieniä askareita. Näin ollen kansanlastentarhan lapset saivat kouluttautuneen opettajan ohjauksessa kehittää kehitystasoaan vastaavia taitojaan. (Sillanpää 2021, 87)

Ebeneser-talo toimi tilallisen ja pedagogisen suunnittelun edelläkävijänä. Talossa toiminut lastentarha aloitti toimintansa vuonna 1908 ja siellä järjestettiin lastentarhaopettajakoulutusta vuoteen 1993 saakka. Lastentarhatoiminnan alkuvuosina koulutusta ei järjestetty muualla kuin Ebeneser-talossa, minkä vuoksi sieltä tulleet opit vaikuttivat suuresti koko Suomen lastentarhatoimintaan. (Sillanpää 2021, 90)

Arkkitehti Wivi Lönnin suunnittelemissa Ebeneser-talossa valo tulvi suurista ikkunoista läpi rakennuksen. Luonnonvalon tärkeyttä ja ilmavuutta korostettiin Ebeneser-talon lisäksi hyvän lastentarhaympäristön edellytyksenä. Samoja asioita huomioidaan myös tämän päivän suomalaisessa päiväkotiarkkitehtuurissa. Lastentarhan huoneiden tuli olla aurinkoisia ja niistä kuului löytyä lapsille myös rauhallisia paikkoja. Huoneiden koko suhteutettiin yhdelle lapsiryhmälle, sillä isojen huoneiden tuoma laitospäisyys haluttiin välttää. Yhteistä salia luonnehdittiin arvokkaaksi tilaksi, jossa kaikki pääsisivät yhdessä laulamaan ja leikkimään. (Sillanpää 2021, 91, 95)

Lastentarhatoiminnan ollessa aluksi yksityistä, muuttui se 1930-luvulta alkaen kunnalliseksi, jolloin hoitoa tarjottiin lähtökohtaisesti köyhimmille perheille ja lastentarhat saattoivat sijaita esimerkiksi tehtaiden tai rautatieasemien yhteydessä. Gustav Helsingius, joka toimi köyhäinhoidon tarkastajana kirjoitti yhteiskunnallisesta lastenhoidosta tutkimuksen, jossa hän totesi, että lastentarhoja oli mahdollista pitää vaatimattomissakin tiloissa. Hänen mukaansa ei tarvittaisi suuria huoneistoja, vaan tilava sali yhteistä toimintaa varten ja muutama luokkahuone riittäisi sijoittamaan tiloihin satoja lapsia. (Sillanpää 2021, 87–88)

Osittain rahoituksen puutteen vuoksi, aluksi lastentarhoja perustettiin alkeellisiin tiloihin, kuten vuokrahuoneistoihin. Ongelmaksi osoittautui mm. tilojen väliaikaisuus, puutteelliset ulkoilumahdollisuudet, siivouksesta huolehtiminen ja jatkuva lastentarhan tavaroiden siirtäminen pois muun toiminnan tieltä. Ensimmäinen pelkästään lastentarhaksi valmistuneen rakennuksen suunnitteli arkkitehti Birger Federley. Rakennus valmistui vuonna 1901 Finlayson-Forssa Oy:n tehtaan työntekijöiden lapsille Forssaan. (Sillanpää 2021, 87–88)

Kouluhallituksen määräyksestä vuonna 1919 lastentarhanopettajajhdistyksen sihteeri Elsa Borenius sai tehtäväkseen kiertää suomalaisia lastentarhoja ja tehdä niihin tarkastuksia, joiden tuloksista hän

kirjoitti raportin valtioneuvostolle. Raporteista ilmeni vakavia puutteita ja Borenius toi esiin pysyvien tilojen rakentamisen tarvetta, sekä ohjeistuksia ja piirustuksia koskien suunnittelua ja sisustamista. Myöhemmin nuorsuomalaisen puolueen kansanedustajan Tekla Hultinin vuonna 1909 tekemästä aloitteesta päästiin monien vuosien jälkeen vuonna 1927 tilanteeseen, jossa säädettiin laki kansanlastentarhojen valtionavusta sekä asetus lastentarhoista. Lain tarkoituksena oli yhdenmukaistaa Suomessa toimivia lastentarhoja siten, että jokaisessa toimipisteessä olisi samanlaiset käytännöt, toimitilat ja koulutetut lastentarhanopettajat. (Sillanpää 2021, 88–89)

Vuosisadan vaihteen lapsikuolleisuus herätti keskustelua hygienian, ilman ja puhtauden tärkeydestä. Tämän seurauksena rakennettiin paljon uusia koteja, jotka kuvastivat luonnonläheistä asumista. Uusi moderni ihmisihanne oli syntynyt, ”jalostettu agraarisuus” jonka voisi vapaasti suomentaa tarkoittamaan jalostettua maalaisuutta tai maalaiselämänpiiriin kuuluvaa ihmistä. Lastentarhojen suunnittelun lähtökohtana toimi tämän ihanteen tavoittelu, joka ilmenikin myöhemmin kodinomaisten lastentarhojen syntymisenä. (Sillanpää 2021, 89–90)

Boreniuksen raporteista kävi ilmi myös positiivisia huomioita. Mainittavia asioita olivat esimerkiksi huoneistojen kodikkuus, hauska sisustus ja omat pihamaat tai lähellä olevat leikkipaikat. Kodinomaisen leiman lastentarhat saivat jokaisen käytössä olleesta omasta taloudesta, jossa ruoka valmistettiin itse ja lapset saivat osallistua kotitöihin. Isona etuna pidettiin niitä lastentarhoja, joissa ei ollut yli 90:tä lasta. (Sillanpää 2021, 89)

Vuonna 1936 julkaistuun Helsingin lastentarhojen toimintakertomukseen lisättiin arvioitavaksi lastentarhojen huoneisto, piha-alueet sekä kalusto. Tämän tarkoituksena oli korostaa lasten toimintaympäristön merkitystä ja sen arvioinnin tärkeyttä ja sitä kautta kehittymistä. (Sillanpää 2021, 94)

Toisen maailmansodan jälkeen lastentarhojen rakentaminen lähti kasvuun ja yhä useampi perhe tarvitsi hoitopaikkaa. Yhteensä 100–150 lapsen laitoksia rakennettiin etenkin uusille asuinalueille, sillä suuremmat laitokset tulivat halvemmiksi. Pienempien yksiköiden yleistyessä 1960-luvulla, sekä myöhemmin 1973 säädetyin lain lasten päivähoidosta mukaan päiväkodin maksimi koko sai olla sata lasta. (Sillanpää 2021, 93)

Seimien ja lastentarhojen yhdistäminen alkaen vuodesta 1973 vaikutti myös päiväkotien suunnitteluun. Näin ollen päiväkodin tiloihin sijoitettiin seimi pienimmille lapsille ja päiväkotitilat isommille. Suunnittelussa haluttiin erottaa tilat kahdeksi erilliseksi kokonaisuudeksi, joita yhdisti yhteistä toimintaa varten varattu sali. Sali saattoi sijaita joko rakennuksen päädyssä tai keskellä rakennusta, jolloin tyyppillistä tällaiselle rakennukselle oli pitkät käytävätilat. Päivi Lindberg nimittääkin tekemässään väitöskirjassa tällaisia 1970-luvulla rakennettuja päiväkoteja ”Tube-päiväkodeiksi”, sillä rakennukset olivat pitkiä ja kapeita. (Sillanpää 2021, 99–100)

1970-luvulla lastenseimien- ja tarhojen yhdistyessä tarkasteluun otettiin tarvittavien huonetilojen määrä. Tilasuunnittelussa huomioituja asioita olivat mm. tilan merkitys lapselle, isompien lasten suurempi tilantarve, tilan tarve puoli- tai kokopäivälaitokselle tai niiden yhdistelmälle, osastojen lukumäärä ja lasten määrä jokaista osastoa kohden, seimen ja lastentarhan yhdistämisellä saavutettava tilansäästö ja ravintohuollon järjestäminen. Huomiota tuli kiinnittää tilojen rauhallisuuteen, turvallisuuteen ja tarkoituksenmukaiseen toiminnallisuuteen. (Sillanpää 2021, 98)

Päiväkotirakentaminen ja suunnittelu alkoi muuttua 1970-luvulla, sillä lasten fyysiseen, motoriseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen kiinnitettiin enemmän huomiota. Erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeet pystyttiin huomioimaan paremmin, sillä toimintaympäristön vaikutukset kasvuun ja kehitykseen olivat jo paremmin tiedossa. Ymmärrettiin, ettei päiväkotikiukaan ole pelkästään hoito- ja askartelupaikka, vaan sen toiminnalla pyrittiin vaikuttamaan myönteisesti lapsen persoonalliseen kehitykseen. Erikoisuutena 1970-luvun päiväkotisuunnittelussa voidaan pitää erillisten vesi- ja hiekkaleikkihuoneiden rakentamista. Esimerkiksi Lappeenrannassa sijaitsevan Voisalmen lastentarhan tiloissa jokaisella osastolla oli oma hiekkalaatikko ja vesiallas. Lastentarhan persoonallisuutta lisäsi myös, talon keskellä sijaitseva atriumpiha ja piha-alueen uima-allas. Seuraavan vuosikymmenen aikana havaittiin arvostelua tilaratkaisuihin liittyen, sillä tällaisten tilojen koettiin olevan joustamattomia. Esimerkiksi vuonna 1983 arkkitehti Pentti Myllymäen suunnittelemassa päiväkotikiukaan Pikku Prinssissä otettiin huomioon rakennuksen käytävättömyys, jonka uskottiin helpottavan toimintojen ja ryhmien muodostamista, helpottavan yhteistyötä eri ryhmien välillä, sekä ehkäisevän laitosmaisuuksia. (Sillanpää 2021, 100, 103)

Kokopäivätoiminnan lisääntyessä 1970–1980-luvuilla tarvittiin isompia sisätiloja, jolloin yksittäiselle lapselle suunnattujen neliöiden määrä kasvoi ja lapset saivat käyttöönsä uusia paikkoja, joissa leikkiä. Tärkeänä huomiona esille nousi lasten omat salaiset paikat, jotka korostivat tarvetta vetäytymiselle, yksinololle, tai pienen kaveriporukan kanssa olemiselle. Pentti Myllymäen 1980-luvulla suunnittelemassa päiväkotikiukaan Pikku Prinssin tiloissa otettiin huomioon tällaislaiset lapsille suunnatut tilat, joita olivat esimerkiksi kuistit, nurkkaukset, ikkunapaikat, parvet sekä rappuset ja niiden alustat. Nämä paikat mahdollistivat vetäytymisen ja taas toisaalta omien leikkien ja juttujen kehittymisen. Näitä paikkoja kuvailtiin jännittäviksi, salaisiksi, tunnelmallisiksi, joissa lasten keskinäinen huumori ja hassut leikit ja laulut saivat alkunsa. (Sillanpää 2021, 267–268)

5.2 Fyysinen tila ja pedagoginen toimintaympäristö

Oppimista tapahtuu lapsen aktiivisella toiminnalla, joten ympäristön tulee kannustaa lasta leikkiin ja herättää uteliaisuutta. Sen tarkoituksena on auttaa lasta tutkimaan, sekä ilmaisemaan itseään. Tämän mahdollistamiseksi ympäristön tulee tarjota lapsille erilaisia vaihtoehtoja mielekkääseen tekemiseen, mutta myös rauhoittumiseen ja lepoon. Ympäristö mahdollistaa tai päinvastoin vaikeuttaa sitä, mitä opitaan, missä opitaan ja milloin opitaan. Näin ollen kasvuympäristö määrittää osaltaan lapsen kehityksen suuntaa. (Opetushallitus 2022, 34–35; Yliaho 2017, 47)

Kynnys toimintaan madaltuu ja mahdollisuudet leikkiin sekä muuhun aktiivisuuteen lisääntyvät, kun lelut tai muut välineet ovat lasten saatavilla, eikä toiminnan aloittamiseen aina tarvita aikuisen apua. Ympäristön epäsuorilla vaikutuksilla on suurempi merkitys mitä pienempiä lapset ovat, sillä lapsen omat mahdollisuudet tutkia ympäristöään on rajatummalla ja näin ollen aikuisen antamat mahdollisuudet korostuvat. Varhaiskasvatukseen osallistuu monenlaisia tahoja, kuten lapset, aikuiset ja muut ulkopuoliset kansalliset ja globaalit tahot. Rakenteellisesti erilaisiin tiloihin rajatussa päiväkodissa eri ryhmillä ja toimijoilla on erilaiset mahdollisuudet päästä tiloihin. Kasvattajien vastuulla onkin miten he hyödyntävät tiloja ja millaisia mahdollisuuksia liikkumiseen, leikkiin, peleihin ja kädentaitoihin he

tarjoavat, sekä tunnistaa millaiset asiat rajoittavat leikkiä. Esimerkiksi miten pitkäkestoiset leikit onnistuvat ja mahdollistaako tila leikkirauhan. (Castren & Eskelinen 2010, 20–22; Karila & Lipponen 2013, 71–72, 99; Myllyniemi 2013, 32)

Fyysistä tilaa voi havainnoida pohtimalla mihin ovet, ikkunat ja kalusteet ovat sijoitettu. Mihin tilaan tullaan ensimmäisenä tai miten tilat ovat yhteydessä toisiinsa. Ajatus laajenee siihen miltä huoneessa näyttää ja millaiseen toimintaan se kannustaa tai toisaalta millaista toimintaa se ehkäisee. Varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee ryhmälle pedagogista toimintaa, johon osaltaan fyysiset puitteet vaikuttavat. Tulee muistaa, että pelkästään uudet hienot tilat eivät takaa laadukasta pedagogiikkaa. (Karila & Lipponen 2013, 97; Koivula et. al. 2022)

Ympäristöä tulisi tarkastella lapsen silmin ja jättää aikuisen kaipaama käytännöllisyys ja järjestelmällisyys sivummalle. Esineet ja fyysiset tilat saavat uusia merkityksiä lasten mielikuvituksen ja toiminnan avulla. Eteistilan merkitys muuttuu, jos sitä käytetään leikkutilana tai leikkiessä pöydästä syntyy maja. Aikuisesta voi tuntua järkevämmältä säilyttää palapelejä yläkaapissa, jotta palat eivät hukkuisi muiden lelujen sekaan. Kuitenkin niiden ollessa piilossa ne eivät välttämättä lapsen silmin kuulu vaihtoehtoihin. Haasteena voidaan pitää lapsiryhmien monimuotoisuutta. Kuinka rakentaa ympäristöjä, jotka palvelevat yksilöllisesti, mutta samalla kiinnostaisivat koko ryhmää. (Castren & Eskelinen 2010, 20–22; Karila & Lipponen 2013, 97; Opetushallitus 2022, 31, 34–35)

Pedagoginen toimintaympäristö muovautuu jatkuvasti päiväkodin sisäisissä käytännöissä, johon vaikuttavat osaltaan varhaiskasvatuksen rakennetut ympäristöt, yhteiskunnalliset ja kulttuurin tuomat tekijät, kuten yhteiskunnassa esillä olevat trendit tai muut aiheet, jotka voivat vaikuttaa rakennusvaiheen valintoihin. Ei voi myöskään unohtaa lakien ja säädösten merkitystä palvelurakentamiseen. Näitä kaikkia tarvitaan pedagogisen toimintaympäristön rakentumiseen. Tuloksena syntyvä toimintaympäristö vaikuttaa osakseen varhaiskasvatuksen sisältöön yksikkökohtaisesti. (Karila & Lipponen, 2013, 71–72, 74)

Varhaiskasvatusympäristöä voidaan tarkastella myös lapsille tarjottuna tilana, sekä lasten itse tuottamana elettyinä tilana, jotka usein nivoutuvat yhteen, sekä muokkaavat toisiaan. Tarjotut tilat ovat yleensä kodin ulkopuolelle rakennettuja ja rajattuja lapsille suunnattuja paikkoja, kuten päiväkotit tai puisto. Elettyä tilaa luonnehditaan koetuksi paikaksi, jolloin lapsen omat kokemukset, tunteet, vuorovaikutus ja merkitykset rakentavat koetun tilan/paikan yhdessä fyysisen tilan kanssa. (Rutanen 2012)

5.3 Pienryhmätoiminta ja leikkialuepedagogiikka

Suomalaiset päiväkodit ovat voimakkaassa muutoksessa toimintaympäristöjensä suhteen. Pienryhmätoiminta on vakiinnuttanut paikkansa 2000-luvulta eteenpäin ja sen seurauksena myös kasvattajat jakautuvat ryhmien mukana työpareiksi. Työskentelyä voidaan kutsua kasvatustyön organisoinniksi, joka mahdollistaa suunnitelmallisen toiminnan järjestämisen pienemmille ryhmille. Parityöskentely ja pienryhmätoiminta asettavat uusia tilallisia vaatimuksia ja muokkaavat kulttuurillisia ja ideologisia periaatteita. Toiminnan tarkoituksena on turvata kasvatuksen yksilöllisyys ja ympäristön levollisuus. (Karila & Lipponen 2013, 69, 74 & 89)

Jokaiselle ryhmätalalle varataan yleensä vähintään yksi pienryhmätila, jonka koko on 10–15 m². Pienryhmätiloissa toteutuu yleensä rauhalliset muutaman lapsen leikit tai askartelut. Toisaalta niitä voidaan hyödyntää myös huoltajien ja kasvattajien välisiin keskusteluihin tai rauhoittumista vaativiin tilanteisiin, esimerkiksi ennen lepoa kirjojen lukuun. Alla olevassa kuvassa 16 merkittynä Iso-lahden päiväkodin lapsiryhmien pienryhmätilat, joihin kulkeminen tapahtuu ryhmätilojen kautta. (RT 103083 2019, 13)

Kuva 16. Lapsiryhmien pienryhmätilat (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Jo 1980-luvulla tehdyissä suomalaisissa ja ruotsalaisissa tutkimuksissa havaittiin eteenkin osapäiväryhmien kohdalla rinnakaistoimintojen järjestämisen helpottavan isojen ryhmäkokojen tuomia ongelmia, jolloin ryhmän aikuisten jakaantuminen eri toimintoihin vahvisti pedagogista otetta ja korosti lasten ohjaamista. Puolestaan isoissa kokopäiväryhmissä pedagoginen ote oli heikompi, lapset toimivat omin päin ja toiminnassa korostui lasten sosiaalinen näkökulma. (Sillanpää 2021, 101)

Vuonna 2012 tehtyjen varhaiskasvatuksen lastentarhanopettajien ryhmäkeskusteluiden perusteella pienryhmätoiminta edellyttää aikuisilta muutosvalmiutta ja toimintaan sitoutumista, vaikka uusien toimintamallien haltuun ottaminen vaatiikin aikaa ja totuttelua. Pienryhmätoiminnan positiiviseksi puoliksi havaittiin, että toimintaa voidaan toteuttaa entistä lapsilähtöisemmin ja joustavammin. Toiminnan porrastaminen parantaa ajankäyttöä, mutta toisaalta taas tiukentaa aikataulua, koska toiminnan lomittaminen edellyttää sitä, että edellinen ryhmä on päässyt siirtymään eteenpäin. (Karila & Lipponen 2013, 75–76, 80–81, 83)

Joissakin päiväkodeissa pienryhmätoiminta painottuu vain aamupäivään tai keskipäivään, koska silloin on yleensä suunniteltua toimintaa, sekä siirtymät ulos ja ruokailuun. Tilojen laajempi ja parempi käyttö mahdollistuu, kun pyritään pitämään kiinni siitä, että vain yksi pienryhmä kerrallaan toimii sisätyöskentelyssä. Näin vältetään tilanteelta, jossa kaikki lapset liikkuvat ja toimivat isona ryhmänä ja ulkoillessa talo on hiljainen, eikä kukaan hyödynnä sitä. (Karila & Lipponen 2013, 75–76, 80–81)

Lapsilähtöisyys on toiminut suomalaisen varhaiskasvatuksen peruseriaatteena jo 1980-luvun lopulta lähtien ja on selvää, että pienryhmätoiminta helpottaa työskentelyä ja mahdollistaa lapsien yksilölliset tarpeet ja heidän perusteellisemmän tuntemisensa. Toimiva ja hyvin suunniteltu varhaiskasvatustyöympäristö kannustaa pienryhmätoimintaan ja vaikuttaa osaltaan lasten kuulluksi tulemiseen ja vuorovaikutukseen. (Karila & Lipponen 2013, 80; Kaplin 2010, 7)

Haasteeksi koettiin aikuisten poissaolot, jolloin pienryhmätoimintaa on vaikeampi toteuttaa ja ryhmät hajoavat. Kasvatus- ja opetustyön koetaan jäävän sivummalle, kun joudutaan miettimään mistä saisi työparin. Aikuisten poissaolotilanteissa lapsia saatetaan siirtää pienryhmästä toiseen, jotta lakisääteiset suhdeluvut eivät ylittyisi. Tämä vaikuttaa osaltaan siihen millaiseen toimintaympäristöön lapset sujahtavat päivän aikana. Lasten kannalta ongelmallista on se, että päivän aikana kohdattavat aikuiset ja lapset vaihtuvat, ja fyysinen sekä sosiaalinen ympäristö muuttuvat äkillisesti. Tästä syystä keskusteluissa tuli ilmi, että pienryhmätoiminnan edellytyksenä pitää olla mahdollisuus sijaisten ja varahenkilöiden käyttöön. (Karila & Lipponen 2013, 75–76, 79, 83–84)

Toisena haasteena koettiin työvuorojen liukumat, jolloin esimerkiksi aikaisissa aamuissa tai iltapäivissä ei ole aina kaikkia ryhmän aikuisia paikalla. Kriittistä pohdintaa aiheutti myös, se, että joidenkin pienryhmien sisällä työskentelee pelkästään yksi tai kaksi lastenhoitajaa, jolloin ryhmän lastentarhanopettajan ammatillisen osaamisen hyödyntäminen jää näiden lasten kohdalla vähäisemmäksi. Esille nousi myös arkkitehtuurin ja nykyajan rakentamisen ratkaisuiden vaikutus pedagogiikkaan. (Karila & Lipponen 2013, 75–76, 79, 83–85)

Leikkialuepedagogiikalla tarkoitetaan lasten vapaan leikin järjestämistä, joka mahdollistaa leikkimisen ryhmätilojen ulkopuolella, kuten liikenne- ja yhteistiloissa, jolloin mukaan voi liittyä lapsia eri ryhmistäkin. Leikkejä valitessa käytetään usein leikinvalintataulua, josta lapsi valitsee valmiiksi osoitetuista leikeistä sen mihin haluaa liittyä. Tutkijat ovat pohtineet leikinvalintataulun vaikutuksia, joissa lapsi muuttuu leikkivästä lapsesta valikoivaksi kuluttajaksi, jolloin lapsen on toimittava päätöksentekijänä ja nopeus ratkaisee siinä, kuka pääsee mieluisampaan leikkiin. Leikkialuepedagogiikkaa voidaan ajatella yhdeksi tilalliseksi käytännöksi, joka rajaa lasten toimintaa ja jakaa lapset tiettyjen toimintojen äärelle. (Karila & Lipponen 2013, 76–77, 86–87, 90; Rutanen 2012; Koivula et. al. 2022)

Usein tätä tapaa hyödynnetään iltapäivisin, jolloin useampi ryhmä toimii samoissa yhteistiloissa. Leikkialueille jakamisella voidaan tukea kaverisuhteita eri ryhmissä olevien lasten välillä ja eri ikäiset lapset voivat oppia toisiltaan. Tavoitteena on pidetty sitä, että varhaiskasvatus olisi lapsilähtöisempää, jossa kuunnellaan lapsia ja vahvistetaan heidän osallisuuttaan. Haasteeksi koituu toisten ryhmien lasten tuntemus, tarpeisiin vastaaminen sekä meluhaitta. Sama haaste on huomattu lapsiryhmien kasvaessa yhä suuremmiksi, minkä seurauksena kasvattajien työmäärän lisääntyminen näkyy

esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmien määrässä ja yhä useamman yksilön tarpeiden tuntemisessa. (Karila & Lipponen 2013, 76–77, 86–87, 90)

1980-luvun keskusteluissa tuotiin esille näkökulma, josta kirjoitettiin esimerkiksi vuonna 1980 julkaistussa Sosiaaliturva-lehdessä. Kirjoituksessa pohdittiin, ettei leikkipaikka ole vain se, joka lapselle osoitetaan, sillä lapset kokevat ympäristön kokonaisvaltaisesti täynnä mahdollisuuksia eri leikeille. Ilmoille heitettiin myös ehdotus siitä, että kaikessa ympäristösuunnittelussa tulisi ottaa huomioon lasten leikki. Lapsien jakamista ikäryhmittäin erilleen ei pidetty ihanteellisena, koska sen ajateltiin ehkäisevän leikkitaitojen siirtymistä vanhemmilta nuoremmille. Tämän seurauksena kehitettiin idea sisarusryhmäpäiväkodeista, joissa eri-ikäiset lapset toimisivat yhdessä pienemmissä kodinomaisissa tiloissa. Toiminnassa havaittiin kuitenkin negatiivisia puolia. Lapsilla oli yhä harvemmin samanikäistä leikkiseuraa ja aikuisten huomio keskittyi pienistä lapsista huolehtimiseen, jolloin isommat lapset jäivät vähemmälle huomiolle. Lisäksi toimintaa oli vaikea suunnitella, sillä eri-ikäisten lasten taidot olivat luonnollisesti eritasoisia. Loppujen lopuksi kasvattajien vastuulle jäi määrittely siitä, kuinka lasten ikäjakauman eroja hyödynnettäisiin ryhmän toiminnassa. Alla olevassa kuvassa 17 on esimerkki Isoalahden päiväkodin 5–6-vuotiaiden lasten leikinvalintataulusta. Lapset asettavat nimensä sen leikin kohdalle, johon haluavat liittyä. Noppa kertoo, montako lasta leikkiin mahtuu. (Sillanpää 2021, 102)

Kuva 17. Leikinvalintataulu (Janhonen 2023)

Kuva 18. Leikkialueet (Mukaien P. Pylkkönen-Palm 2020)

Yllä olevassa kuvassa 18 esiteltynä Isolahden päiväkodin leikkialueiden jakaantuminen. Pinkit pallot kuvaavat 5–6-vuotiaiden lasten leikkialueiden jakaantumista. Siniset pallot kuvaavat 1–3-vuotiaiden lasten leikkialueiden jakaantumista ja vihreät pallot kuvaavat 3–4-vuotiaiden lasten leikkialueiden jakaantumista. Pallojen määrä on verrattavissa hoidossa olevien lasten todelliseen määrään.

5.4 Pedagogiikkaa tukevat tilaratkaisut

Pedagogiseen toimintaan sisältyy paljon päivittäisiä toimintoja ja siirtymätilanteita, jotka toimivat kasvatus- ja opetustilanteina. Näitä ovat esimerkiksi ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen. (Opetushallitus 2022, 23)

Edellä mainitut eivät ole varsinaisia toimintahetkiä, mutta edellä mainittuihin tilanteisiin liittyy paljon pedagogista toimintaa, oppimista ja harjoittelua. Otetaan esimerkiksi kurahousujen pukemisen opettelu uloslähtö tilanteessa. Kyse ei ole pelkästään pukemisen opettelusta, vaan siihen liittyy esimerkiksi puheentuottamista, omatoimisuuden opettelua ja mahdollisen pettymyksen sietämistä.

Tilanteita voidaan helpottaa leikin kautta, esimerkiksi kuinka nopeasti junat voivat tulla tunneleista ulos, kun vedetään jalkoja lahkeista sisään. Näin ollen pienryhmänä häiriöttömässä ja oppimista mahdollistavassa eteistilassa voidaan kannustaa ja auttaa kaveria sekä saada onnistumisen kokemuksia. Päiväkotikoulun pedagogisena hyötynä toimii myös luokka-asteiden 1–2 sijoittelu lähelle esiopetuksen tiloja, jolloin etuna on siirtyminen koulumaailmaan tutussa ympäristössä. Esikoulun ja ensimmäisten luokkien tiloja rajaa haitariovi, joka voidaan avata yhteisiä opetustilanteita varten.

Oppimisympäristöt laajentuvat myös päiväkodin seinien ulkopuolelle. Piha-alueet ja luonto lukeutuvat mukaan ja niiden tulee kannustaa ja kutsua aktiivisuuteen, herätellä aisteja sekä virkistää. Piha-alueen tulee sisältää monipuolisesti motorisia taitoja kehittäviä leikki- ja liikuntamahdollisuuksia, kuten kiipeilytelineitä, keinoja ja liukumäkiä. Tilaa on varattava myös leikeille, kuten pallopeleille. (RT103081 2019, 3)

Haasteena, mutta myös mahdollisuutena voidaan pitää yhtenäistä pihaa, jossa ulkoilee ainakin osittain samanaikaisesti alle 3-vuotiaat sekä 5–6-vuotiaat. Liikkumista ja liikuntamahdollisuuksia rajoittaa muistuttelu siitä, että pieniä on pihalla ja esimerkiksi hämähäkkikeinun käyttäminen on silloin turvallisuussyistä kiellettyä.

1980-luvulla julkaistun päivähoitotavoitekomitean mietinnön mukaan lapsille tuli tarjota esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia luontoon ja sen kauneuteen, sekä vuodenaikojen vaihtumiseen liittyen. Lasten kasvuympäristöjen kehittäminen toi lapsille mahdollisuuksia tutustua väreihin, muotoihin, kokoihin ja pintoihin. (Sillanpää 2021, 102)

Luonnon, kasvillisuuden ja erilaisten pintojen, kuten hiekan ja kivetyksen tuominen piha-alueelle mahdollistaa luonnon tutkimisen ja tilan oman mielikuvituksen käytölle. Esimerkiksi luonnosta löytyvät kappaleet toimivat mukana leikissä. Talvella lapset ovat innostuneet keräämään jäätyneitä lumi-paakkuja, joista rakentuu lumilinna. Syksyllä kuraleikeissä tehtiin erilaisia keitoksia, johon lisättiin käpyjä sekaan.

Jyväskylän yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan päiväkodin liikuntaolosuhteilla on merkitystä lasten motorisiin taitoihin. Yhdeksi tekijäksi osoittautui piha-alueen erilaiset pinnanmuodot, jotka näyttivät tukevan liikkumistaitojen kehitystä, kuten tasapainotaitoja ja koordinaatiota. Tutkimuksessa havaittiin, että lasten taidot juosta, hyppiä, laukata ja loikata olivat paremmat verrattuna niiden päiväkotien lapsiin, joiden piha-alueilla oli vähemmän erilaisia pinnanmuotoja. (Sääkslahti et. al. 2019)

Tutkimukseen osallistui eripuolilta Suomea yhteensä 37 päiväkotia ja tiivistelmässä kuvattiin, että päiväkotien liikuntamahdollisuudet vaihtelivat suuresti. Esimerkiksi oma liikuntasali puuttui noin 32 prosentilta päiväkodeista, sekä piha-alueiden koko vaihteli 226–11 000 m² välillä. Havaittiin myös, että vain noin puolella päiväkodeista oli mahdollisuus liikkua metsässä. (Sääkslahti et. al. 2019)

Monipuolinen ulkotila mahdollistaa leikkien leviämisen rajatun alueen ulkopuolelle. Toisin kuin sisätiloissa leikki on yleensä rajattu tietylle alueelle. Vauhdikkaiden liikunnallisten leikkien rinnalla pihan tulee olla mahdollisuuksia rauhallisille leikeille ja levähdykselle. Kivetysalueita voidaan hyödyntää esimerkiksi katutaiteen tekemiseen katuliiduilla. Keskiössä ovat oppimisen kokemukset ja kognitiivisten taitojen kehittyminen. (RT103081 2019, 3; RT 103084 2019, 9)

Ajankuvan mukaisesti ympäristökasvatusta ja kestävästä elämäntavasta opettamista painotetaan paljon mm. varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja siihen kuuluva luontosuhde kehittyä ainoastaan, kun lapsen annetaan leikkiä luonnossa, havainnoida ilmiöitä ja tutkia ympäristöä. Isolohdessa tähän onkin loistavat mahdollisuudet, sillä luontoa on jätetty päiväkodin aitojen sisäpuolelle, mutta myös rajattomat metsät aukeavat päiväkodin ulkopuolella. Jokainen ryhmä retkeilee lähtökohtaisesti keran viikossa, jolloin luonnossa leikkimisen lisäksi metsässä voidaan tehdä erilaisia tehtäviä, kuten

tunnistaa kasveja ja sieniä digitaalisia sovelluksia, kuten Google Lensiä hyödyntämällä. (RT 103084 2019, 10)

Ulkona oleskeluun voidaan hyödyntää myös lähipuistoja. Niitä hyödynnetään eteenkin ahtaasti rakennetuilla kaupunkialueilla, joissa ei ole mahdollista päästä piha-alueen 20 m² /tilapaikka tavoitteen. Lasten valvottavuus piha-alueella on yksi tärkein tekijä turvallisuuden kannalta, jota vaikeuttaa esimerkiksi talvella pimeäksi jäävät pihan perukat, tai puuttuvat isojen ja pienten puolet koskien varsinkin isoja päiväkoteja. (RT 103083 2019, 5)

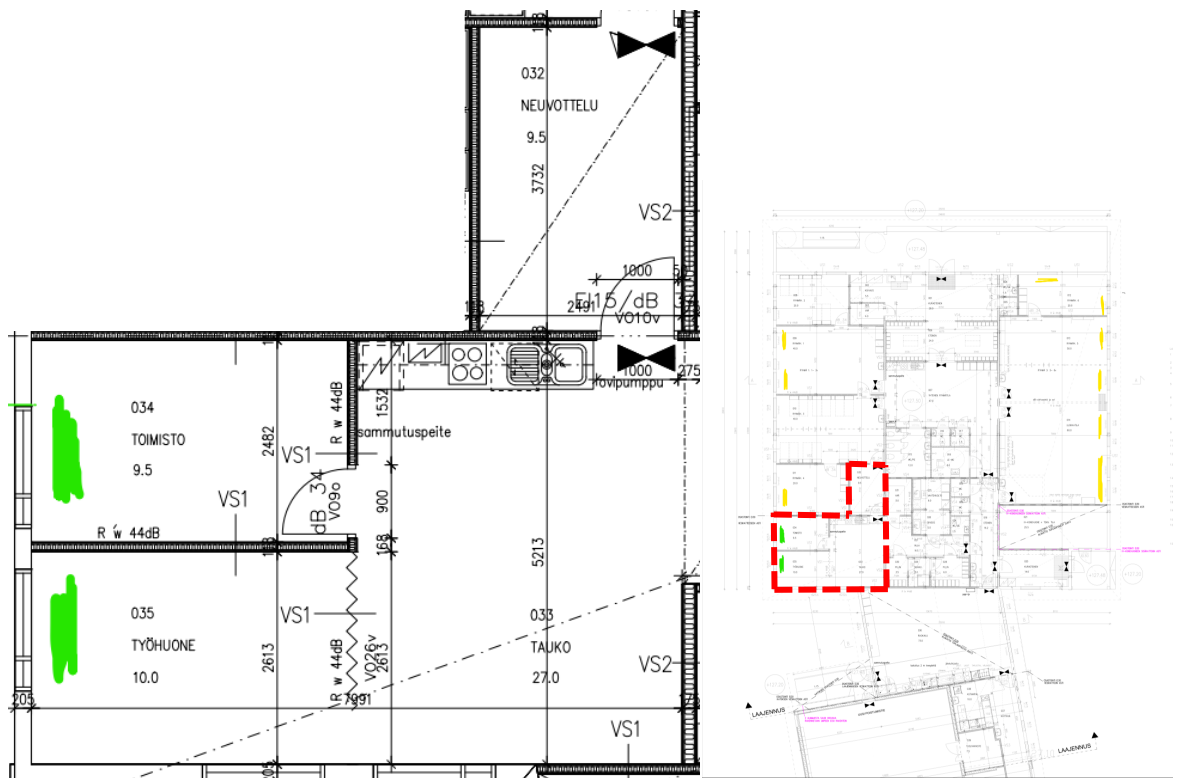
5.5 Sidosryhmät

Varhaiskasvatustalain 7 ja 22 § mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. (Opetushallitus 2022, 36)

Varhaiskasvatuksessa toimii paljon erilaisia sidosryhmiä, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajat, puheterapeutit ja lasten huoltajat. Heidän avullaan turvataan laadukas varhaiskasvatus ja saadaan tarvittava apu sitä tarvitsevan lapsen luo. Sidosryhmiksi voidaan myös ajatella esimerkiksi puhtaanapidosta- tai ruokapalveluista vastaavat toimijat, jotka tarvitsevat myös toiminnalleen sopivia tiloja. (RT103081 2019, 9, 13–14)

Yksi yleisimmistä päiväkodin toimijoista on varhaiskasvatuksen erityisopettaja (Veo), joka vastaa mm. Erityispedagogisen toiminnan suunnittelusta, järjestämisestä ja arvioinnista. Toimintansa järjestämiseksi tarvitaan häiriöttömiä oppimista ja keskittymistä tukevia tiloja. Erityisopettaja tunnistaa tuen tarpeita ja tukee erityistä tukea tarvitsevia lapsia suunnittelemalla tarpeen vaatimaa toimintaa ja toteuttaa opetusta lapsikohtaisesti tai ryhmässä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat perhelähtöisellä työotteella lasten huoltajien, lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien kanssa. (Opetushallitus 2022, 59; Pihlaja 2022, 10–13)

Veo ja muu henkilökunta tarvitsevat työ-, toimisto- ja neuvottelutiloja 0,35 m² tilapaikkaa kohden, ja työpisteitä yhden alkavaa kuutta kasvattajaa kohden. Työhön kuuluvien hallinnollisten, kirjausta ja suunnittelua vaativien työtehtävien vuoksi itsenäinen sekä monialainen yhteistyö vaatii päätetyötäkin mahdollistavia toimisto- ja palaveritiloja, joissa on mahdollista ottaa vastaan myös asiakkaita. Alla olevassa kuvassa 19 esiteltynä Isolahden päiväkotikoulun tauko-, neuvottelu- ja toimistotilat. Työhuone on mahdollista sulkea haitariovella. (Pihlaja 2022, 10–13; RT 103083 2019, 15)

Kuva 19. Isolahden päiväkotikoulun käytössä olevat tauko-, neuvottelu- ja toimistotilat (Mukaillen P. Pyökkönen-Palm 2020)

6 TILA, AISTIT JA LAPSEN KEHITYS

Tässä luvussa annetaan katsaus ympäristöpsykologiaan, sekä esitellään tärkeimpiä vaiheita lapsen kasvussa ja kehityksessä. Lisäksi luvussa tarkastellaan aistien merkitystä, sekä niiden yhteyttä päiväkotiympäristöön.

6.1 Ympäristöpsykologia

Ympäristöpsykologia tutkii ihmisen vuorovaikutuksen ja fyysisen sekä sosiaalisen ympäristön suhdetta, jonka keskiössä ovat tunteet ja ymmärrys siitä, että jokainen ihminen kokee ympäristönsä omalla tavallaan. Yksilöiden näkemykset voivat poiketa toisistaan, riippuen onko kyseessä esimerkiksi lapsi ja aikuinen, tai lääkäri ja insinööri. Aihe jaotellaan fyysiseen, sosiaaliseen, symboliseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Fyysiseen ympäristöön luetaan esimerkiksi esineet, materiaalit, rakenteet, rakennukset ja rakennetut ympäristöt sekä luonto. Sosiaaliseen ympäristöön luetaan siihen kuuluvat ihmiset ja yhteisöt, joihin liitetään erilaisia kulttuuriin, kieleen ja tapoihin liittyviä merkityksiä ja sääntöjä. Kulttuuriseen ympäristöön voidaan lukea erilaiset, arvot ja kollektiiviset kokemukset ja ymmärrys. (Yliaho 2017, 15; Aura et. al. 1997, 15, 124)

Ympäristöpsykologiaa voidaan tarkastella erilaisin suuntauksin. Esimerkiksi, miten eri ihmiset kokevat ympäristönsä, miten ympäristön muutokset vaikuttavat ihmiseen, millaisia tunteita, kokemuksia sekä merkityksiä ympäristö herättää tai miten suunnittelulla voidaan tukea ihmisen ympäristösuhdetta. Näitä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa ihmislähtöisiä ympäristöjä, kuten oppimisympäristöjä suunniteltaessa. Tiedon pohjalta voidaan tehdä muutoksia, jotta saadaan ihmisiä paremmin palvelevia tiloja ja ympäristöjä. Oikeanlaisella ympäristö- ja tilasuunnittelulla vaikutetaan esimerkiksi työn kuormitukseen ja tilan viihtyvyyteen ja ihmisen vireystilaan. Näin ollen on tärkeää tutkia millaisessa ympäristössä olisi miellyttävä asua, työskennellä tai oppia. (Aura et. al. 1997, 125; Horelli, 16)

Tässä opinnäytetyössä painotan erityisesti fyysistä ulottuvuutta. Ei silti pidä unohtaa, että pedagoginen toiminta- tai oppimisympäristö ei ole pelkkä neutraali tila, vaan myös tietoisesti sekä tiedostamatta rakentunut paikka, johon vaikuttavat siellä toimivat ihmiset, ulkopuolelta tulevat määräykset, kuin valitut periaatteetkin. (Karila & Lipponen 2013, 72)

Ympäristön sosiaalista rakentumista kuvataan kolmella ”tilalla”, jotka yhdessä muodostavat ympäristön kokonaisuudeksi. Perustana pidetään fyysisen eli havaittavan tilan (ensimmäinen tila) ja siitä tehdyn henkilökohtaisen/suhteellisen tulkinnan (toinen tila) muodostamaa kokonaisuutta. Nämä molemmat tilat voidaan lukea myös ” kolmannen tilan” sisään, johon luetaan myös mm. ympäristön kulttuurissa elävät säännöt, arvot, merkitykset ja tieto siitä, että mikä tila on kyseessä. (Karila & Lipponen 2013, 72–73)

Ympäristö voidaan kokea eri näkökulmien kautta, kuten:

1. Fyysisenä tilana, jossa ihminen tarkastelee fyysisiä elementtejä, kuten huonekaluja, ovia ja ikkunoita.

2. Minuuden jatkeena tai osana itseä, jossa ympäristö koetaan vahvaksi osaksi itseään, kuten koti-kaupunki tai lapsuudenkoti. Näissä ympäristöissä tapahtuvat muutokset voivat tuntua muutoksena myös minuudessa.
3. Samaistuen toisiin ihmisiin, jolloin ympäristö koostuu toisista ihmisistä ja yhteisöstä.
4. Tunnelmasta, ilmapiiristä ja niiden herättämistä mielenyhtymistä, jossa tunnekokemus on tilaan tai ympäristöön saavuttaessa hallitsevin osa. Esimerkiksi vanhaan kouluun palaaminen.
5. Toiminnallisuuden kautta, jolloin esimerkiksi ympäristökokemukseen vaikuttaa päiväkodin toiminnallisuus ja se, miten tilat mahdollistavat siellä työskentelyn. (Aura et. al. 1997, 123–124)

Jokainen tulkitsee oman kokemuksensa mukaan fyysistä ja toiminnallista ympäristöä, joiden rinnalla vaikuttavat myös kulttuurilliset ja sosiaaliset merkitykset ja valtasuhteet. Ympäristöllä on suoria ja epäsuoria vaikutuksia. Suoraksi vaikutukseksi voitaisiin ajatella kaikuvasta ja meluisasta tilasta aiheutuvaa levottomuutta ja epäsuoraksi, kun ahdas lepotila vaikeuttaa aikuisen toimintaa, jolloin aikuisen on vaikea päästä lapsen lähelle. Jokaiselle paikalle luodaan omia useitakin merkityksiä, siitä huolimatta, että lapset tai aikuiset kertoisivat samasta fyysisestä tilasta, saataisiin kysyttäessä varmasti monenlaisia vastauksia. Tällä tarkoitetaan ihmisen ja fyysisen ympäristön relationaalista suhdetta. Aikuinen ja lapsi näkevät saman tilan eri tavalla ja sen lisäksi jokainen yksilö kokee tilan omalla tavallaan. (Karila & Lipponen 2013, 72–73; Myllyniemi 2013, 31–32; Yliaho 2017, 15–16)

Ihmisen yksilöllinen psykologinen, fyysinen, ja sosiaalinen kokonaisuus vaikuttaa siihen mitä yksilö ympäristöstään havainnoi ja miten havainnoista muodostuu tulkintoja ja sitä kautta kokemuksia. Ympäristö voidaan kokea osaksi minuutta, jolloin se muodostaa osan identiteetistä, esimerkiksi lapsuudessa olleet paikat pysyvät mielessä läpi elämän. Ihmisen luodessa arjessa tunnesiteitä paikoille, syntyy asunnosta koti ja kaupungista kotikaupunki. Tällaista moniosaista ympäristökokemusta, johon liittyy tunteet ja muistot voi olla vaikea kuvailla sellaiselle, joka ei kyseistä paikkaa ole itse samoin kokenut tai siellä vierailut. (Karila & Lipponen 2013, 72–73; Myllyniemi 2013, 31–32; Yliaho 2017, 15–16)

Käyttäytyminen voi olla hyvin ympäristösidonnaista, jolloin käyttäytyminen muuttuu siirryttäessä tilasta toiseen. Tiloissa koetut asiat vaikuttavat suoraan siihen, millaisia tunteita paikoissa koetaan, esimerkiksi kiire tai jännitys. Lisäksi tieto ja havainnot siitä, että kyseessä on esimerkiksi varhaiskasvatusympäristö, vaikka tarkemmin eteinen määrittelevät tilassa tapahtuvaa toimintaa. Tilassa toimivien roolit määrittävät myös sitä millaiseksi tilan kuvaa, joten kokemus elää tulkinnan ja toiminnan myötä. (Karila & Lipponen 2013, 72–73; Myllyniemi 2013, 31–32)

6.2 Lapsen kognitiivinen kehitys

Ihmisen elinkaaren jokaiseen vaiheeseen kuuluu kehitystehtävä, jonka toteutuminen tai toteutumatta jääminen vaikuttaa persoonan kehitykseen. Jokaisen kehitystehtävän suorittaminen vaikuttaa seuraavan tulevan kehitystehtävän onnistumiseen muodostaen lopulta reitin lopulliseen persoonaan. Varhaislapsuuden yksi kehitystehtävistä on minuuden ja itsenäisyyden löytäminen, joka usein tarkoittaa rajojen ja ympäristön kokeilua. Kehitystehtävän onnistuminen näkyy selvästi eri lailla lapsella, joka on saanut vapaasti temmeltää, kuin lapsella, jolla on paljon kieltoja ja rajoituksia. Tässä

korostuu lapsen maailmankuvan konkreettisuus, joka koostu siitä mitä lapsi kokee ja näkee, jolloin ympäristön antamat mahdollisuudet ovat suuressa roolissa. (Myllyniemi 2013, 25)

Aivot kehittyvät syttyen erilaisista ärsykkeistä ja ympäristöllä on todettu olevan vaikutus lapsen älykkyyden kehitykseen. Erilaiset kyvyt ja aistit heikkenevät, jos lapsi elää virikkeettömässä ympäristössä, kun taas esimerkiksi erittäin virikkeellinen ympäristö voi edesauttaa ennenaikaisesti syntyneiden vauvojen kehitystä, jolloin aivojen kehitystahti on hurja. (Myllyniemi 2013, 26)

Jean Piaget (1896–1980) oli sveitsiläinen lapsipsykologi, jonka teorian mukaan lapset näkevät maailman eri tavalla ja erilaisena kuin aikuiset, jolloin lapsi voi kiinnittää ympäristössään huomiota sellaisiin asioihin ja pieniin yksityiskohtiin, joita aikuiset eivät välttämättä huomaa. Piagetin kiinnostuksen kohteena oli ajattelun rakenteet ja niiden kehittyminen, joiden hän katsoi tapahtuvan biologisesti määräytyvien kehitysvaiheiden kautta. Hänen teoriansa mukaan lapsi omaksuu uusia tapoja jäsenellä todellisuutta, sekä tulkitsee todellisuutta opittujen käsitteellisten työkalujen avulla. (Anttila 2022; Yliaho 2017, 23)

Tutkimuksissa on todettu, että koettaessa lapsuuden ympäristö uudelleen, voivat asiat näyttäytyä erilaisina. Esimerkkinä palaan aikuisena metsään, jossa leikimme ja rakensimme majoja. Muistellesani niitä hetkiä, muistan siellä olleen ison kiven ”onkohan tuolla vielä se todella iso kivi?” ja löydetyäni kiven huomaa ”näin pienikö se todellisuudessa oli”. Tästä voidaan todeta, että lapsuudessa koetut asiat ovat saattaneet tuntua fyysisesti todella isoilta ja matkat todella pitkiltä, mutta todellisuudessa uudestaan koettuina ne eivät aivan sitä olekaan. Tähän vaikuttaa lapsen pienempi mitta-kaava ja hitaampi kulkunopeus, jolloin perspektiivi on erilainen. (Yliaho 2017, 23–24)

Näiden 4–6 vuoden iässä koettujen ympäristövaikutelmien on todettu jäävän parhaiten lasten mieliin, sillä tässä ikävaiheessa lapsi on saavuttanut jo riittävän liikkumiskyvyn, vapauden sekä kognitiivisen tason. Omasta sisäisestä maailmasta kiinnostuminen alkaa yleensä teini-ikään saavuttaessa, mutta tätä ennen erityisesti 5–10 vuoden iässä lapset ovat ensisijaisesti kiinnostuneita ulkoisesta ympäristöstään. (Yliaho 2017, 23)

Ajattelun kehityksen vaiheet eivät tapahdu kaikilla lapsilla samassa iässä, mutta kuitenkin samassa järjestyksessä. Tähän katsottiin vaikuttavan esimerkiksi, millaisessa fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä lapsi elää ja millainen luontainen lahjakkuus lapsessa on. Hänen mukaansa kasvu-ympäristöllä on merkitystä ajattelun kehitykseen ja siihen, kuinka ympäristö tukee lapsen omaa aktiivisuutta, sillä lapsen katsotaan oppivan parhaiten keksimällä itse ratkaisun. Tärkeää on, että jokaisen ikävaiheen aikana ympäristö tarjoaa oikeanlaisia ärsykeitä. (Anttila 2022)

Piagetin teorian mukaan ajattelun kehitys perustuu **assimilaatioon eli sulauttamiseen**, sekä **akkommodaatioon eli mukauttamiseen**. **Assimilaatiolla** tarkoitetaan jo olemassa olevan tiedon täydentämistä. Esimerkkinä lapsi tietää mikä on koira, mutta tapaa kadulla sellaisen koiran mitä ei ole aikaisemmin nähnyt. Seuraavaksi vanhempi kertoo, että se on vesikoira, jolloin lapsi sulauttaa vanhaan tietoon uutta tietoa koirista. (Rossi 2018)

Akkommodaatiolla tarkoitetaan uuden tiedon syntymistä, jolloin lapsi joutuu muuttamaan näkemystään, koska ei se sovi vanhaan tietoon. Esimerkkinä lapsi ei ole nähnyt aikaisemmin lehmää ja

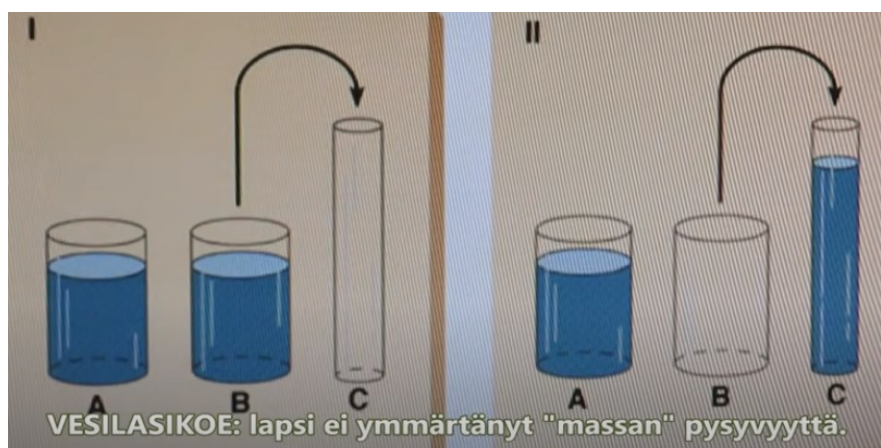
luulee tätä hevoseksi. Seuraavaksi vanhempi korjaa lapsen sanomaa ja kertoo, että se ei ole hevonen vaan lehmä. Lehmällä sanovat "ammuu" ja hevoset sanovat "ihahaa". (Rossi 2018)

0–2 vuoden ikään sijoittuvaa kautta kuvataan **sensomotoriseksi kaudeksi**, jossa mallioppiminen on vahvaa. Sensomotorinen tarkoittaa aistien ja motoriikan yhteistoimintaa, joka toimii tämän ikäkauden yhtenä tärkeimpänä kehitystehtävänä. Ajattelun kehitys on nopeaa ja tärkeää, sillä tällöin kognitiiviset osarakenteet, havainnointikyky ja äly kehittyvät. Lapsi opettelee käyttämään aisteja ja kehoaan, sekä tutkii niillä ympäröivää maailmaa. Tyypillistä on, että lapsi ymmärtää paljon enemmän, kuin osaa itse puhetta tuottaa.

Piagetin kiistellyn teorian mukaan tämän ikäiselle lapselle tyypillistä on, että hänen mielessään kaikki mitä ei voi nähdä, kuulla tai koskettaa, ei ole olemassa. Alussa siis havainnointikyky määrittäisi paljolti olemassa olevia asioita. Nykyisen psykologian mukaan tätä teoriaa on kumottu. Ajatellaan, että esimerkiksi jo alle vuoden ikäinen lapsi ymmärtää lelun pudotessa lattialle, että se on olemassa, vaikka se katoisi näkökentästä. Kyse on enemmänkin lapsen kiinnostuksesta tavoitella lelua takaisin. (Rossi 2018)

Lapsi hyödyntää havainnointikykyä ja aisteja yhdistäessä havaintoja motorisiin taitoihinsa ja lopulta hahmottaa esinepysyvyyden, jolloin lapsi ymmärtää, että pallo on olemassa vaikkei sitä juuri nyt näe. (Anttila 2022; Rossi 2018)

2–7 vuoden ikään sijoittuvaa kautta kuvataan **esi-operationaaliseksi** kaudeksi. Tämän vaiheen keskeisiä kehitystehtäviä on puheen ja kielen kehitys. Ajattelu on hyvin minäkeskeistä ja välittömät havainnot ohjaavat ajattelua osittain edelleen. Tästä esimerkkinä toimii alla olevassa kuvassa esitetty vesilasikoe. Lapsen voi olla vaikeaa ymmärtää, että toinen kokee tai näkee asian eri tavalla. Tämän kauden aikana lapsen on tärkeää harjoitella asioita leikkimällä ja tapa oppia on hyvin konkreettinen, jolloin asioita opitaan käytännön tekemisen kautta. Ajattelu ja kielen kehittyminen on vahvasti liitoksissa leikkiin ja tällöin leikkivälineiden ja tilan tarjoamat mahdollisuudet korostuvat. Alla olevassa kuvassa 20 esiteltynä kuinka havainnot ohjaavat lapsen ajattelua. Ensin lapsen mielestä A ja B lasissa on saman verran vettä, sillä vedenpinta on samalla tasolla. Kaadettaessa vesi C lasiin, siinä on lapsen mielestä enemmän vettä, sillä hän havaitsee pinnan olevan korkeammalla (Myllyniemi 2013, 27–28; Anttila 2022; Rossi 2018)

Kuva 20. Kuvaleike Jyrki Rossin YouTube videosta Psykologian maailma 27 Piagetin kognitiivisen kehityksen teoria (Rossi 2018)

6.3 Aistit

Ympäristöpsykologian professori Liisa Horellin mukaan ympäristöön liittyviä kokemuksia voi olla vaikea kuvata pelkin sanoin, jolloin kuvailua voidaan toteuttaa värien, muotojen, äänien, makujen, liikkeiden ja tunteiden kautta. Arkkitehtuurin kokemuksellisuus kehollisuuden ja aistimuksien kautta korostaa ympäristössä sitä, että sen tulisi tarjota käyttäjilleen hyvän olon tunteita, turvallisuutta, suojaa ja rentoutumista. Yleisestikin aistillisella vaihtelevuudella ja riittävällä määrällä aististimulaatioita on valtava vaikutus ihmisen mieleen ja käyttäytymiseen. Näiden on katsottu vaikuttavan ihmisen moitteettomaan toimintaan ja mukavuuden tunteeseen, sekä esimerkiksi Alzheimer potilailla sosiaalisen vetäytymisen, masennuksen, hallusinaatioiden ja virheellisen tunnistaminen vähenemiseen. (Yliaho 2017, 19, 22)

Jotta voimme muodostaa ympäristökokemuksen, tulee meidän tehdä aistihavaintoja uudesta ympäristöstämme. Alussa aistit ottavat paljon uusia havaintoja vastaan, mutta turtuvat myös jatkuvaan ärsykkeeseen, jolloin esimerkiksi meluun voidaan tottua. Lopulta aistihavainnot muodostavat havaintokokonaisuuden, jonka jälkeen emme välttämättä kiinnitä huomiota yksittäisiin jo tuttuihin aistikokemuksiin. Toisin sanoen huomio vähenee jatkuvasti esillä olevaan ärsykkeeseen. Tilaan astuessa käsittelemme ympäristöä ensimmäiseksi näköaistin kautta, jota seuraavat kuulo-, kosketus- ja hajuaisti. Joskus tämä järjestys voi muuttua, jos tilassa koetaan olevan jokin ärsytystä aiheuttava elementti, kuten pistävä haju. (Yliaho 2017, 22, 26)

Vaikeat ja toistuvat, esimerkiksi meluun liittyvät negatiiviset kokemukset vaikuttavat lasten aivojen kehitykseen ja toimintaan. Esimerkiksi ääniin liittyvät kokemukset voivat toistuessaan aiheuttaa pelon tunteita. Positiivisia kokemuksetjuja ja hyvää aivojen kehitystä voidaan tukea esimerkiksi satujen, lorujen, keskustelujen, pohdintojen, käsillä tekemisen ja liikkumisen kautta. Uudet aistimukset antavat mahdollisuuden hermosoluille rakentaa uusia monimutkaisempia kytkentöjä. Liike stressittömässä ja kasvua tukevassa tilassa mahdollistavat lapselle esimerkiksi juoksemisen, hyppimisen, keinumisen, tasapainoilun, havainnoinnin ja suunnittelun. Nämä kaikki tukevat aivojen kehitystä, luovutta ja mielikuvitusta. (MLL 2021; Yliaho 2017, 22, 26)

Lapset käsittelevät ympäristöstä tulevaa tietoa intuitiivisesti ja välittömästi aistien kautta ja toisaalta ja oppivat myös paljon omasta itsestään. Huomio- ja havainnointikyky on liitoksissa lapsen omaan motivaatioon, kuin myös ympäristön kiinnostavuuteen. Moniaistillisen ympäristön luominen on tärkeää, mutta liiallista aistikuormitusta tulee kuitenkin välttää. Myös vuonna 1980 julkaistussa päivähoitotavoitekomitean mietinnössä myötäiltiin aikaisempien vuosikymmenten linjausta vaaleista pinnoista, sillä tiedettiin liiallisen värien käytön aiheuttavan ärsykerikkautta. (NäeNepsy 2023; Sillanpää 2021, 102–103; Yliaho 2017, 24)

Kognitiivista kehitystä edesauttavat visuaaliset havainnot sekä kuulo- ja tuntohavainnot. Aistirikkaan ympäristön on todettu kasvattavan havaitsemisen tarkkuutta. Todettua on, että esimerkiksi paljon normaalissa sairaalaympäristössä aikaa viettäneiden lasten havainnointikyky kasvoi huomattavasti, kun he saivat viettää aikaa aistirikkaammassa sairaalan puutarhassa. Mahdollisuus kokeilla erilaisia asioita ja rooleja rikastuttaa lapsen mielikuvitusta ja kognitiivista kehitystä. Ympäristön rikkaus ja sitä kautta kognitiivinen kehitys ovat suoraan yhteydessä myös sosiaaliseen kehitykseen, tunteiden hallitsemiseen ja ihmissuhteiden luomiseen. (Myllyniemi 2013, 28–29)

Aistit ovat kytköksissä turvallisuuden tunteeseen ja esimerkiksi filosofi Friedrich Nietzsche on kuvannut korvaa pelon elimeksi, jolloin esimerkiksi päiväkodin häiritsevät äänet voivat vähentää lapsen turvallisuuden tunnetta ja puolestaan positiiviseksi luonnehditut äänet, kuten sateenropina tai laulu voivat tuottaa tai lisätä turvallisuuden tunnetta. Eri aistien merkitykset korostuvat sellaisissa hetkissä, joissa muut aistit jäävät vähemmälle. Esimerkiksi lepohtellessä kuulo näyttelee pääroolia ja muut aistit ovat sivuroolissa. (Koskenranta & Vähämäki 2017, 15–16)

Susanna Haataisen tekemässä tutkimuksessa vuonna 2015, selvitettiin Itä-Suomessa sijaitsevien viiden eri päiväkodin äänitasoja. Tutkimuksen mukaan, melua syntyi eniten leikin ja pukemisen aikana ja näiden toimintojen katsottiin kattavan noin puolet henkilökunnan työajasta. Yhteensä kaikkien toimintojen keskimääräinen keskiäänitaso oli 70 dB. Etenkin vanhemmissa päiväkodeissa henkilöstöllä kerrottiin olevan melusta johtuvia oireita, kuten yskimistä, kurkun selvittämistä, äänen väsymistä, käheytymistä tai kurkkukipua. Jatkuvan äänen korottamisen todettiin myös vaikuttavan kuuloon. Työntekijät kertoivat kokevansa tinnitusta, jonka katsottiin lisäävän väsymystä ja työn kuormittavuutta. Todettiin, että yli 80 % koki melun ja yli 40 % koki kaikuisuuden työympäristön olosuhdehaittana. (Haatainen & Jokitulppo 2015)

Haataisen tutkimuksessa painotettiin hyvien ja toimivien tilojen tukevan työtä ja päivittäistä toimintaa, kuten puheviestintää lasten ja aikuisten välillä. Melutasojen ollessa korkealla, koettiin kommunikation onnistumisen vaativan ylimääräistä pinnistelyä. Puheen kuulemisen ja ymmärtämisen todettiin häiriintyvän, sillä päiväkotien melu liikkui 60–80 desibelin alueella. Työsuojelulainsäädännön mukainen alempi toiminta-arvo on 80 desibeliä. Erittäin meluisaksi koettiin isot lapsiryhmät tai lapsiryhmä pienessä tilassa. Toimivilla tiloilla todettiin olevan vaikutusta henkilökunnan työhyvinvointiin ja palautumiseen. Melun aiheuttamaan turvattomuuden tunteeseen pystytään vaikuttamaan sillä, että päiväkotiryhmillä on mahdollisuuksia jakautua jakotiloihin. (Haatainen & Jokitulppo 2015; Koskenranta & Vähämäki 2017, 49)

Nepsy eli neuropsykiatrisista vaikeuksista kärsivät lapset kuormittuvat ärsykerikkaudesta. Ärsykeitä on nykyään enemmän, jolloin nepsy-piirteisen, vaikkapa adhd-lapsen aivot ja aistit kääntyvät hänelle uuvuttaviksi. Esimerkiksi jo valmiiksi värikkääseen tilaan, värikkäiden opetusmateriaalien kiinnittäminen seiniin voi tuoda liiallisen kuormituksen ja vaikeuden havaita ja keskittyä olennaiseen. (NäeNepsy 2023)

Ilman tarkkaavaisuuden ja oppimisen haasteiden huomiointia, oppiminen on lähes mahdotonta, jolloin usein esiin astuu epäonnistumisen tunteet, itsetunnon laskeminen ja kielteisyys. Kuormituksen ollessa liian suurta, tunteet voivat kuohua ja voi olla haastava säädellä omaa käyttäytymistä. Tällainen lapsi tarvitsee ympäristöltä ja siellä toimivilta aikuisilta ennakoitua ja tukea kuormitukseen. Pohdittavaksi jää millainen olisi yhdenvertainen, vähemmän kuormittava ja aistiesteetön ympäristö. (Perränen & Pippuri 2023; NäeNepsy 2023)

Monipuolisten tilojen ja niihin sopivan pedagogiikan hyötyjä on havaittu perusopetuksen tiloissa, perusperiaatteena toimii se, että tilat eivät määrittele pedagogiikkaa vaan antavat sille mahdollisuuden. Opetussuunnitelmassa mainittava ilmiöoppiminen ja toiminnallinen pedagogiikka saavat mahdollisuuden uusien tilaratkaisuiden myötä. Joensuulaiseen kouluun on rakennettu mm. kota ja aistitila.

Tilojen avulla opettajat luovat erilaisia tunnelmia opetettavan aiheen mukaan ja näin oppilaille jää vahvoja muistijälkiä opetettavasta aihealueesta. Yhteisten kokemusten kautta myös kiusaamistilan- teet ovat vähentyneet ja yhteisöllisyyden kokemus on kasvanut. (Opetushallitus 2023; Wintteri 2022)

Päiväkodin suunnittelussa tarpeiden kartoittaminen yhteistyössä käyttäjien ja henkilökunnan kanssa saattaa olla pitkä prosessi, mutta sinnikkyydellä saadaan loppukäyttäjille toimiva aistiystävällinen kokonaisuus. Kemiin rakentuneessa hirsipäiväkodissa ikkunakorkeuksiin tehtiin muutos, jotta pienim- mätkin lapset näkevät ulos ja saavat tarkkailla ympäristöä. (Lapti 2021) Alla olevassa kuvassa 21 on koostettuna esimerkkejä aistien ilmenemismuodoista.

Näkö	Haju	Kuulo	Tunto
Värit	Ruoka	Sään vaihtelut & virtaava vesi	Tuntuma erilaisiin pintoihin
Kontrastit	Ulkona oleva kasvillisuus	Eläimet	Lämpötila aistimukset
Valo & varjo	Sään & vuodenaikojen aiheuttamat voimistuvat hajut	Hiljaisuus	Paino & Kosketus
Liike	Sisäilma	Musiikki	
Ilmiöt & havainnot			

Kuva 21. Aistien ilmenemismuotoja (Janhonen 2023)

6.4 Näkö

Näköaisti on meidän hallitsevin aistimme ja usein ihmiset luottavat siihen mitä voimme nähdä. Läh- tökohtaisesti käsitys maailmasta ja ympäröivistä asioista arvioidaan näköaistin kautta, jolloin yleensä vasta sulkiessamme silmät voimme keskittyä muiden aistien tuomaan tietoon. (Yliaho 2017, 29)

Väreillä voidaan koodata leikkejä, lasten nimiä tai muita lapsille suunnattua informaatiota, sekä he- rättää kiinnostusta esimerkiksi leluihin, kirjoihin tai päivittäisiin toimintoihin. Värien merkityksillä on vaikutuksia siihen, mitä niillä haluamme tuoda esille. Esimerkiksi punaisella voidaan varoittaa asi- oista, tai vaikkapa ilmoittaa vaippojen olevan loppumaisillaan.

Tunteilla ja väreillä on todettu olevan yhteyksiä. Lasten maalauksista on havaittu, että surun ilmai- sussa he käyttävät usein tummia värejä, kun taas ilon ilmaisussa värit ovat kirkkaita, kuten punaisia ja keltaisia. Näin ollen väreillä voidaan vaikuttaa erilaisiin tunteisiin, esimerkiksi sininen väri koetaan rauhoittavaksi ja punainen kiihdyttäväksi. Värisävyjen on katsottu olevan myös yhteyksissä näihin tunteisiin, jolloin esimerkiksi kylmät sävyt ovat rauhoittavia ja lämpöiset innostavia. (Yliaho 2017, 30)

Värien ja sävyjen käyttöä tulee siis miettiä suunniteltaessa tilojen käyttötarkoituksia ja pohtia sitä, millaisia tunteita ja aistimuksia tässä tilassa halutaan koettavan, ja millaisia vaikutuksia näillä valinnoilla on käyttäjiin. Esimerkiksi kokemus punaisesta väristä on tutkittu olevan kiihdyttävä, joka voi osaltaan vaikuttaa verenpaineeseen tai sydämenrytmiin. (Yliaho 2017, 31)

Kontrasteja voidaan hyödyntää näkörajoitteisten lasten kanssa, jotta esimerkiksi ruokailuvälineiden hahmottaminen ja niihin tarttuminen olisi helpompaa. Kontrasteja voi hyödyntää myös tilanteissa, joissa halutaan vanhempien kiinnittävän huomiota johonkin eteisessä, kuten oman lapsen vaippon loppumiseen. Esimerkiksi lasten valkoisissa lokeroissa punainen merkki tarkoittaa, että vaipat ovat loppu.

Valoilla ja varjoilla voidaan vaikuttaa tunnelmaan ja luoda erilaisia kokemuksia, esimerkiksi kirjojen luvun tai opeteltavan asian yhteydessä. Toisena esimerkkinä ovat pimennysverhot, joita käytetään päiväuni- ja lepohetkissä. Valolla on vaikutusta vuorokausirytmimme, jolloin sitä säätelemällä voimme vaikuttaa esimerkiksi päivälevolle valmistautumiseen.

Liikettä voidaan hyödyntää monenlaisissa tilanteissa. Esimerkiksi tiimalasin käyttäminen ruokailu- tai pukemistilanteissa auttaa joitakin lapsia hahmottamaan ajankulun. Lapsia voidaan osallistaa esimerkiksi aamupiirillä katsomaan ikkunasta ulos, ja kertomaan millainen sää tänään on ja mitä laitamme silloin ulos päälle. Lehtien ja lumihutaleiden liike, tai lipun liehuminen kertoo vastauksen. Ilmiöiden ja näköhavaintojen tärkeys esimerkiksi vuodenaikojen havainnointiin liittyen, ja niiden tuomat muutokset luontoon ovat osaltaan ympäristökasvatusta.

6.5 Haju

Hajuaistilla on tutkitusti suurin vaikutus muistijälkiin. Pystymme yhdistämään erilaisia tuoksuja vuosia ja vuosikymmeniä edeltäviin tapahtumiin. Hajuaistin voimakasta vaikutusta muistiin ja tunteisiin on perusteltu sitä kautta, ettemme voi nähdä hajuja, eikä hajuille ole olemassa omia sanojaan, vaan kuvaamme niitä erilaisten asioiden kautta. Esimerkiksi maan haju tai pesuaineen tuoksu. On myös niin, että hajuaisti on normaalisti aina käytettävissä. Kun tukit korvasi tai suljet silmäsi, niin näkö- ja kuuloaistimukset loppuvat, mutta jos tukit nenäsi et voi hengittää. (Yliaho 2017, 27–28)

Olimme useampi vuosi takaperin ulkomaanmatkalla, jossa mieheni osti uuden hajuveden ja tuli käyttäneeksi sitä koko reissun ajan. Haistaessani nykyään tämän hajuveden, tuo se mieleeni juuri sen matkan ja siellä tapahtuneet asiat. Hajuvesi muistuttaa mielestäni pullantuoksua ja se yhdistää minut suoraan matkan tapahtumiin.

Samalla tapaa kuin värien kohdalla, on hajujen kokemisessa tiettyjä tutkittuja toistuvia kaavoja. Esimerkiksi vanilja ja laventeli koetaan usein miellyttäväksi ja ahdistusta lievittäväksi. Hajujen kohdalla tulee huomioida myös niissä esiintyvät yksilölliset mieltymyserot, jolloin toisen mielestä hyvä tuoksu onkin toisen mielestä epämiellyttävä.

Hajuaistin vahvuutta perustellaan sillä, että nenän hermot ovat yhteydessä suoraan aivojen osaan, joka käsittelee perustuntemuksia kuten nälkää, joka liittyy ihmisen yhteen perustarpeeseen eli ravin-

nonsaantiin. (Yliaho 2017, 27) Ruoka ja siitä kantautuva tuoksu herättelee ruokahalua ja houkuttelee syömään. Kotikeittiössä esimerkiksi jouluna pipareiden leipominen opettaa lapsille paljon keittäotaitoja.

Ulkona oleva kasvillisuuden, kuten kukkien tai puiden, mullan ja hiekan, tai sään ja vuodenaikojen aiheuttamat tuoksut ovat hajuaistilla havaittavissa olevia asioita.

Riittävä ilmanvaihto eri käyttötarkoituksiin merkityissä tiloissa, sekä yleinen sisäilman tärkeys vähentää sairauksia ja lisää viihtyvyyttä, kun taas huonosta sisäilmasta johtuvat epämiellyttävät hajut ja tunkkaisuus aiheuttavat päinvastaisen reaktion.

6.6 Kuulo

Hiljaisten tilojen ja levähdyspaikkojen merkitys on suuri sillä, hiljaisuus antaa mahdollisuuden rauhoittumiselle, oppimiselle ja keskittymiselle. Kuuloaistimuksella on suuri merkitys esimerkiksi lepotilanteissa, jossa musiikki tai äänikirja rentouttaa. Äänet vaikuttavat vahvasti tunteisiin, joita voi käsitellä esimerkiksi musiikin keinoin. Musiikki myös laajentaa sanavarastoa ja opettaa kuuntelun taitoa. Sen avulla voidaan vaikuttaa tunnelmaan ja oppimistilanteissa. Musiikilla voidaan luoda vahvoja muistijälkiä. Oman äänenkäytön säätelyä harjoitellaan esimerkiksi ruokailutilanteissa. Vaikka oman pöytäseurueen kanssa voi keskustella, niin usein opetellaan myös ruokarauhan antamista.

Kuuloaistimusta voidaan hyödyntää sään havainnoinnissa. Kuullaanko tuulen, ukkosen jyminä tai rauhoittavaa sateen ropinaa peltikatossa. Sateen ropina voi motivoida ulos siirryttäessä kivoihin ulkokeleikkeihin, jossa tehdään puroja ja kuravelliä. Aisteja voidaan hyödyntää oppimistilanteissa myös ulkona, vaikkapa kuuntelemalla eläinten ääniä, kuten tikan koputusta tai lintujen viserrystä.

6.7 Tunto

Tuntumaa erilaisiin pintoihin voidaan harjoitella esimerkiksi jumppasalissa tasapainottelemalla erilaisilla pinnoilla, kuten köyden tai hernepussien päällä. Lapset oppivat myös tunnistamaan ja sanoittamaan vastakohtia, kuten sileän ja karheen, pehmeän ja kovan, tai märän ja kuivan.

Mikäli lapsen on vaikea rauhoittua, voidaan lepoaika käyttää painopeittoa. Turvallinen syli, aikuisen läsnäolo tai silittäminen voi myös auttaa. Kosketuksen sietäminen on lapsikohtaista ja esimerkiksi ennen silittämistä tulisi lapselta kysyä, haluaako häntä silittävän. Aikuinen voi edistää lasten rauhoittumista esimerkiksi rullaillemalla lasten jalkoja maalitelalla.

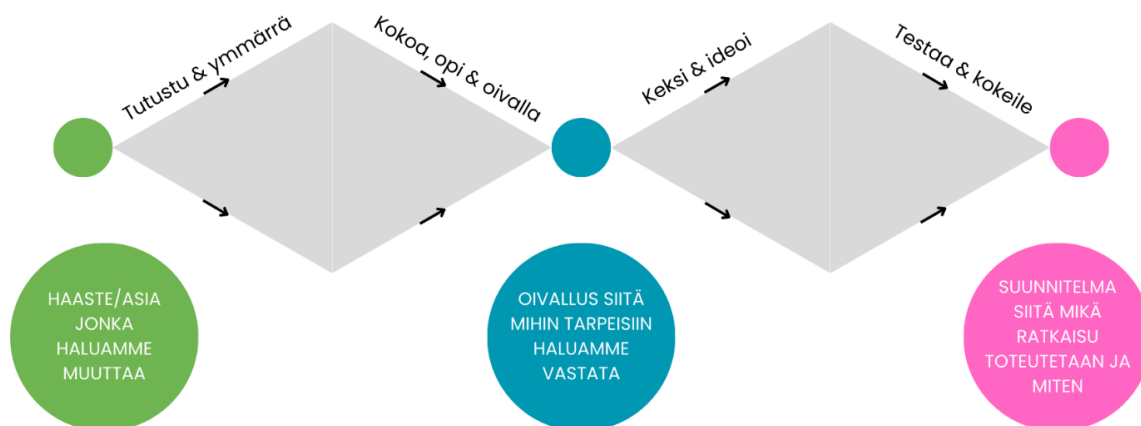
Iho peittää koko vartalon ja toimii kosketuksen vastaanottajana. Kosketus on elintärkeää ihmisen kehityksen kannalta ja tästä esimerkkinä voidaan pitää vastasyntyneillä toteutettavaa kapaloitusta, joiden on todettu vähentävän stressiä. (Yliaho 2017, 33–34)

Varsinkin isompien lasten kohdalla opetellaan pukeutumaan sään mukaisesti. Tässä korostuu myös lapsituntemus. Ulkoilusta voi tulla negatiivisia tunteita herättävä toiminto, jos helposti kylmää tuntevalla ja vähän liikkuvalla lapsella on liian vähän päällä.

7 LAPSIKESKEINEN PALVELUMUOTOILU

Lapsikeskeistä palvelumuotoilua voidaan hyödyntää kaikenikäisissä ja kokoisissa kehittämissuunnitelmissa. Toiminnan pohjalla vaikuttavat kolme periaatetta: lapsen oikeudet, myönteinen tunnistaminen ja palvelumuotoilu. Lapsen oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmis-oikeussopimus, joihin kuuluu muutama yleisperiaate. Periaatteet tulee ottaa huomioon aina kaikessa lasten kanssa toimimisessa. Lapsella on oikeus hyvään elämään, kehittymiseen ja oikeus ilmaista omia näkemyksiään. Aikuisten tulee selvittää, mitä lapset asioista ajattelevat ja päätöksiä tehdessä lapsen etu tulee asettaa ensisijaiseksi. Lapset ovat aina yhdenvertaisia ja ketään ei tule syrjiä. Kaikkiin lapsiin tutustuminen ja omien ennakkoluulojen karistaminen on tärkeää, jotta voimme ymmärtää lapsen kokemusmaailmaa. Lapselle on myös tärkeää tunnustaa ja sanoittaa ymmärrys siitä, että lapsen kertoma on tärkeää ja aikuinen on kuullut hänet. Aikuisen tulee tukea ja auttaa lasta sanoin, teoin ja elein, jolloin syntyy onnistumisia ja vaikuttamista itselleen tärkeissä asioissa. Aikuisen tulee pyrkiä siihen, että lapsi kokee olevansa hyvä ja aikuiselle voi puhua kaikesta. Nämä periaatteet vaikuttavat lasten osallistamiseen koko kehittämissuunnitelman ajan. (Pelastakaa Lapset ry 2021)

Lapsista saatetaan ajatella, että he ovat kokemattomia, ajatuksensa epärealistisia ja tätä kautta huonoja ympäristönsä suunnittelijoita. On hyvä kuitenkin ymmärtää, että lasten osallistuminen suunnitteluun voi parhaimmalla tapauksella lisätä lasten yhteisöllisyyden tunnetta, sekä sitouttaa heitä ympäristöönsä, jolloin ympäristö toimii lapsen kehityksen edesauttajana. Voidaan ajatella, että esimerkiksi lapsen päiväkotiympäristön omaksumiseen vaikuttaa se, onko lapsi saanut osallistua sen suunnitteluun. Viättävähän lapset päivästäan ison osan kyseisessä ympäristössä. (Myllyniemi 2013)

Kuva 22. Tuplatimantti (Mukaiillen Pelastakaa Lapset ry 2021)

Yllä olevassa kuvassa 22 on esitetty tuplatimantin muodossa palvelumuotoilun prosessi. Ensimmäisessä timantissa eli prosessin alussa lähdetään tutustumaan aiheeseen laajalla otteella ja avoimin mielin, jotta löydämme sen haasteen, jota haluamme ratkoa. Tärkeää on kysyä, mitä haluamme muuttaa ja miksi. Tärkeitä kysymyksiä ovat esimerkiksi seuraavat: "Millaisia tarpeita lapsilla on?" "Millaisia toiveita tai ajatuksia lapsilla on esimerkiksi tiloihin liittyen?" Tarpeellista on syventyä lasten ajatuksiin, tunteisiin ja toimintatapoihin erilaisten menetelmien kautta. (Pelastakaa Lapset ry 2021)

Havainnoimalla ja juttelemalla saadaan paljon tietoa, mutta myös toiminnallisia ja luovia menetelmiä kannattaa käyttää. Tietoa voidaan esimerkiksi kerätä myös leikin tai pelin kautta. Huomioon tulee ottaa kaikenlaiset lapset, myös he, jotka eivät tule ensimmäisenä kertomaan kokemuksistaan aikuiselle. Keskiössä on saada kiinni siitä, millainen lapsen kokemus on. Tietojen pohjalta lähdetään koamaan löydöksiä ja tiivistämään ajatuksia, jonka seurauksena oivallamme mihin tarpeisiin haluamme vastata. Yhdessä kannattaa pohtia, mikä tieto oli uutta tai yllätti, eikä niinkään keskittyä siihen mitä tiedettiin jo entuudestaan. (Pelastakaa Lapset ry 2021)

Toisessa timantissa lähdetään keksimään ratkaisuja innovatiivisesti, ja syntyneistä ideoista valitaan muutama hyvä ratkaisuehdotus, joita lähdetään viemään eteenpäin kokeillen ja testaillen. Kesken-eräistäkin ideaa voidaan lähteä testaamaan, jolloin voidaan varmistua aikaisessa vaiheessa siitä, että ollaan vastaamassa edelleen oikeaan tarpeeseen oikealla tavalla. Työtiimin tulee vaiheiden välillä pysähtyä miettimään, että mitä ollaan tekemässä ja miksi. Idean toimimattomuutta ei kannata automaattisesti ajatella epäonnistumisena, sillä yleensä näissä tilanteissa koetaan isoin oivallus ja oppiminen siitä, miten asioita kannattaisi sittenkin tehdä. (Pelastakaa Lapset ry 2021)

Työryhmän kannattaa pohtia, onko lapset otettu prosessissa huomioon ja heidän panostaan kannattaa käyttää myös ideointivaiheessa. Ideointiin kannattaa ottaa mukaan erilaisia menetelmiä, jolloin kaikki lapset pystyvät omien vahvuksiensa mukaan osallistumaan. Aikuisten tulisi muistaa turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, sekä muistuttaa itseään siitä, että ei otettaisi lasten ideoita vastaan liian aikuismaailmasta käsin. Kokemuksen taustalla voidaan pitää lastenoikeuksia. Aikuisten tulisi siis osoittaa kiinnostusta lasten kokemuksia kohtaan, milloin syntyy olo, että lapsen omilla ajatuksilla ja mielipiteillä on väliä ja hän voi olla vaikuttamassa itselleen tärkeään asiaan. Lapsien osallistamisella ja kuuntelulla luomme parempia palveluita heille, ja heidän kanssaan toimiville aikuisille. Viimeisessä vaiheessa laaditaan hyvä suunnitelma, jonka avulla viedään ratkaisu käytäntöön. Ratkaisua ja sen laatua tulisi tarkastella myöhemmässäkin vaiheessa, käytäntöön viennin jälkeen. (Pelastakaa Lapset ry 2021)

7.1 Palvelupolku

Palvelupolku on kuvaus asiakkaan kokemasta palvelusta eli tässä tapauksessa lasten kokemasta päiväkotipäivästä. Palvelupolulla kuvataan visuaalisesti ja konkreettisesti asiakkaan matkaa kronologisessa järjestyksessä jokainen palvelun vaihe läpikäyden. Palvelupolun koostamista varten on tärkeää ymmärtää millaiset asiakkaat palvelua käyttä. Tämän pohjalta voidaan koostaa asiakasprofiili, jonka palvelukokemusta kuvataan palvelupolussa. Palvelupolku jaetaan usein sen päävaiheisiin ennen, aikana ja jälkeen palvelun. (Palvelumuotoilu Palo 2018)

Tässä tapauksessa olen poikkeuksellisesti kuvannut ainoastaan päiväkodissa tapahtuvat vaiheet, enkä pureudu tapahtumiin ennen päiväkotipäivän aloittamista tai kotona päivän jälkeen tapahtuvia asioita.

Palvelupolkua rakennetaan asiakkaan näkökulmasta ja sen tarkoitus on auttaa palvelun kehittämisessä ja esimerkiksi tässäkin tapauksessa sitä voidaan hyödyntää myös henkilökunnan käyttöön havainnollistamaan kasvattajien ja muun henkilökunnan rooleja, vastuita ja niiden vaikutuksia palvelukokemukseen ja toimintojen sujuvuuteen. Palvelupolkuun kirjataan huomioita seuraavien otsikoiden

alle; mitä asiakas tekee, mitkä ovat palvelun aikana asiakkaan kohtaamat kosketuspisteet/kontaktipisteet ja minkälaisia tunteita/tunnetiloja asiakas kokee palvelun eri vaiheissa. Esitykseen voidaan kirjata myös muita huomioita palvelun eri vaiheista ja tietoa siitä, millaisia tarpeita asiakkaalla esiintyy kussakin vaiheessa. (Palvelumuotoilu Palo 2018)

Kun palvelu on kuvattu auki, sen avulla voidaan huomata siinä esiintyviä puutteita, löytää uusia näkökulmia ja parannusehdotuksia, mutta myös havaita niitä asioita, jotka jo toimivat. Esimerkiksi tunnistamalla asiakkaan negatiivisia tunteita, voidaan palveluun puuttua pohtimalla ratkaisuihin eli mitä voitaisiin tehdä toisin, jotta asiakaskokemus olisi parempi. (Palvelumuotoilu Palo 2018)

Aikaisemmin lastentarhoissa ja nykyään päiväkodeissa toiminta pohjautuu säännöllisyyttä ja pysyvyyttä luovaan päivärytmiin. Päivät rakentuvat ruokailun, ulkoilun ja päivälevon ympärille. Tämä toimivaksi havaittu päiväjärjestys on pysynyt muuttumattomana vuosikymmenten ajan. (Sillanpää 2021, 99, 101)

7.2 Kokemuskartta

Palvelumuotoilussa keskeisenä on asiakas ja näkökulma on käyttäjäkeskeinen. Tässä tapauksessa päiväkodissa toimivat lapset ovat asiakkaan roolissa, ja näkökulma on myös heidän. Palvelupolussa-kin yhtenä tarkasteltava asiana ovat asiakkaan tunteet ja kokemukset, sillä niitä havaitsemalla ja tunnistamalla voidaan palvelua kehittää. Tämän vuoksi on tarpeen avata lisää lasten päiväkodissa kokemia tunteita.

Esimerkiksi jos havaitaan, että lapset kokevat tietyssä palvelun vaiheessa väsymystä ja ärtymystä, tulee pohtia, voidaanko negatiiviseen tunteeseen vaikuttaa aikaistamalla lepoa tai keksimällä jokin muu rauhoittava hetki ennen lepoa. Samaa ajatusta voidaan hyödyntää myös positiivisten tunteiden kohdalla ja pohtia, miten lisäämme positiivisia tuntemuksia päivän aikana. Alla olevassa taulukossa 1 on listattuna päiväkodin työntekijän näkökulmasta tehtyjä havaintoja lapsen kokemuksista ja tunteista, joita he yleensä kokevat päiväkotipäivän aikana. Taulukossa on myös eritelty kokemusten taustalla olevia asioita.

Ilo: Lapsi voi tuntea iloa leikeistä, oppimisesta ja ystävien kanssa vietetystä ajasta.
Innostus: Uusien asioiden oppiminen ja erilaiset aktiviteetit voivat herättää innostusta.
Turvallisuus: Päiväkoti voi tarjota lapselle turvallisen ympäristön, jossa hän tuntee olonsa turvallisiksi.
Ystävällisyys: Lapset voivat muodostaa vahvoja ystävyssuhteita päiväkodissa ja kokea ystävällisyyden tunnetta.
Uteliaisuus: Lapset ovat usein uteliaita ja haluavat oppia uusia asioita, joten päiväkotitarjoaja heille mahdollisuuden tyydyttää uteliaisuuttaan.
Kiintymys: Lapsilla voi olla vahva kiintymys hoitajiinsa ja päiväkotikavereihin.
Rauhattomuus: Päiväkoti voi olla uusi ympäristö, tai siellä voi olla liiallista aistikuormitusta, joiden vuoksi jotkut lapset saattavat tuntea rauhattomuutta.
Suru: Lapset voivat tuntea surua, kun vanhemmat lähtevät päiväkodista. Tämä tunne yleensä helpottaa ajan myötä.
Väsymys: Päiväkoti saattaa olla fyysisesti ja henkisesti vaativa paikka, joten lapset voivat tuntea väsymystä.
Itsenäisyys: Lapsille voi tuoda iloa ja ylpeyttä, kun he oppivat tekemään asioita itse ja tuntevat itseluottamuksen kasvavan.
Ristiriitatilanteet: Konfliktit toisten lasten kanssa voivat aiheuttaa ärtymystä ja pettymystä.
Tyytyväisyys: Onnistumiset ja positiivinen palaute voivat tuoda lapselle tyytyväisyyden tunteen.
Oppimisen ilo: Uusien taitojen oppiminen ja kehittyminen voivat tuoda lapselle iloa.
Epävarmuus: Liittyy yleensä tulevaisuuden tuntemattomuuteen ja voi aiheuttaa ahdistusta.
Hämmennys: Syntyy, kun asiat ovat epäselviä tai sekavia.
Yksinäisyys: On tunne, kun tunnemme olevamme erillään tai eristyneitä muista.
Turhautuminen: Syntyy, kun yritämme saavuttaa jotain, mutta kohtaamme esteitä matkalla.
Inho: Voimakas vastenmielisyyden tunne jotain asiaa kohtaan.
Häpeä: Epämiellyttävä tunne, joka syntyy omasta itsestä tai omista toimista.
Syällisyys: Syntyy, kun tunnemme olevamme vastuussa jostain negatiivisesta tapahtumasta tai teosta.
Stressi: Paine- ja jännitystilä, joka syntyy esimerkiksi kiireestä.

Taulukko 1. Kokemuskartta.

8 RYHMÄKESKUSTELU

Ryhmäkeskustelun tarkoituksena oli toimia yhtenä opinnäytetyöni tiedonkeruumenetelmänä. Yleensä ryhmäkeskustelua käytetään silloin, kun halutaan kerätä paljon tietoa isommalta määrältä ihmisiä. Tällöin keskustelun aiheen tulee olla kaikille osallistujille sopiva ja keskustelun luonne sellainen, että osallistujat kokevat pystyvänsä läpikäymään asioita ryhmässä. (Palvelumuotoilu Palo 2021) Työssä toteutetun ryhmäkeskustelun teema oli tiedossa kasvattajille ennakkokysymysten ja selvityksen kautta.

Halusin keskustelun olevan vapaamuotoinen ja avoin, jossa ennakkokysymykset toimivat minulle lähinnä muistilistana ja runkona käsiteltävistä aiheista. Pidin tärkeänä rentoa ja luottamuksellista ilmapiiriä, jonka olen kokenut muodostuvan jo kollegiaalisen suhteemme ja toistemme tuntemisen myötä. Koin tärkeäksi, että ryhmäkeskustelussa olisi osallistujia kaikista päiväkodissa toimivista ryhmistä. Tällöin kokemusten vertailu olisi mahdollista, ja tietoa tulisi eri ikäisten ja erilaisten lapsiryhmien näkökulmista.

Tärkeänä pidin myös sitä, että osallistujat tiesivät mihin tietoa kerätään ja miten sitä tulen käsittelemään. Ryhmäkeskustelun vetäjänä halusin ottaa roolin, jossa kuuntelen enemmän kuin puhun, kysyn tarkentavia kysymyksiä, sekä yhteen vedän keskustelua ja vien sitä seuraavaan käsiteltävään aiheeseen.

8.1 Ryhmäkeskustelun lähtökohdat

Ryhmäkeskustelu pidettiin perjantaina 26.1.2024 Isolahden päiväkodin varhaiskasvattajille. Tarkoituksenani oli kerätä tietoa päiväkodin tiloissa toimimisesta. Ryhmäkeskusteluun osallistui neljä varhaiskasvattajaa eri ikäisten lasten ryhmistä.

Ryhmäkeskusteluun osallistuneille henkilöille lähetettiin ennakkokysymykset, joiden tarkoitus oli herätellä ajatuksia liittyen tulevaan keskusteluun. Keskusteluun osallistuneilta kysyttiin lupa keskustelun nauhoittamiseen, eikä opinnäytetyössä kerrota osallistujien henkilöllisyyksiä.

Alla olevat kursivoinnit on litteroitu ryhmäkeskustelun nauhoitteesta. Kasvattajille suunnatut ennakkokysymykset löytyvät kokonaisuudessaan liitteistä.

Päiväkodin henkilökuntaa oli kuultu uuden päiväkotirakennuksen suunnitteluvaiheessa. Aikaisemmin pienissä iltapäiväkerhon tiloissa toimineet kasvattajat eivät täysin tienneet mitä toivoivat ja pienien tilojen kaatuessa päälle he toivoivat vain paljon isoja tiloja. Isojen tilojen tuomat haasteet ovat selvinneet vasta toiminnan alkaessa uudessa päiväkodissa. Kysyttäessä mitä tekisit nyt toisin, osallistujat vastaavat seuraavasti:

”No ainakin, että jakaisin näitä isoja tiloja. Ei välttämättä olisi pieniä huoneitakaan, vaan enemmän vaikka jotain haitariovia tai jotain, että sä pystyisit jakamaan tilaa”.

”Joo ainakin toi silmujen lepotila, kun se on tosi iso niin on tosi hankala laittaa mitään pieniä leikki porukoita.”

”Kyllä totta, silloin kun me on saatu tähän vaikuttaa, niin me on oltu niin pienissä tiloissa. Me ollaan vaan sanottu, että mahdollisimman isot tilat, koska lähtökohta oli todella niin pieni, mutta ei me tällein osattu ajatella sitä.”

8.2 Isojen tilojen haasteet

Keskustelussa korostuu isojen tilojen tuomat haasteet. Kasvattajat ovat yksimielisiä siitä, että jakotiloja tulisi olla paljon enemmän. Haitariovea, joka erottaa kahta isoa tilaa eskareiden ja ensimmäisen luokan välissä ajatellaan hyväksi ideaksi, mutta käytännössä sen hyödyntäminen ontuu.

Kahden ison tilan yhdistäminen suurelle määrälle lapsia aiheuttaa melua ja pienempiin porukoihin jakaminen on vaikeaa. Tällaisia ratkaisuja voitaisiin käyttää enemmän pienempien tilojen luomiseen, kuin isojen tilojen yhdistämiseen.

”No tässähan on hyvä tämä tila, mutta mä en oikein tiedä mitä tässä on ajateltu. Mahtavaa, että on toi avattava seinä, mutta meillä on ollut tämä yhdistelmä eli eskarit ja ykköset yhteensä kolmekymmentäkaksi lasta ennen kuin tämä avattiin.”

”Miten sä tämän ison tilan avaat niille, kun tarvitsee sen lapsien jakamisen. Eihän me avata koko seinää, vaan sitten me avataan vaan osaa siitä.”

”Sitten ilmanvaihdollisesti on todettu, että eihän tämä oikein toimi. Toisesta loppuu happi ja toisessa on kuuma tai jotain. Tosi hyvä idea on, mutta jakaminen on mennyt tosi pahasti pieleen.”

”Pitäisi olla niitä jakotiloja tai pieniä soppeja, kun viittasit näihin nepsyihin niin se olisi ollut jo pelkästään niille hyvä. Täällä nyt on levyä ja kaikkea, että ei sillein pahasti kaiu, mutta kun tämä tila on niin avara.”

”Sitähän päiväkodin arki tarvitsisi muutenkin, kun tulee toimintaterapeutti, puheterapeutti ja sitten keskustelut pyörivät ja pitäisi tehdä joku suunnitelma, säilyttää tavaraa ja sitten meillä on iso tila ja kaikki on siinä.”

Kysyn pienryhmätoiminnan toteutumisesta ja keskustelussa korostuu porrastamisen ja suunnittelun tärkeys. Ilman porrastamista siirtymät ja toiminnot pienryhmissä menevät päällekkäin. Varsinkin isompien ryhmässä kaikkien samanaikaista olemista samassa tilassa pyritään välttämään.

Kasvattajat ajattelevat, että isoihin tiloihin on sijoitettu liikaa toimintoja. Esimerkiksi eskareiden isossa tilassa olevat köydet ja renkaat ovat hieno ajatus, mutta käytännössä niiden esille ottaminen vaatii huonekalujen raivaamisen pois alta ja näin ollen aikaa ja suunnittelua.

8.3 Lepotilojen sijainnin vaikutukset

Yhdeksi haasteeksi koettiin myös lepotilojen sijainti. Ryhmätilaan astuttaessa tullaan suoraan nukkuvien lasten keskelle, jolloin perimmäinen huone jää jakotilana hyödyntämättä, koska sinne kulkeminen tapahtuisi lepotilan lävitse. Tulojärjestyksen tulisi siis olla toisinpäin, ensin astutaan perusryhmätilaan ja sen jälkeen perällä olevaan lepotilaan. Jakotilojen määrääkin tärkeämpänä pidettiin sitä,

että olemassa olevat tilat olisivat paremmin käytettävissä, koska lasten jakamisen lisäksi päiväkodissa tehdään moniammatillista yhteistyötä.

”No pienillä pienryhmät nyt onnistuvat suurin piirtein, kun yks ryhmä on vaikka pihalla.”

”Vaaditaan tietysti ihan älyttömästi suunnittelua. Jos meilläkin on nyt 18 lasta, niin ne ei mielellään ole tässä ainakaan pitkän aikaa yhdessä. Porrastushan se ratkaisu siihen on.”

”Kaksitoista eskaria on pienryhmissä, niin kyllä me alkusyksyllä tuossa pohdittiin tarkkaan, että mitä me tehdään tuolla ja mitä me tehdään täällä. Tehdäänkö vaihto vai onko joku päivä sillein, että osaa tekee tällä puolella. Kyllä se vaatii sen, että tähän ei tule sitä liikennettä, koska tämä on niin iso tila.”

”Hienoa että tähän on tehty tämä liikuntamahdollisuus, mutta kyllä arjessa sen käyttäminen on vaikeaa, että sillä on se paikka siellä jossain iltapäivässä.”

”Tarkoitus oli, että ne renkaat voisi noin vain ottaa esille, mutta sitten tällaisessa isojen liikkuvaisten ja osittain aika haastavien lasten ryhmässä, se ei ole silleen, että otat ne nyt, vaan sen toiminnan pitää olla hyvin harkittua.”

”Tässä varmaan huomaa myös sen, että alkujaan kun tätä on suunniteltu, niin on arvioitu se lapsimäärä pienemmäksi ja todellisuudessa se on puoltoista kertaistunut.”

”Alun perin on ollut suunnitelma, että pienten ryhmä ruokailee myös ruokasalissa ja nyt ruokaileekin ryhmätilassa, niin se vie siltä pienryhmätoiminnalta jostain kohtaa päivästä sen tilan mihin pystyisi, vaikka jakaantumaan.”

”Ja sitten tietysti, kun on lepotiloja heti siinä tyrkyllä ensimmäisenä, kun astut ryhmähuoneeseen, niin se haastaa jos, miettii vaikka mihinkä lounaan jälkeen jakaantuisi vielä hetkeksi.”

”Pakko vielä sanoa, että toisen lepotilan takana olevan huone on suunnittelullisesti aivan älyttömässä paikassa, kun sinne ei pääse mistään muualta kuin lepotilan läpi kulkemalla. Se olisi hyvä tila ottaa viiteryhmiin käyttöön tai palavereihin lepohetken aikana.”

Yksi kasvattaja pohtii, että isojen ryhmätilojen rinnalla on outoa, että saman ryhmän käyttöön suunniteltu lepotila on niin pieni. 20m² tilassa saattaa nukkua samanaikaisesti jopa 18 lasta, jolloin siellä oleminen on ahdasta ja voi tuntua jopa ahdistavalta. Pienessä lepotilassa aikuinenkaan ei välttämättä mahdu sänkyjen väliin sellaisten lasten luo ketkä tarvitsisivat aikuisen läsnäoloa. Toisesta päiväkodista tullut kokemus isosta avarasta lepotilasta, jossa ilma kiertää ja musiikki soi luo aivan toisenlaisen ja rauhoittavan vaikutelman.

”Siinä on tullut kyllä virhe, koska ei sinne mahdu edes pienet.”

”Niin siellä on ollut monenlaista ongelmaa, lämpötila erot on olleet aika hurjia ja siitä on vaikea saada miellyttävää.”

8.4 Yhteiset alueet ja aulatilat

Positiivisena asiana nähdään, että yhteinen aulatilat on kaikkien ryhmien saavutettavissa keskellä päiväkotia, jolloin on välttytty liialliselta ryhmätilojen läpikululta. Yksi osallistujista mainitsee myös positiiviseksi, että pienempien lasten ryhmätilat ovat fyysisesti vierekkäin. Ryhmätilojen väliin suunniteltu ovi mahdollistaa paremman yhteistyön ja mahdollisen lasten jakamisen. Eteisessä olevien vessojen sijaintia pidettiin hyvänä, koska ulkoa tultaessa vessojen läheisyys on käytännöllistä, mutta yhteisen aulatilan yhteydessä olevista vessoista tuli sanomista.

”Yks juttu mua risoo ja tekisin sen toisin. Yhteisen aulatilan vessat eivät saisi olla suoraan näköyhteydessä eteiseen, kun tullaan ulko-ovesta sisälle, niin nähdään suoraan sinne ja yleensä lapsilta jää ovet auki.”

”Yks juttu mitä me pienille toivottiin, oli että yks oma ryhmävessa, ei kahta, että on se oma rauha isoille ja pienille. Vessoja toki on aika vähän ja alun perin niitä piti olla enemmän.”

”Lasten toive oli omat yksittäiset vessat ja niitä ne nimenomaan toivoivat.”

Siirrymme keskustelussa yhteisten alueiden ja liikennetilojen tarkasteluun. Kasvattajat ajattelevat, että esimerkiksi kiipeilyseinän sijoittaminen liikennetilaan on huono ajatus, koska se houkuttelee lapsia kiipeilemään sellaisessa hetkessä, jossa tulisi jonossa siirtyä kohti ruokalaa. Kiipeilyseinän valvominen on vaikeaa, eikä käytävällä ole mahdollista pitää patjaa suojana. Näin ollen kiipeilyseinän hyöty tulisi paremmin esille jossain muussa kohtaa taloa.

”Kiipeilyseinä käytävällä on kiva, mutta paikka on huono.”

”Valvottavuuden kannalta se on tosi huono ja siinä pitäisi olla oikeastaan patja alla, kun lapset kiipeää.”

”Eihän se käytännössä onnistu, koska se on kulkuväylä, josta kuljetaan ja jossa pienet ja isot jonottavat.”

”Se ei ole tarkoituksenmukaista, kun jonotetaan niin pitää kieltää kiipeäminen.”

”Se ei ole pedagogisesti parhaalla mahdollisella paikalla.”

Eteistilat puhuttavat ja kasvattajat pohtivat, että eteinen on mukavan iso, mutta sitä pitäisi pystyä rajaamaan paremmin. Haasteita omaavalle lapselle iso eteistila tekee pukemis- ja riisumistilanteista levottoman ja haastavan. Kasvattajat ovat yksimielisiä siitä, että yksi yhteinen eteinen velvoittaa ryhmiä laatimaan yhteisen liikkumisjärjestyksen, jotta päällekkäisyyksiltä välttyttäisiin. Vedän yhteen keskustelua ja toteamme, että tilojen potentiaali jää hyödyntämättä, koska oikeissa paikoissa ei ole seiniä tai ovia.

”Ei tietenkään mitään pientä boxia tarvitse olla, mutta kyllä sitä jakamista niissäkin tiloissa olisi kaivannut.”

”Sisempää eteistilaa on vaikea hyödyntää, koska se on niin avoin.”

”Melu siellä nousee äkkiä, olisiko siinä voinut olla ovi, millä saisi siitä kunnon leikkittilan.”

”Sitten se varasto mihin me viedään aikuisten vaatteita, niin se on ihan hirveällä paikalla, kun lapset pukee siinä ja sitten yrität samalla mennä hakemaan ne omat vaatteet.”

”Toki se ei ole yksinkertaista löytää semmoista ratkaisua, että kaikilla olisi se oma paikka, mutta se on myös ihan turvallisuus kysymys.”

”Monta kertaa joutuu miettimään, että onko siellä jonkun sormet välissä tai lattialla.”

”Tulee mieleen nuo kuivauskaapit, joita on aina liian vähän.”

”Ne ovat siellä nurkassa, niin ihan sama mikä ryhmä siellä on niin ne ovat aina pukemisen tiellä.”

”Monta sellaista hetkeä on ollut, kun jotain lasta haetaan ja se vanhempi pukee siinä kuivauskaappien edessä ja ei sieltä viitsi tai pääse silloin mitään hakemaan.”

”Silloin kun haet sieltä jotain, niin me ollaan selin lapsiin päin ja sitten se aula jää sinne valvomatta.”

”Jos kaapit olisivat siinä keskellä, niin saataisiin kaksi rauhallisempaa pukemistilaa.”

Toisena yhteistilana keskustelemme ruokalasta, joka on käytössä havaittu jo turhan pieneksi. Kerroin, että olen itse huomannut ruoan hakureitin ja astioiden palautusreittien risteävän ikävästi, mikä aiheuttaa ruuhkautumista yhdelle samalle kulkuväylälle. Saman kulkuväylän edestä jonotetaan, palautetaan astioita ja tuodaan lisää ruokaa linjastolle.

”Toiveissa oli alun perin, että linjaston takaa olisi yhteys keittiöön, josta ruokia voitaisiin lisätä.”

”Nythän se on jo turvallisuuden takia ihan hölmö homma, että ne kuumat ruoat pitää tuoda siitä lasten välistä.”

”Ovi olisi pitänyt varata muulle liikenteelle ja astioiden palautukselle olisi pitänyt puhkaista seinään oma aukko.”

”Kaikkein paras olisi, että se ovi olisi kiinni ruokailun aikana, koska sieltä tulee tosi paljon koululaisten ääniä, joka nostaa sitä melutasoa.”

8.5 Ulkotilat

Lopuksi keskustelemme ulkotiloista, joiden on ajateltu olevan yleisesti hyvällä tasolla. Vanhempien on kuultu keuhuvan pihaa, koska siellä on metsää ja lapset tykkäävät siitä. Kasvattajien mielestä pihan jakamiselle tulisi olla mahdollisuus, vaikka muuten yksi yhteinen päiväkodin piha on mukava ryhmiä yhdistävä asia.

Esimerkiksi pidettäessä isommille lapsille toimintaa olisi hyvä, että pihaa pystyisi jakamaan. Hyvänä asiana nähdään koulun pihalle pääseminen, sillä päiväkodin pihalla olevat kiipeilytelineet ovat lähtökohtaisesti suunniteltu pienemmille lapsille, ja ne eivät tarjoa juuri mitään viisi tai kuusivuotiaalle lapsille.

Ennen päiväkodin rakentumista 5–6-vuotiaat lapset ulkoilivat koulun pihalla koululaisten kanssa, eikä sen koettu olevan ongelma. Yhteisen ulkoilun koettiin olevan yhteisöllisempää ja isommat osasivat käyttäytyä hyvin, sekä ottivat pienempiä huomioon. Nykyisin päiväkodin ja koulun pihoja erottava aita aiheuttaa huutelua aidan puolin ja toisin ja rikkoo yhteisöllisyyttä.

Yhteenvetona voitaisiin ajatella, että, joidenkin alueiden turvallisuutta tulisi tarkastella paremmin, sekä joillekin alueille tulisi keksiä parempia käyttötarkoituksia.

”Liikaa asfalttia. Sen ei pitänyt olla tuollainen, vaan pieni asfalttialue pyöräradalle.”

”Asfaltilla leikkiminen ei ole hyvä.”

”Metsä on kiva, mutta sitä pitäisi käydä täyttämässä, ettei se olisi tuollaista jätömaata.”

”Keinut ovat vaarallisia, koska pienet pääsee sinne niin hyvin alle.”

”Hämähäkkikeinu on sijoitettu vauvakeinun viereen, jolloin ne juoksevat helposti sen alle.”

”Turhia rajoituksia joutuu tekemään.”

”Jos liikkumista mietitään, niin varmasti pienten lasten liikkumista lisää se, että on yhteinen piha, mutta on aikoja ja tilanteita, jolloin toivoisi olevan mahdollisuus rajata pihaa.”

”Just meinasin sanoa, että jos yhteinen piha lisää pienten liikkumista niin se myös passivoi isompia, koska ne joutuvat varomaan pienempiä.”

”Piha-alueiden ratkaisut eivät ole yleisesti onnistuneet.”

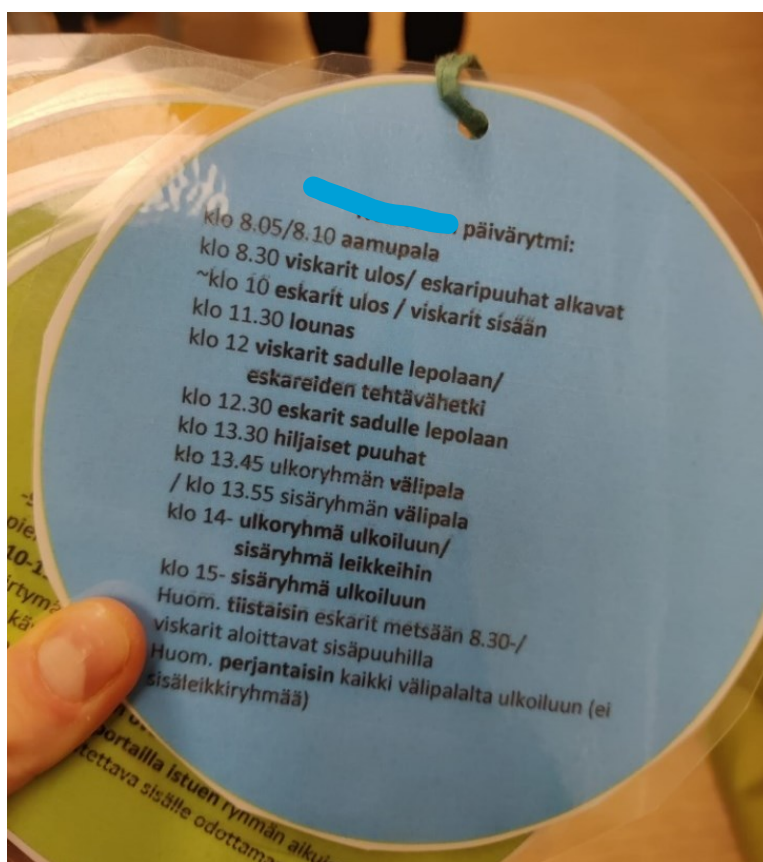
”Jos olisi mahdollisuus olla iltapäivisin tuossa koulun pihassa, niin luulen, että se rauhoittaisi isompia lapsia ja vastaisi heidän tarpeisiinsa.”

9 LOPPUTULOS

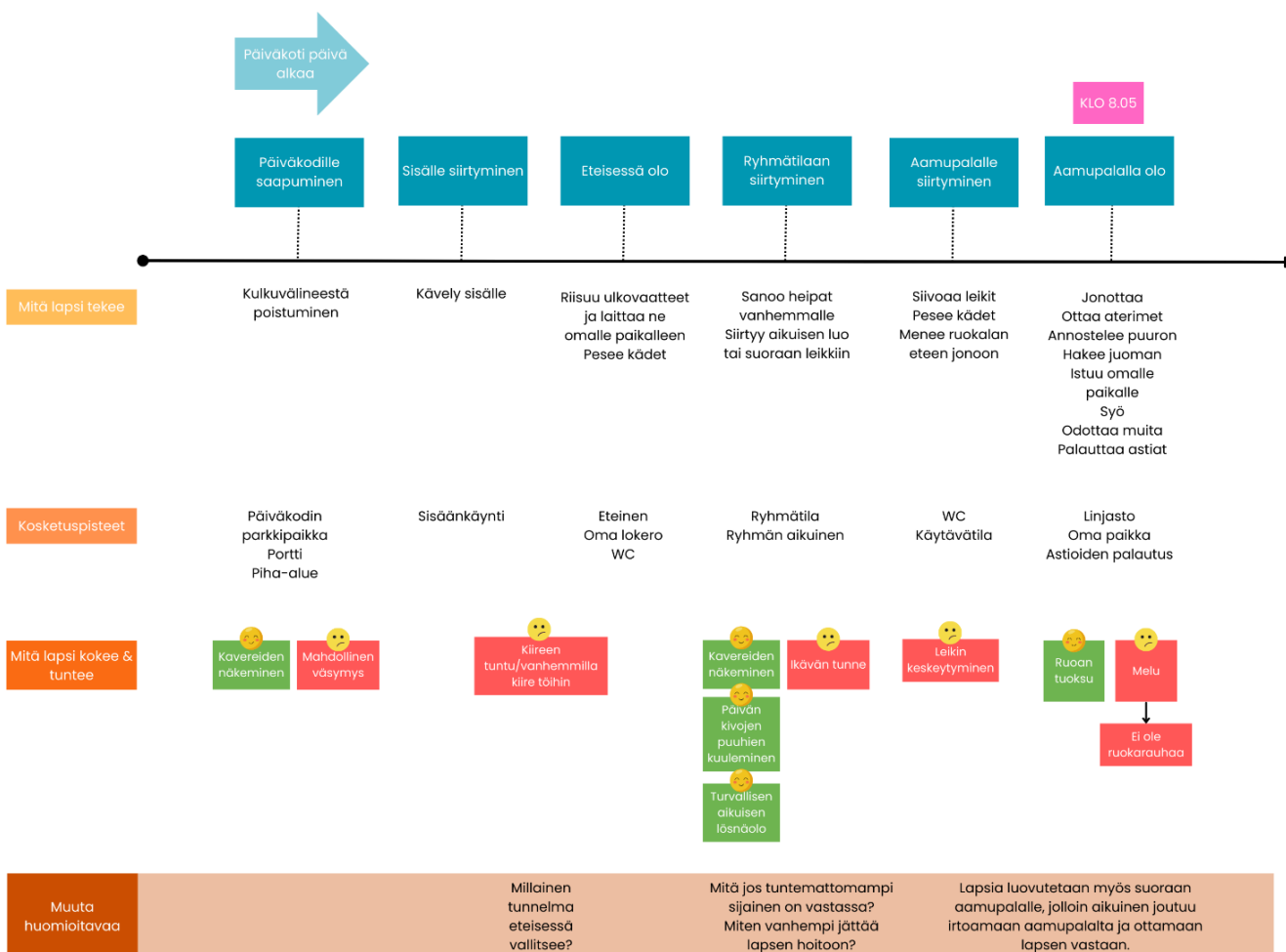
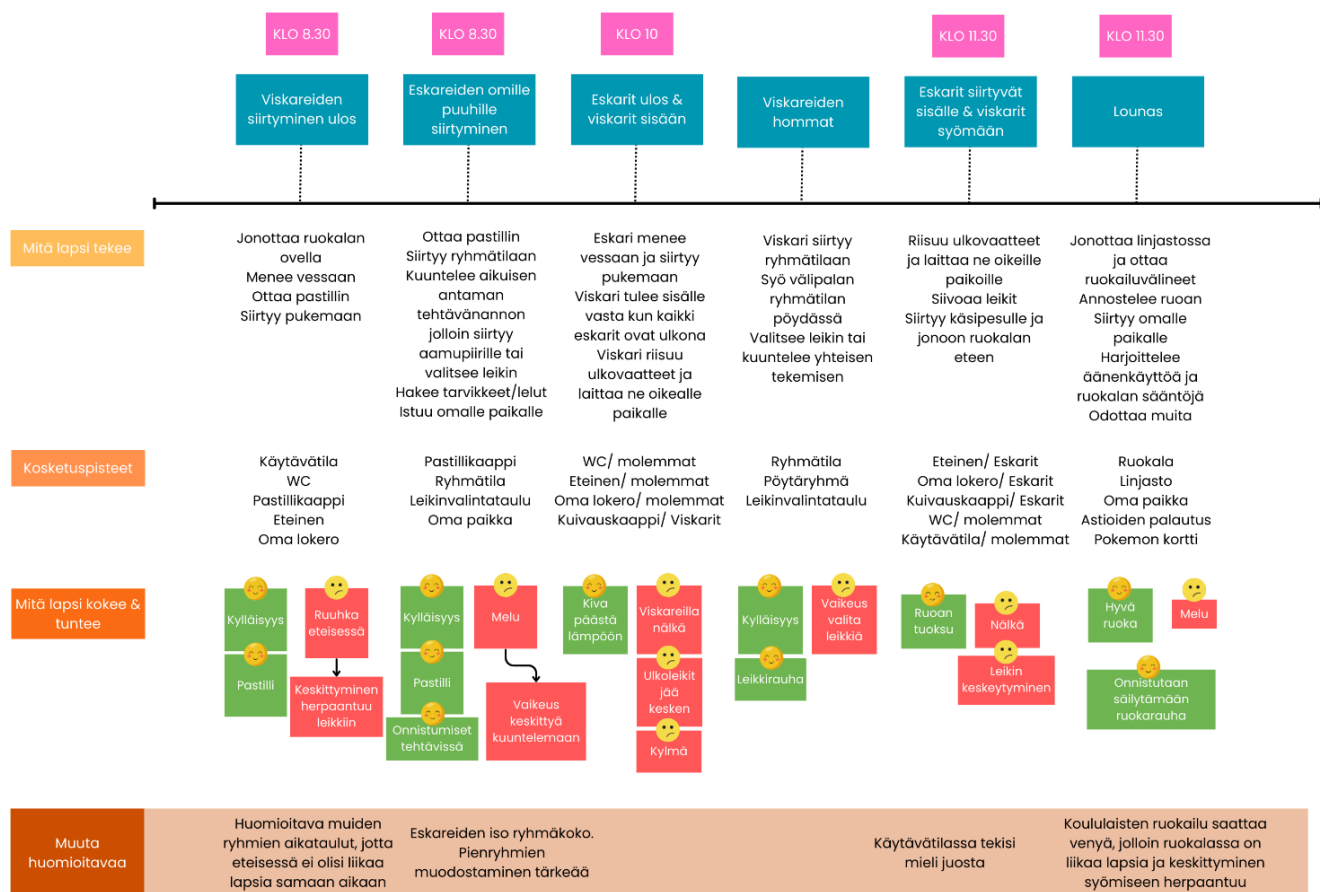
Tässä luvussa käydään läpi työn lopputuloksia, jotka koostuvat yhden lapsiryhmän palvelupolusta, vastauksista tutkimuskysymyksiin, kerätyn tiedon pohjalta tulleista muutos- ja jatkotutkimusehdotuksista sekä pohdinnasta.

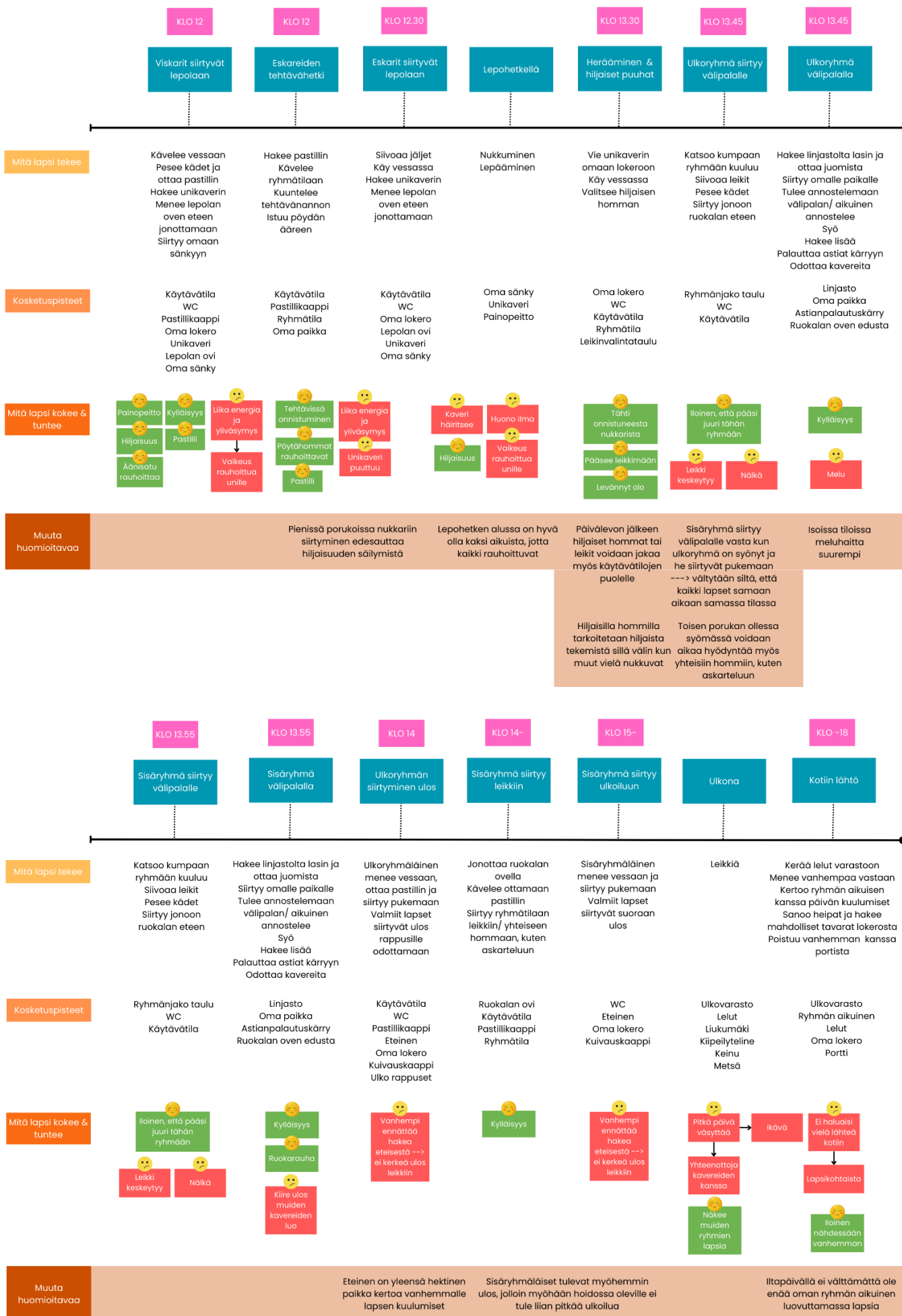
9.1 Palvelupolku 5–6-vuotiaiden lasten päivästä

Tässä luvussa kuvattu palvelupolku on laadittu Isolahden päiväkodin 5–6-vuotiaiden lapsien päivästä. Olen työskennellyt kyseisessä ryhmässä syksyn 2023 ja kevään 2024 aikana. Kronologinen järjestys pohjautuu alla kuvassa 23 olevaan ryhmän suunniteltuun päiväjärjestykseen ja sen toteutumiseen käytännössä. Kuvan 24 palvelupolku on koostettu oman havainnoinnin ja ryhmässä työskentelyn pohjalta, hyödyntäen luvussa 7 esitetyn kokemuskartan tietoja.

Kuva 23. 5–6-vuotiaiden lapsien päiväjärjestys (Janhonen, 2023)

Kuva 24. Palvelupolku Isolahden päiväkotiryhmän toiminnasta

9.2 Vastauksia tutkimuskysymyksiin

Millaisia tiloja päiväkodissa on ja mihin niitä tarvitaan?

Uusien päiväkotirakennusten kuvauksista sekä Isolahden päiväkotirakennuksesta korostuu pyrkimys tilojen yhdisteltävyyteen ja monikäyttöisyyteen. Tästä esimerkkinä voidaan pitää päiväkodin aukioloaikojen ulkopuolista käyttöä tai siirrettäviä seinärakenteita. Päiväkodin tilat ovat lähtökohtaisesti tarkoitettu mahdollistamaan leikki ja oppiminen. Kuitenkin uusien päiväkotien kohdalla tarkoitus on palvella alueella muussakin käytössä, kuin pelkästään varhaiskasvatuksessa.

Yhteiskäyttöisiä tiloja voivat olla, sisäänkäynnit ja eteiset, aula- ja liikennetilat, liikunta-, ja ruokailutilat, wc- ja peseytymistilat sekä osa jakotiloista. Isommissa yksiköissä saman sisäänkäynnin ja eteisen voivat jakaa esimerkiksi kaksi lapsiryhmää, joiden muutkin tilat ovat sijoitettu lähemmäksi, jolloin kahden ryhmän välinen yhteistyö on helpompaa.

Isolahden päiväkodin ollessa vain kolmen ryhmän kokoinen, on suunnittelussa katsottu sopivaksi, että kaikki ryhmät käyttävät samoja sisäänkäynti, eteis- ja aulatiloja. Ryhmäkeskustelun aikana esiin tuli kuitenkin huomio, että pienessäkin yksikössä ison kuraeteisen jakaminen kahteen osaan, sekä sisemmän eteisen erottaminen kuraeteisesta olisi ollut käytännöllisesti järkevämpää. Hyvin suunnitellut eteis-, aula- ja wc-tilat mahdollistavat sujuvien siirtymätilanteiden onnistumisen, sekä siirtymätilanteissa tapahtuvien oppimistilanteiden häiriöttömän toteutumisen.

Palvelurakennuksissa korostuu ryhmätilojen sijoittelu niin, että ryhmät voivat toimia keskenään yhteistyössä ja mahdollisesti yhdistää tilojaan esimerkiksi siirrettävien seinien tai avattavan oven avulla. Koulumaailmaan siirtymistä halutaan usein helpottaa sijoittamalla esiopetuksen tilat lähelle ensimmäisen luokka-asteen tiloja. Tärkeää on myös, että kaikista ryhmätiloista on yhtäläinen pääsy niin sanottuun talon keskipisteeseen tai sydämeen, eli yhteiseen aulaan, saliin tai muuhun yhteiskäyttöiseen tilaan. Aula-, liikenne- ja eteistiloja pyritään varustelemaan niin, että leikit onnistuvat ryhmätilojen ulkopuolellakin.

Jakotilojen määrä ja käytännölliset kulkuyhteydet eri tilojen välillä mahdollistavat tilojen tehokkaan käytön niin lapsiryhmille, kuin päiväkodissa toimiville sidosryhmille, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajalle tai puheterapeutille. Lapset eivät ole päiväkotiympäristön ainoita toimijoita, jotka hyötyvät hyvin käytetyistä neliöistä ja tehokkaammasta jakotilojen käytöstä. Päiväkodit ovat vakiintuneessa yhteistyössä monien eri tahojen kanssa. Nämä tahot tarvitsevat myös toiminnalleen ja suunnittelulle häiriöttömiä tiloja. Muiden toimijoiden lisäksi varhaiskasvatuksen opettajat ovat vastuussa pedagogisesta toiminnasta ja tarvitsevat tiloja suunnittelulle. Pedagogisen toiminnan on oltava hyvin suunniteltua, tavoitteellista ja kaikkia lapsia huomioivaa.

Yhteenvetona tutkimuskysymykseen voidaan ajatella, että nykyajan päiväkodit suunnitellaan monikäyttöisiksi ja joustaviksi. Suunnittelussa otetaan huomioon rakennuksen elinaikana mahdollisesti tapahtuva käyttötarkoituksen muutos, jolloin tiloista suunnitellaan helposti muokattavia. Yhä useammin päiväkodin tilat ovat yhteiskäyttöisiä, jolloin käyttäjät valitsevat toiminnalleen sopivan tilan. Yksittäisille ryhmille ei rakenneta välttämättä omia ruokailu-, eteis- tai wc-tiloja. Osa jakotiloistakin voi olla yhteiskäyttöisiä. Huonejaoilla pyritään mahdollistamaan ryhmien välinen yhteistyö, jolloin siirrettävät seinärakenteet yleistyvät. Uusilla päiväkotirakennuksilla on usein muitakin merkityksiä alueen

asukkaille, esimerkiksi päiväkodin liikuntasali voi toimia yhtenä alueen liikuntapaikoista. Lapsille suunnattujen tilojen lisäksi huomioon tulee ottaa päiväkodissa työskentelevien sidosryhmien tilantarpeet.

Miten fyysinen tila vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen?

Työn luvuissa 5 ja 6 on käyty läpi tutkittuun tietoon perustuen, että varhaiskasvatusympäristö ja päiväkodin tilat vaikuttavat pedagogisen toiminnan laatuun ja sitä kautta lasten kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Vuosisadan alussa lastentarha toimintansa aloittanut Ebeneser-talo toimi tilallisen ja pedagogisen suunnittelun edelläkävijänä. Tuntuu hurjalta, että nykyajan päiväkodeista halutaan rakentaa isoja satojen lasten palvelurakennuksia, vaikka jo vuosisadan alussa ymmärrettiin laitospäiväkodin ja isojen huoneiden olevan lastentarhoissa vältettäviä asioita. Lastentarhoissa olleet ryhmätilat suhteutettiin vain yhden lapsiryhmän käyttöön ja yleensä yhteisenä tilana toimi sali.

Ymmärrettävää on, että päiväkotirakennuksista suunnitellaan joustavia siten, että tilat palvelevat monissa käyttötarkoituksissa päiväkodin aukioloaikoina, kuin niiden ulkopuolellakin. Tällainen suunnittelu on varmasti järkevää ja taloudellista. Tilojen joustavuutta tunnutaan pitävän yhtenä tärkeimpänä ominaisuutena, mutta haastavaa on se, että tilojen tulee olla joustavia, mutta silti sisältää tarpeeksi pysyviä elementtejä.

Jään pohtimaan, kärsiikö ryhmätilojen rauhalliset paikat ja kodikkuus, kun tiloista halutaan suunnitella yhteis- ja monikäyttöisiä? Tarkoittaako tämä yhä enemmän isompia avoimia tiloja, joissa samoihin tiloihin sijoitetaan liian monia toimintoja?

Kiinnostavaa olisi tietää, kuinka hyvin uuden päiväkodin valmistuessa toteutuvat kasvattajilta suunnitteluvaiheessa tulleet toiveet siitä, millaisissa tiloissa laadukasta pedagogista toimintaa voi toteuttaa, ja kuinka paljon siihen vaikuttavat ulkopuoliset määräykset tai vallitseva poliittinen sekä taloudellinen tilanne.

Useissa päiväkodeissa missä itse olen toiminut, kuin myös Isolahden päiväkodin tiloissa toimiessani, siirtymätilanteet ja toimintahetketkin vaativat kasvattajilta aktiivista suunnittelua ja järjestäytymistä. Jakotilojen puute aiheuttaa ylimääräistä suunnittelua, kuten mitä toimintaa voimme järjestää, missä tiloissa ja millä kokoonpanolla. Voidaanko tästä ajatella, että tilat rajoittavat toimintaa enemmän kuin mahdollistavat?

Usein törmätään tilanteeseen, jossa toiminta vaatisi enemmän jakotiloja. Niihin pystyttäisiin sijoittamaan pienempiä määriä lapsia ja silloin keskittyminen ei häiriintyisi. Melusta aiheutuvaan turvattuuteen on katsottu voivan vaikuttaa mahdollisuudella jakaa lapsia eri tiloihin. Hyvin suunniteltu toimintahetki ei käytännössä toteudu, jos jakotilat tai ryhmätila ole helposti ja heti käytettävissä. Viikkaan tai vaativan lapsiryhmän kanssa aikaa huonekalujen siirtelylle ja tilan uudestaan järjestämiselle ei ole. Oli käytössä sitten siirrettäviä sermejä tai tilanjakajia, vaatii niillä jakaminen kasvattajilta enemmän suunnittelua, järjestelyä sekä toiminnan tarkkaa suunnittelua.

Vaikeasti järjestettävät tilat eivät anna sijaa ex tempore ideoille ja silloin lasten yllättävien toiveiden toteuttaminen voi olla haastavaa. Useimmat jakotilat mahdollistaisivat pysyvien toimintojen sijoittamisen huoneisiin. Esimerkiksi yhdessä huoneessa olisi askartelutarvikkeet, jolloin ne ovat aina lasten

saatavilla, eikä aikuisen tarvitse järjestellä tilaa tai toimintaa erikseen. Erilaisten ideoiden ja leikkien järjestäminen on vaikeampaa, jos samassa tilassa on jo valmiiksi kahden tai kolmen muunkin pienryhmän leikit ja melu. Liian avoimissa ja monikäyttöisissä tiloissa joutuisin etsimään askarteluvälineet lapsille, sekä mahdollisesti siirtämään ryhmätilan keskellä olevia pöytäryhmiä tai tekemään muita järjestelyjä.

Esillä olevat lelut ja muut tarvikkeet kannustavat lasta omaan aktiiviseen toimintaan ja ruokkivat mielikuvitusta leikkiin tai askarteluun. Leikkiä tukevat ja sitä kannustavat tilat ovat merkityksellisiä leikin kautta oppimiselle sekä puheen ja kielen kehittymiselle. Mahdollisuuksia täynnä olevat, mutta liiallista aistikuormitusta ehkäisevät oppimisen ja leikin tilat mahdollistavat lapsen normaalin kognitiivisen kehityksen. Riittävien ja hyvin suunniteltujen ryhmä- ja jakotilojen ansiosta ryhmien ei tarvitse kiinnittää niin paljoa huomiota muiden ryhmien järjestäytymiseen tai siirtymiin. Tällöin myös liikenne- ja eteistiloihin jää enemmän tilaa, jolloin esimerkiksi uloslähtijät eivät häiriinny pukemistilanteessa vieressä olevista leikkijöistä.

Yhteenvedona tutkimuskysymykseen voidaan ajatella, että avoimissa tiloissa toimintojen päällekkäisyys vaikeuttaa toiminnan järjestämistä ja estää lapsen omaa aktiivista toimintaa. Useammat jakotilat mahdollistaisivat samanaikaisesti erilaiset leikit, sekä monipuolisemman pedagogisen toiminnan häiritsemättä muita ryhmiä. Positiiviseen ympäristökokemukseen vaikuttaa se, että onko lapsi saanut osallistua ympäristönsä suunnitteluun. Pysyvät elementit ja tilan personointi vahvistavat ja edesauttavat ympäristön omaksumista.

Miten tila koetaan eri aistien kautta?

Moniaistillisuus ja moniaistillisen ympäristön luominen ovat edellytys ihmisen kehittymiselle, ja näitä ilmentävät esimerkiksi joensuulaisen koulun aistitila ja ilmiöoppimisen pedagogiikka. Alle kouluikäisen lapsen ympäristön merkitys korostuu, sillä tässä iässä olevan lapsen kognitiivista kehitystä ja ajattelua ohjaa aistien kautta tulleet havainnot.

Uusien palvelurakennusten kuvauksissa on huomattavissa, että moniaistillisuus on huomioitu niin piha-alueilla, kuin sisätiloissakin. Rakennusten kuvauksissa korostuu akustisen suunnittelun tärkeys ja siihen panostaminen. Susanna Haataisen vuonna 2015 tekemän tutkimuksen mukaan tutkimuksessa mukana olleiden päiväkotien melutaso liikkui 60–80 desibelin alueella ja näin ollen vaikutti mm. puheviestintään, kuuloon, työn kuormitukseen sekä aiheutti oirehdintaa. Toivottavaa olisi, että tällä vuosikymmenellä rakennetuista päiväkodeista saataisiin erilaisia tutkimustuloksia ja akustiset ratkaisut tuottaisivat parempia tuloksia.

Piha-alueiden monimuotoisuuteen, luonnonmukaistamiseen ja erilaisten pintojen luomiseen kiinnitetään huomiota ja jo olemassa olevaa metsää pyritään säästämään. Nykyinen ymmärrys luonnon tuomista positiivisista vaikutuksista heijastuu päiväkotipihojen suunnitteluun. Tästä panostuksesta kertoo myös Aluehallintovirastojen myöntämät rahalliset avustukset, jotka on tarkoitettu päiväkotipihojen luonnonmukaistamiseen ja parantamiseen.

Palvelurakennusten kuvausten, ryhmäkeskustelun ja omien kokemuksieni pohjalta mietityttämään jää rauhallisten leikkitilojen ja rauhoittumista mahdollistavien tilojen vähäisyys. Mietin, onko moniaistillisuuden tavoittelussa unohdettu myös näiden tilojen tarve. Itse ajattelen, että tilat voivat olla yhtä

aikaa yhteis- ja monikäyttöisiä, vaikka jakotiloja olisi enemmän. Tärkeää olisi luoda molempia, eli tiloja rauhallisuudelle, yksinololle ja vetäytymiselle, sekä eläväsyydelle ja yhdessäololle.

Jakotilojen määrällä on suora vaikutus esimerkiksi melutasoon, pienryhmätoiminnan toteutumiseen, toimintahetkien järjestämiseen sekä keskittymistä ja rauhoittumista vaativien toimintojen ja leikkien toteutumiseen. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsella on oikeus lepoon ja leikkiin. Aistien ollessa kytköksissä turvallisuuden tunteeseen, voi jatkuvat negatiiviset meluun liittyvät kokemukset aiheuttaa pelon ja turvattomuuden tunteita.

Yhteenvedona tutkimuskysymykseen voidaan ajatella, että liiallinen aistikuormitus vaikuttaa negatiivisesti kognitiiviseen kehitykseen. Aistikuormitukseen vaikuttaa osaltaan rauhallisten ja suljettavien jakotilojen vähäisyys ja avoimissa ryhmätiloissa oleva jatkuva melu. Alle kouluikäisten lasten aistit ovat suuressa roolissa, sillä niiden kautta tulleet havainnot muovaavat lasten oppimista, ajattelua, keskittymistä, puheen- ja kielen kehittymistä sekä muita kognitiivisia taitoja.

9.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Jatkotutkimuksena kiinnostaisi tietää avointen ja monikäyttöisten tilojen vaikutukset etenkin neurologisista oireista kärsiville lapsille. Miten tällaiset tilat palvelevat esimerkiksi lapsia, joilla on tarkkaavaisuuden ja oppimisen haasteita. Liiallisten aistiärsykkeiden ja melun on katsottu vaikuttavan lasten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen ja puheviestintään, sekä lasten on katsottu kärsivän melun aiheuttamista unihäiriöistä muita väestöryhmiä enemmän. Jos ympäristö ei mahdollista keskittymistä, eikä aikuinen pysty tukemaan neurologisista oireita kärsivää lasta, voi epäonnistumiset johtaa esimerkiksi itsetunnon laskuun.

Piha-alueen parantamista voitaisiin pitää toisena jatkotutkimusaiheena ja sen suunnittelussa voitaisiin hyödyntää lapsilähtöisen palvelumuotoilun työkaluja ja periaatteita, jossa lapset otetaan mukaan suunnitteluun.

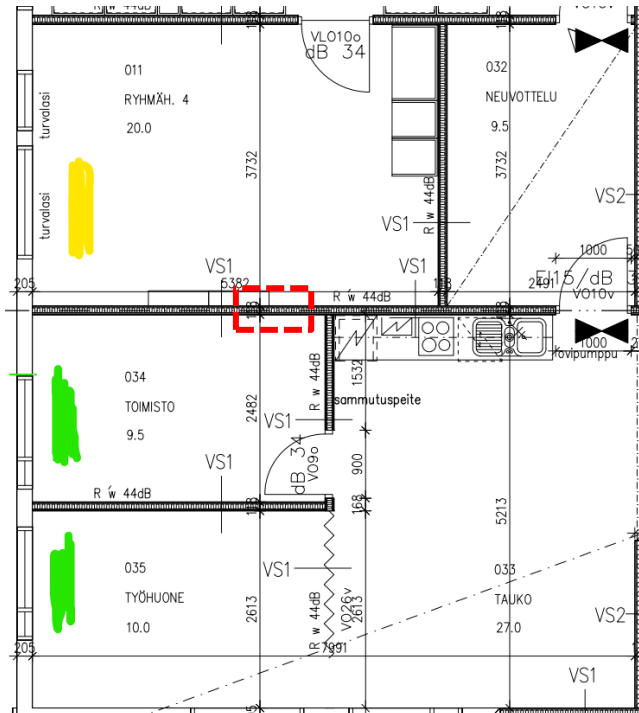
9.4 Muutosehdotukset kohderakennukseen

Muutosehdotukset pohjautuvat opinnäytetyössä esiteltyyn ja kerättyyn tietoon. Näillä esimerkeillä pyrin havainnollistamaan, miten tiloista saataisiin tehokkaampia, pedagogisesti ja yleisesti toimivampia sekä viihtyisämpiä.

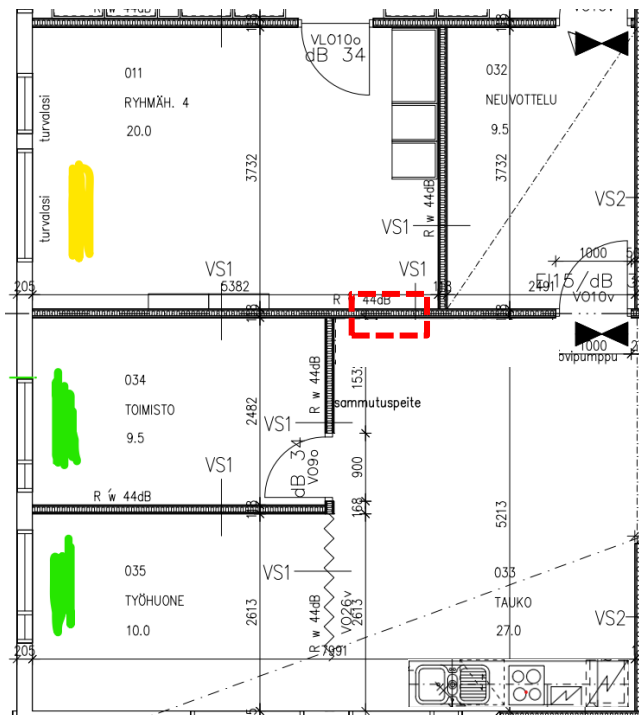
Ryhmäkeskustelusta päällimmäisenä muutoskohteena korostui avointen isojen tilojen haasteet ja jakotilojen vähäinen määrä niin lapsien leikkejä, kuin päiväkodissa vierailevia sidosryhmiä varten. Osa jakotiloista jäi tietyissä aikaikkunoissa hyödyntämättä, sillä niihin kulkeminen oli epäkäytännöllistä. Esimerkkinä 3–4-vuotiaiden ryhmähuoneeseen kulkeminen henkilökunnan tilojen kautta vaatisi yhden oven lisäämisen ja sillä vaikutettaisiin tilojen tehokkaampaan käyttöön ja vapautettaisiin enemmän tiloja esimerkiksi sidosryhmien työskentelylle.

Siirrettäviä ja avattavia seiniä pidettiin hyvänä ajatuksena, mutta niiden hyöty kärsii, jos niillä pyritään yhdistämään kaksi isoa tilaa yhdeksi isoksi tilaksi. Tarkoituksenmukaisempaa olisi niiden avulla luoda pienempiä keskittymistä lisääviä jakotiloja. Alla olevassa kuvassa 24 esiteltynä ensimmäinen

kulkuyhteyden muutosehdotus, jossa 3–4-vuotiaiden ryhmähuone saataisiin tehokkaampaan käyttöön. Punainen katkoviiva kuvaa kohtaa, johon oven voisi lisätä, siirtämättä kiinteitä toimintoja henkilökunnantilojen puolelta. Ryhmätilan puolelta ovi vaatisi puolapuiden siirtämisen.

Kuva 24. Vaihtoehto 1. (Mukaiillen P. Pylkkönen-Palm 2020).

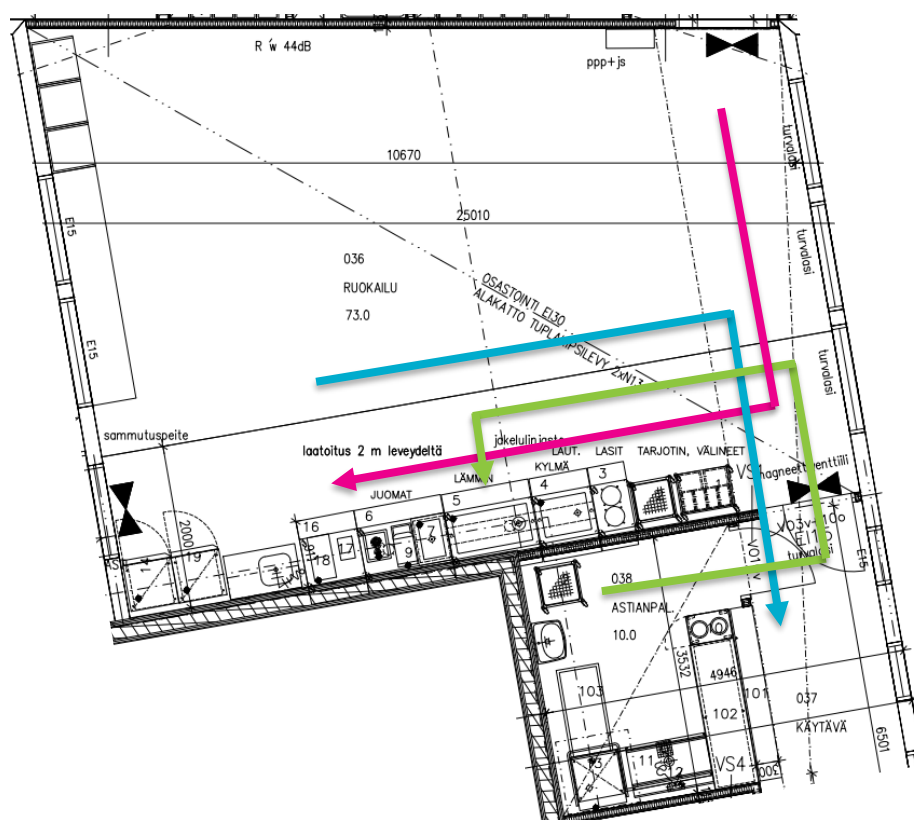

Kuva 25. Vaihtoehto 2 (Mukaiillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Yllä olevassa kuvassa 25 esiteltynä toinen kulkuyhteyden muutosehdotus, jossa 3–4-vuotiaiden ryhmähuone saataisiin tehokkaampaan käyttöön. Punainen katkoviiva kuvaa kohtaa, johon oven voisi lisätä, mutta se vaatisi keittiön siirtämisen toiselle seinälle.

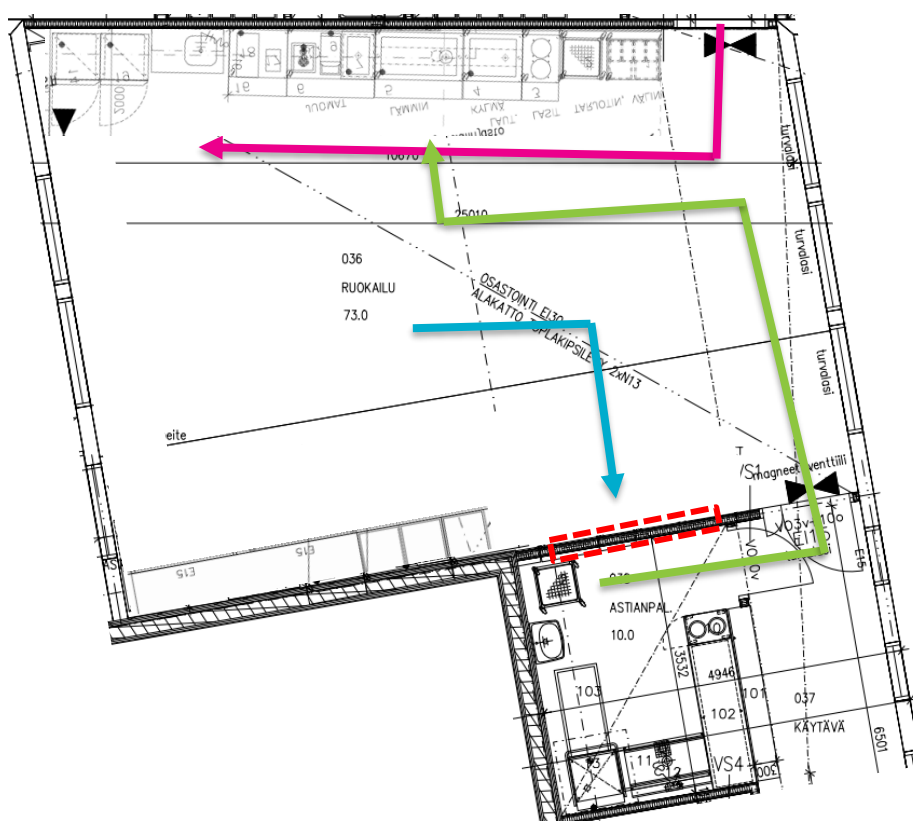
Toisena haasteena esiin nousi ruokalan risteävät ruoan haku- ja palautusreitit, jotka aiheuttavat nykyisellään kulkuväylien ruuhkautumisen ja kuuman ruoan kuljettamisesta aiheutuvan vaaran. Alla kuvassa näkyvillä lasten ja aikuisten käyttämät kulkureitit, jotka havainnollistavat liikennevirtojen kohdistuvan samoihin ruokalan alueisiin, sekä yhden ja saman oviaukon suulle.

Ruokalan toimintojen sijoittelua tulisi tarkastella uudestaan turvallisuuden ja toimivuuden kannalta. Linjasto, jonka takaa ruokaa pystyisi lisäämään olisi turvallisempi vaihtoehto, eikä lasten jonottaessa tai liikkuesssa tarvitsisi ruokaa lisätä heidän välistään. Kulkuväylien ruuhkaantumista voitaisiin vähentää sillä, että astianpalautukselle suunniteltaisiin toinen paikka tai jo suunnittelu- ja rakennusvaiheessa sille puhkaistaisiin oma erillinen aukko sellaiseen kohtaan, jossa palautus ei risteäisi ruoan hakureitin kanssa. Linjaston ja astianpalautuspisteen muuttaminen mahdollistaisi sen, että keittiöön johtavan oven voisi sulkea. Näin ollen, keittiöstä ja koulun puolelta kantautuvat äänet saataisiin minimoitua. Alla olevassa kuvassa 26 esiteltynä tämänhetkiset risteävät ruoan haku-, palautus- ja kuljetusreitit. Pinkki nuoli kuvastaa ruoan hakureittiä, sininen nuoli kuvastaa astianpalautusreittiä ja vihreä nuoli kuvastaa ruoan kuljetusreittiä.

Kuva 26. Risteävät ruoan haku-, palautus- ja kuljetusreitit (Mukaiilen P. Pyökkönen-Palm 2020)

Yhtenä vaihtoehtona voitaisiin pitää ruoan hakureitin muuttamista, joka tarkoittaisi linjaston siirtämistä esimerkiksi ruokalan vastakkaiselle seinälle. Tässä tapauksessa saataisiin ruoan haku- ja palautusreitit eriteltynä toisistaan ja linjastolle jonottaminen tapahtuisi enimmäkseen päiväkodille johtavan käytävän puolella. Tässä tapauksessa ei toki välttyttäisi ruoan kuljettamiselta keittiöstä, mutta pystyttäisiin hajauttamaan ruokalassa tapahtuvaa liikennettä. Tällaisessa tilanteessa pystyttäisiin myös puhkaisemaan astianpalautukselle oma keittiöön johtava aukko. Alla olevassa kuvassa 27 esiteltynä muutosehdotus ruoan haku-, palautus-, ja kuljetusreiteille. Ehdotuksessa linjasto siirrettäisiin vastakkaiselle seinälle. Pinkki nuoli kuvastaa ruoan hakureittiä, vihreä nuoli kuvastaa ruoan kuljetusreittiä ja sininen nuoli kuvastaa vaihtoehtoista astianpalautusreittiä. Punaisella merkitty kohta kuvastaa paikkaa, johon astianpalautukselle voisi puhkaista oman keittiöön johtavan aukon.

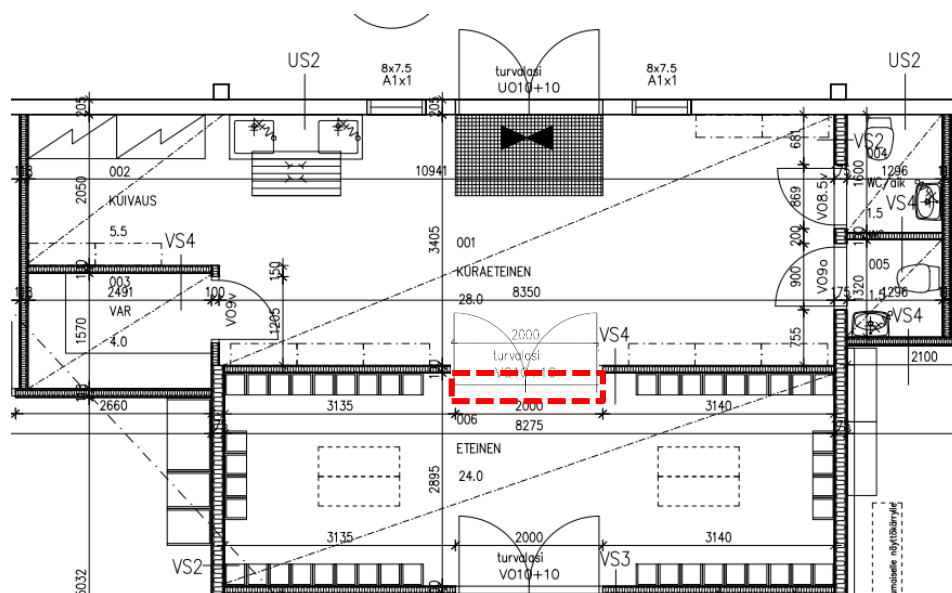
Kuva 27. Ruokalan toimintojen muutosehdotus (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Kolmantena esiin nousi liikenne-, eteis- ja yhteistilojen vähäiset käyttömahdollisuudet. Esimerkiksi sisemmän eteisen isot neliömäärät jäivät hyödyntämättä leikkilana ja liikennetilaan sijoitettu kiipeilyseinä ei palvele kyseisellä paikallaan. Isoa eteistä pidettiin hyvänä asiana, mutta sen jakaminen esimerkiksi kahteen rauhallisempaan tilaan mahdollistaisi rauhallisempia siirtymä- ja pukeutumistilanteita. Alla olevassa kuvassa 28 on havainnollistettu, kuinka kiipeilyseinä ei palvele nykyisellä sijainnillaan. Samassa kohtaa tapahtuu kulku aikuisten vessaan, sekä kulkeminen ja jonottaminen ruokalaan, jolloin eri toiminnot häiritsevät toisiaan. Ahtaissa tiloissa tapahtuu helpommin vaaratilanteita ja tässäkin on havaittavissa törmäysvaara.

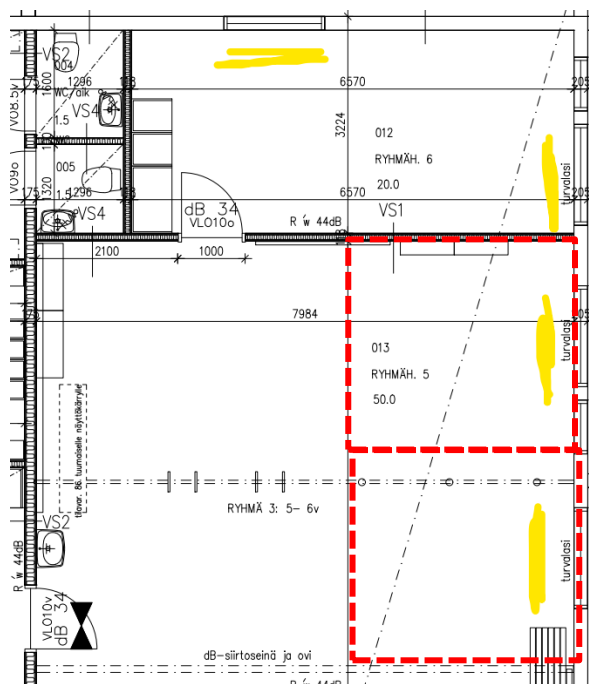
Kuva 28. Kiipeilyseinä ei palvele kyseisellä sijainnillaan (Janhonen 2023)

Alla olevassa kuvassa 29 esitely uusi ovi mahdollistaisi eteisen muuntumisen jakotilaksi. Eteisen isot neliömäärät jäävät hyödyntämättä, sillä nykyisellään se toimii vain lasten reppujen ja sisävaatteiden säilytystilana. Eteinen olisi myös valvottavuuden kannalta turvallisempi, kun siellä leikkivät lapset eivät olisi ulos vievän oven edustalla. Oven lisääminen myös rauhoittaisi kuraeteisessä tapahtuvia pukemis- ja riisumistilanteita, ja jakaisi eteistilat kahdeksi rauhallisemmaksi tilaksi, jolloin esimerkiksi iltapäivän uloslähdössä voitaisiin lapsia jakaa kahteen erilliseen pukeutumistilaan.

Kuva 29. Esimerkki uuden oven sijainnista (Mukaillen P. Pylkkönen-Palm 2020)

Jakotilojen tarve korostui myös ryhmätiloissa. Esimerkiksi 5–6-vuotiaiden 50 m² ryhmätilaan olisi mahdollista toteuttaa kaksi noin 10 m² kokoista jakotilaa. Tämä tarkoittaisi kattoon asennettujen köysien ja renkaiden poistamista, joiden käyttö on muutenkin vähäistä kalustetun ryhmätilan ja lapsimäärän vuoksi. Luokkahuoneeseen johtavan siirtoseinän ja oven voisi toteuttaa tässäkin ratkaisussa. Alla olevassa kuvassa 30 esiteltynä punaisella merkityt 10 m² jakotilat sijoitettuna 5–6-vuotiaiden lasten ryhmätilaan.

Kuva 30. Esimerkki uusista jakotiloista (Mukaillen P. Pykkönen-Palm 2020)

Neljäntenä mieleen painui piha-alueen potentiaalinen käyttämättömyys. Asfaltin osuus pihasta koettiin liian suurena ja sen koettiin haittaavan ison pihan leikkimahdollisuuksia. Ajatus metsästä on jäänyt puolitiehen ja jäljelle on jäänyt jättömaata, eikä isommat lapset hyödy päiväkodin pihaan asennetuista kiipeily- ja muista leikkivälineistä.

Parannuksina voitaisiin ajatella istutettavia havu- ja lehtipuita täyttämään metsää tai kunnan lisäämistä metsänpohjaan. Osan asfaltista voisi korvata esimerkiksi tekonurmella ja pihaan voitaisiin lisätä aita tai muu rajaava elementti, joka mahdollistaisi pihan rajaamisen tarvittaessa. Pihaa rajaavina elementteinä voitaisiin pitää myös istutettavia pensas- ja perennaistutuksia tai pensasaitaa. Kiipeilytelineiden ja liukumäen tulisi tarjota liikuntamahdollisuuksia myös isommille lapsille, ja keinujen sijainnin tulisi olla pienemmille lapsille turvallisempi. Esimerkiksi hämähäkkikeinun siirtäminen isojen lasten keinujen läheisyyteen voisi olla yksi toimenpide. Toiminnan tarkoituksenmukaistamiseksi voitaisiin ajatella 5–6-vuotiaiden lasten aamupäivän ulkoilun yhdistämistä koulun piha-alueelle, jonka puitteet tarjoavat enemmän liikuntamahdollisuuksia.

Hyvänä asiana pidettiin piha-alueen näköyhteyksiä. Pihan useasta kohtaa pystyy havaitsemaan kaikki ulos johtavat portit ja näkemään laajalti koko pihan poikki. Hyvä valvottavuus ennaltaehkäisee esimerkiksi väkivalta- ja kiusaamistilanteita ja edistää piha-alueiden, kuin sisätilojenkin turvallisuutta.

9.5 Pohdinta

Pidän opinnäytetyötäni luotettavana, sillä olen hyödyntänyt monipuolisesti erilaisia lähteitä ja käyttänyt esimerkkinä oikeita palvelurakennuksia. Kokemuspohjainen tieto perustuu useamman vuoden taustaan varhaiskasvatuksen kentällä, sekä ryhmäkeskusteluun, johon osallistui pitkän linjan varhaiskasvattajia eri-ikäisten lasten ryhmistä. Nämä kasvattajat ovat olleet mukana päiväkodin suunnitteluvaiheesta saakka, sekä toimineet aikaisemmankin päiväkodin tiloissa. Keskustelumme lähtökohdat perustuvat osallistujien väliseen luottamukseen, avoimuuteen ja kollegiaaliseen suhteeseen, joten pidän välillämme käytyä keskustelua luotettavana ja arvokkaana tietolähteenä.

Näin työn lopussa aiheen merkityksellisyys on korostunut entisestään. Lapset toimivat näissä ympäristöissä ison osan päivästä useamman vuoden ajan ennen siirtymistä koulumaailmaan. Mielestäni tärkeää on siis miettiä millaisia kokemuksettuja haluamme ympäristöllä luoda. Ajattelen, että lapsuuden kautta elämälle muovautuu pohja, jossa tärkeiden kehitysvaiheiden aikana syntyneet kokemukset vaikuttavat kauaskantoisesti esimerkiksi oppimisen kautta koulumaailmaan, ja onnistumisten kautta ihmisen persoonaan.

Mielestäni eniten huomiota tulisi kiinnittää suljettavien jakotilojen määrään, aistikuormituksen minimointiin ja rauhallisten tilojen luomiseen. Ajattelen, että näillä asioilla edistettäisiin oppimista ja mahdollistettaisiin leikkirauha. Suuria neliömääriä tärkeämpää on se, miten tehokkaasti neliöt käytetään, koska hyvin suunnitellut huonejaot ovat osaltaan vaikuttamassa pedagogiseen toimintaan ja sitä kautta lasten sekä aikuisten hyvinvointiin arkipäiväisessä elämässä.

Työ eteni suunnitelman mukaisesti ja sain kirjoitettua niistä aiheista, jotka minua puhutteli. Olen kokenut työtä tehdessä, että molempien ammattieni osaaminen on syventynyt. Työ on toiminut minulle ikään kuin suunnannäyttäjänä, kertoen siitä millaisissa projekteissa haluaisin tulevaisuudessakin työskennellä. Iso kiitos kuuluu Isolahden päiväkodin henkilökunnalle, jotka rohkeasti osallistuivat työhöni.

LÄHTEET

- Aluehallintovirasto. 2024. Miljoonaluokan avustus päiväkotipihojen liikuntaedellytysten parantamiseen ja luonnonmukaistamiseen. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70087700/miljoonaluokan-avustus-paivakotipihojen-liikuntaedellytysten-parantamiseen-ja-luonnonmukaistamiseen?publisherId=69818103&lang=fi> [Viitattu 9.2.2024]
- Anttila, E. 2022. Kehityopsykologia ja vaiheteoriat. Saatavissa: <https://disco.teak.fi/anttila/kehityopsykologia-ja-vaiheteoriat/> [Viitattu 27.2.2024]
- Aura, S. Horelli, L. Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. WSOY. Porvoo. [Viitattu 27.2.2024]
- Castrén, A. & Eskelinen, J. 2010. Päiväkodin fyysinen oppimisympäristö. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010052410307> [Viitattu 3.10.2023]
- Eksergia, 2024. Energiatehokas massoittelu. Rakennuksen energiaterhokas massoittelu. Saatavissa: <https://eksergia.fi/energiaterhokas-massoittelu/> [Viitattu 17.3.2024]
- Espoon kaupunki. 2024. Tähystäjän päiväkotit. Saatavissa: <https://www.espoo.fi/fi/hankkeet/tahystajan-paivakoti> [Viitattu 15.2.2024]
- Haatainen, S. Jokitulppo, J. 2015. Ääniympäristö ja koettu melu päiväkodissa. Saatavissa: https://www.akustinen-seura.fi/wp-content/uploads/2015/09/AP2015_Paperin_palautus_26.pdf [Viitattu 22.2.2024]
- Helsingin yliopisto. 2023. Avoimet tilat ja ääneneristävyyden puutteet keskeisiä ongelmia suomalaisissa päiväkodeissa. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70076969/avoimet-tilat-ja-aaneneristavyyden-puutteet-keskeisia-ongelmia-suomalaisissa-paivakodeissa?publisherId=3747&lang=fi> [Viitattu 9.2.2024]
- Horelli, L. Ympäristöpsykologia: historiaa, käsitteitä ja metodologiaa. Saatavissa: <https://slideplayer.fi/slide/2700811/> [Viitattu 27.2.2024]
- Isolahden kyläyhdistys. 2019. Historia. Saatavissa: <https://www.muuramenisolahti.fi/historia/> [Viitattu 15.2.2024]
- Janhonen, J. 2023. Kuva 8. Kiipeilyseinä. 7.11.2023. Muurame.
- Janhonen, J. 2023. Kuva 17. Leikinvalintataulu. 7.11.2023. Muurame.
- Janhonen, J. 2023. Kuva 21. Aistien ilmenemismuotoja.
- Janhonen, J. 2023. Kuva 23. 5–6-vuotiaiden lapsien päiväjärjestys. 31.10.2023. Muurame.
- Janhonen, J. 2023. Kuva 28. Kiipeilyseinä ei palvele kyseisellä sijainnillaan. 7.11.2023. Muurame.
- Jyväskylän kaupunki. 2018. Lasten päivähoitotilojen suunnitteluohje. Saatavissa: https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/paivahoitotilojen-suunnitteluohje_2018_0.pdf [Viitattu 26.10]
- Kalliomeri, R. Miettinen, K. Ohlsson, A. Soini, S. & Tulensalo, H. Pelastakaa Lapset ry. 2021. Lapsikeskeinen palvelumuotoilu. Video. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=WCct-4vo> [Viitattu 27.11.2023]
- Karila, K. & Lipponen, L. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. [Viitattu 13.10.2023]
- Koivula, M. Siippainen, A. Eerola-Pennanen, P. 2022. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Saatavissa: <https://savonia.finna.fi/Record/savonia.994887301806248> [Viitattu 5.3.2024]

- Koskenranta, L. Vähämäki, H. 2017. Lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa. Päiväkodissa käytettävät keinot lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126899/Koskenranta_Laura_Vahamaki_Heidi.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Viitattu 22.2.2024]
- Lapti. 2021. Pajarinrannan hirsipäiväkodin uudet tilat ja piha-alue herättävät ihastusta Kemissä. Saatavissa: <https://lapti.fi/pajarinrannan-hirsipaivakodin-uudet-tilat-ja-piha-alue-herattavat-ihastusta-kemissa/> [Viitattu 26.10]
- Lapti. 2024. Lapti toteuttaa uuden massiivipuurakenteisen päiväkodin Porvooseen. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70087747/lapti-toteuttaa-uuden-massiivipuurakenteisen-paivakodin-porvooseen?publisherId=55623418&lang=fi> [Viitattu 9.2.2024]
- MLL. 2021. Varhaisten kokemusten vaikutus aivojen kehitykseen. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/varhaisten-kokemusten-vaikutus-aivojen-kehitykseen/> [Viitattu 22.2.2024]
- MTV Uutiset. 2002. Muuramesta Suomen luovin kunta. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/muuramesta-suomen-luovin-kunta/1811490#gs.4hxjbb> [Viitattu 15.2.2024]
- Muuramen kunta. 2021. Isolahden päiväkotihanke. Saatavissa: <https://www.muurame.fi/isolahden-paivakotihanke/> [Viitattu 12.10.2023]
- Muuramen kunta. 2024. Muuramen kunta. Saatavissa: <https://www.muurame.fi/palvelut/muurame-info-1/> [Viitattu 15.2.2024]
- Myllyniemi, K. 2013. Lapset ja rakennettu ympäristö. Ilmajoen seurakunnan lapsityöntilat. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/21457/Myllyniemi.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [Viitattu 27.2.2024]
- NäeNepsy. 2023. Tietoa kaikille nepsy-piirteistä. Saatavissa: <https://naenepsy.fi/tietoa/tietoa-kaikille-nepsyille/> [Viitattu 1.11.2023]
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. PDF-Dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf [Viitattu 3.10.2023].
- Opetushallitus. 2023. Turvallinen ja terveellinen päiväkotijakoulurakennus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/turvallinen-ja-terveellinen-paivakoti-ja-koulurakennus> [Viitattu 26.10].
- Palvelumuotoilu Palo. 2018. Palvelupolulla kehitetään parempia palveluita. Saatavissa: <https://www.palvelumuotoilupallo.fi/blogi/palvelupolulla-kehitetaan-parempia-palveluita/> [Viitattu 18.12.2023]
- Palvelumuotoilu Palo. 2021. Palvelumuotoilun menetelmä – haastattelu. Saatavissa: <https://www.palvelumuotoilupallo.fi/blogi/palvelumuotoilun-menetelma-haastattelu/> [Viitattu 15.2.2024]
- Peränen, E. & Pippuri, L. 2023. NäeNepsy. Opetus- ja kasvatustilan ammattilaisten nepsy-osaaminen tulee turvata. Saatavissa: <https://naenepsy.fi/vieraskyna/opetus-ja-kasvatustilan-ammattilaisten-nepsy-osaaminen-tulee-turvata/> [Viitattu 1.11.2023]
- Pihlaja, P. 1. painos. 8/2022. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja. [Viitattu 16.10.2023]

- Ranta, S. 2023. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. Pedagogisen toimintaympäristön ja laadun yhteys varhaiskasvatuksessa. Saatavissa: <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2023/09/22/pedagogisen-toimintaympariston-ja-laadun-yhteys-varhaiskasvatuksessa/> [Viitattu 3.1.2024]
- Rossi, J. 2018. Psykologian maailma 27 Piagetin kognitiivisen kehityksen teoria. Video. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=HtLquJeQ60c> [Viitattu 4.3.2024]
- RT 103083. 2019. Päiväkotien suunnittelu. Saatavissa: https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.savonia.fi/kortit/RT%20103083?external_system=Juha&page=1 [Viitattu 12.10.2023]
- RT 103081. 2019. Perusopetuksen tilat. Tilasuunnittelu. Saatavissa: https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.savonia.fi/kortit/RT%20103081?external_system=Juha&page=1 [Viitattu 24.10.2023]
- RT 103084. 2019. Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Ulkotilojen suunnittelu. Saatavissa: https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.savonia.fi/kortit/RT%20103084?external_system=Juha&page=1 [Viitattu 25.10.2023]
- Rutanen, N. 2012. Alle kolmivuotiaat paikkansa tuottajina päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Saatavissa: [file:///C:/Users/Hp/Downloads/114026-Article%20Text%20\(with%20author%20details\)-221589-1-10-20220203.pdf](file:///C:/Users/Hp/Downloads/114026-Article%20Text%20(with%20author%20details)-221589-1-10-20220203.pdf) [Viitattu 4.3.2024]
- Sillanpää, T. 2021. Tila, lapsi ja toimijuus. Lastentarha- ja päiväkotiarjen murrokset ja jatkuvuudet muistitietoisuudessa. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/24f6d1f5-28a3-484a-ab29-657d0e716ab0> [Viitattu 9.1.2024]
- Sillanpää, T. 2023. Toimijuus lastentarhan tilallisissa murroksissa. Lectio praecursoria. Katsaus. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/131922/85981> [Viitattu 20.2.2024]
- Sääkslahti, A., Niemistö, D., Nevalainen, K., Laukkanen, A., Korhonen, E., & Finni Juutinen, T. 2019. Päiväkotien liikuntaolosuhteiden yhteys lasten motorisiin taitoihin. Jyväskylän yliopisto. Liikunta ja tiede. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64920/lt2319tutkimusartikkelisaaksilahtilowres.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Viitattu 3.1.2024]
- Uudenkaupungin monitoimijatalo Wintteri. 2022. Wintteri on aivan huikea tila opetuksen näkökulmasta. Saatavissa: <https://uudenkaupunginwintteri.fi/wintteri-on-huikea-tila-opetuksen-nakokulmasta> [Viitattu 26.10.2023]
- Vantaan kaupunki. 2023. Kuusi uutta päiväkotia valmistuu puolen vuoden aikana – Vantaa satsaa lapsiin. Saatavissa: <https://www.vantaa.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/kuusi-uutta-paivakotia-valmistuu-puolen-vuoden-aikana-vantaa-satsaa-lapsiin> [Viitattu 15.2.2024]
- Yliaho, T. 2017. Arkkitehtuurin kokemuksellisuudesta. Lasten aistihavaintoja oppimisympäristöjen materiaalinnoista. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201704251531.pdf> [Viitattu 27.2.2024]

LIITE 1: ENNAKKOKYSYMYKSET KASVATTAJILLE

ENNAKKOKYSYMYKSET

kasvattajille

Ennakkokysymysten tarkoitus on herätellä ajatuksia liittyen tulevaan ryhmäkeskusteluun.

Tarkoituksena on keskustella vapaasti omin sanoin päiväkodin tilaratkaisuksista ja siitä miten ne osaltaan vaikuttavat arjen toimivuuteen tai pedagogiikan toteutumiseen.

Keskustelussa tai sen litteroinnissa ei tuoda osallistujien henkilöllisyyksiä esille.

Toivon suostumustanne keskustelun nauhoittamiseen.

Millaiset tilat päiväkodissa on?

Missä ollaan onnistuttu suunnittelun osalta?

Mitä tekisit toisin?

Miten tilat vaikuttavat neuropsykologisista ongelmista kärsiviin lapsiin?

Millaisia ajatuksia päiväkodin piha-alue herättää kasvattajan näkökulmasta?

Voidaanko pienryhmätoimintaa toteuttaa helposti?

Vaikuttavatko tilat siirtymätilanteisiin?